

Bu sayıda

- 3 • Avrupa ülkelerindeki çocuklarımız
• Yabancılar için ne düşünüyorlar
• İki uzmanın görüşü
- 4 • "Yalnız" değil, özgür bir kadın
• Amerikan kadını mı, Amerikan sineması mı?
- 5 • "Genç kızlık ahlakı" ne olmalı?
- 6 • Cumhuriyet öncesi planlı eğitim oldukça eskiye dayanır
• Amatör semt kulüplerinin önemi
- 7 • Burçak tarlası: Müzik hep olsun
• Yunan Çağından bugüne
• Caz sanatına genel bakış-2.
- 8 • Ölüncüye kadar seninim
- 9 • Toplumcu öze dayalı estetik
- 12 • Kuruluşunun 3. yıldönümünde YAZKO
• Aziz Nesin'le bir söyleşi

Ayrıca...

- Tiyatro, kültür, araştırma, cinsellik, eğitim, spor, müzik, plastik sanatlar yazıları...
- Okur ilişkileri, sanat çizelgesi, haftanın kitapları, ilan tahtası, bulmacalar ve "İnsancıklar"

At İstanbul Sinemalarında

Ali Özgentürk'ün yönetmenliğini yaptığı "At" filmi çeşitli nedenler yüzünden uzun bir gecikmeden sonra 25 Nisanda İstanbul sinemalarında gösterime giriyor.

SOMUT

22 NİSAN 1983

50 LİRA

Yıl: 3 Sayı: 38/12

HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR DERGİSİ

5. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda: "Avrupa'daki Türk çocuklarının eğitimi ikinci plana itildi"

23 NİSAN'DA ONLAR NEYİ KUTLAYACAK?

Avrupa'da 700 bini bulan Türk çocuğu yaşıyor. Ülkemizde dünyanın tek çocuk bayramı kutlanmakta. Onlardan bir temsilci de bulunacak mı aramızda? Sorunlarını anlatabilecek mi bize? Veya biz onların sorunları hakkında, ne kadar biliyoruz? Ülkemizdeki çocukların sorunlarından başımızı kaldıramadığımızdan mı acaba bu bilemeyiş?

Çünkü, 3 milyon 640 bin çocuk özel eğitime muhtaç. Ve bunların ancak 25 bini okula gidebiliyor.

Çünkü, 438 bin 240 eğitilebilir geri zekâlı çocuktan ancak 7 bin 742'si okula devam edebiliyor.

Çünkü, 217 bin 620 uyumsuz çocuktan ancak 72'si okula devam edebiliyor.

Çünkü, doğan her 1.000 çocuktan 238'i salt yetersiz beslenmeden ölüyor.

Çünkü, tüm çocukların % 63,8'i beslenme yetersizliğinden büyüme geriliği gösteriyor.

Çünkü, 14 yaşına kadar olan 17 milyon 243 bin çocuk için ancak 274 kütüphane bulunmakta.

Bütün bu "çünkü"lere karşın biz Avrupa'daki Türk isci çocuklarına değineceğiz. Beşinci Beş Yıllık Plan Komisyon Raporlarının verileri "yurtdışındaki vatandaşlarımızın % 40'ının 0-18 yaş grubunda, çocuk ve gençlerden oluştuğunu" ortaya koyuyor. Ve yine aynı raporlar da ortaya çıkan bir başka gerçek de "üç ülke dışında Avrupa'daki çocuklarımızın sayısını dahi bilemediğimiz. Bu sayısını bile tam bilemediğimiz"

Üç ülke dışında Avrupa'daki çocuklarımızın sayısını dahi bilmiyoruz

oran % 65. Çocukların yaş grubuna göre oransal dağılımı da şöyle:

0-6 yaş grubu	: % 89,4
6-10 yaş grubu	: % 74,8
11-15 yaş grubu	: % 72,6
16-20 yaş grubu	: % 80,9

Yani "3-6 yaş arası 130 bin Türk çocuğundan 100 bini hiçbir okul öncesi eğitim kurumuna devam etmiyor." Bu çocuklardan % 17,5'i de korunmaya, muhtaç. Çünkü hiç kimse tarafından bakılmıyor.

Bütün bu "badireleri" atlatan çocuklardan okula (ilk ve orta) devam edenlerin başarısızlık oranları ise % 60.

Bu derece başarısızlık, bir çok nedene bağlanabilir. Örneğin, yine 5. Beş Yıllık Kalkınma Planı Raporlarında bu gerekçe şöyle dile getiriliyor.

"...F.Almanya ve diğer Avrupa ülkelerinde, ikinci plana itilmiş olan eğitim politikası Türk çocuklarını uyumsuzluğa ve tümünden başarısızlığa itmiştir. Bu durum, sonuçta toplum ve iş hayatına uyum için gerekli becerileri kazanamamıştır. Üretici, güçlü olmayan gençlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır."

Evet, nedenlerden birisi bu olabilir. Ama bunlara neden bir de yabancılık...

YABANCI KAVRAMI İLE YETİŞEN TÜRK ÇOCUKLARI...

varlık koşulu bulmuyorsa kişi sisteme yabancıdır. Çünkü kurulan her bağlantı, üretilen her ilişki, sistemi benimseyeni sistem içinde pekiştirirken, sistem içinde olmayana da sisteme yabancılaştırır.

Geri bağlantılı bir sorun yabancılaşma. Aynı ulusun bireyleri için de geçerli olan bir durum. Aynı ulusun bireylerinin sistem içinde aldıkları yerlere göre de oluşuyor yabancılaşma. Sistemin yeniden üretimine birlikte katılmalarına karşılık, bu ilişkileri benimsemeye ayrırlar. Benimseyenler sistemin üretimine canla-başla katılırken, benimsemeyenler, yeni bir ilişki üreten sistem ararlar. O toplumun içindedir ama o toplumun üyesi değildir, yeni bir toplumun üyesi olma çabasıdadır. Aynı ulus içinde bulunan bu farklılaşmaya bir de yabancı bir ülke ve ulus içinde yaşıyor olmayı eklersek... Yabancı ellerindeki Türklerin konumu, bu yönüyle daha da ağır ve ciddi olduğu görülür. Avrupa'daki çocuklarımızın ailelerinde görülen, bir yanıla Türkiye'den gelen yabancılaşma; diğer yanıla Avrupa ülkelerinde oluşan yabancılaşma. Bu çifte YABANCILAŞMA ve bu çifte yabancılaşma baskısıyla yetişen 700 bine yakın çocuk!

Alıp yürüyen bir yabancı düşmanlığı içinde, kendi ülkesinde ve bulunduğu ülkedeki sorunları omuzlarında taşımak "zorunda" olan çocuklar. Sorunları ile, çözüm ve çözümsüzlükleri ile...

İsa Çelik, "Salıncak ve Çocuklar", 1975

Öp babanın...

Sevince kıran girmiş bu yerde
Sevinçten beter bir hınç
Vurup kırmak geliyor içimden
Evveliyetle, öncelikle yani
Kapaklara hep dudak boyalı kalpler yapan

Festivali'nde, 21 Nisan'da da bütün Almanya'ya yayın yapan ZDF Televizyonu'nda gösterildi. Böylece "At" bir rastlantı sonucu aynı hafta içinde üç ülkede birden seyirci karşısında sınav veriyor.

Genco Erkal, Güler Ökten, Harun Yeşil-yurt, Ayberk Çölok, Selçuk Uluergüven, Yaman Okay, Erol Demiröz'ün oynadığı film daha önce Cannes, Locarno, Montrel, Londra, Berlin Festivallerinin programına alınmış, ayrıca İspanya'da Valencia Festivali'nin ödülünü almıştı. Bu yıl yapılan Antalya Festivali'nde de Gümüş Portakal ile birlikte filmin oyuncularından Genco Erkal en iyi erkek oyuncu, Güler Ökten en iyi yardımcı kadın oyuncu seçilmişti.

İşıl Özgentürk'ün senaryosunu yazdığı, Okay Temiz'in müziğini, Kenan Ormanlar'ın da görüntü yönetmenliğini yaptığı At filmi İstanbul'da, 25 Nisanda 10 sinemada birden gösterilecek.

Doğan Yaşar UNESCO yarışmasında üçüncülük kazandı

UNESCO'nun tüm dünya sanatçılarına açık olarak düzenlediği yarışmada Türk fotoğrafçısı Doğan YAŞAR'ın yapıtı üçüncülük ödülüne değer bulundu.

Siyah-beyaz ve renkli dallarda olmak üzere iki ayrı grupta düzenlenen yarışmaya dünyanın birçok ülkesinden yüzlerce eser katılmıştı. Yapıtı üçüncülük ödülüne değer bulunan fotoğraf sanatçısı Doğan Yaşar, 1953 Yozgat doğumlu olup fotoğraf çalışmalarına 1972 yılında AFSAD'da başladı.

Halen derneğin üyesi olarak çalışmalarını sürdüren sanatçı Temmuz ayı içerisinde Finlandiya'da ülkemizi çeşitli açılardan tanı-tıcı karma bir sergi açacak.

SOMUT

YAZKO ve KURUMLAŞMA DÜŞÜNCESİ

YAZKO üçüncü yılını da geride bıraktı...

Üç yıl, kurumların yaşamında uzun bir zaman parçası olmayabilir. Ama o kurum, bulunduğu ortamda **türünün ilki** olmak gibi bir özellik taşıyorsa, üç yıllık ayakta kalmışlık önemlidir; dahası, başarıdır.

YAZKO o günlerin yayın piyasasında egemen türlü bunalımların (kâğıt yokluğu ve pahalılığı, telif ücretlerinin düşüklüğü vb.) zorlamasıyla oluşmuştu. Bu, ülkemizde yazarların ve çevirmenlerin **kooperatif** biçiminde gerçekleştirdikleri ilk girişimdi. Aynı zamanda bir kararın da dile getirilişiydi: **Kalem sanatçılarının ürünlerine baştan sona sahip çıkmaları, kendi mutfaklarında kotardıklarını kendi yerlerinde değerlendirmeleri kararı.**

Doğaldır ki, böyle bir girişim, yalnız **başlatılmakla** tamamlanmış olmaz; **kalcılığı öngörüldüğünde, işlevinin süreklilik kazanması istendiğine göre ana hedef, kurumsallaşmayı** sağlayabilmektir.

O zaman bu yıldönümünde iki sorunun yanıtını aramak gerekiyor:

YAZKO, ne ölçüde kurumsallaşabilirdi? Kurumsallaşma yolunda daha ne gibi adımlar atılmalıdır? Günümüze kadar geçen dönemde **YAZKO**, yazarların ve çevirmenlerin yalnızca **parasal** bir amaç için bir araya gelmediklerini, doğrudan **düşüncenin üretildiği** bir yer olduğunu kanıtlayarak kurumsallaştı.

Bunu üç dergisiyle ve yayınların yönlendirilmesine temel olan dizileriyle kanıtladı. Bir dergi, özellikle bugün **YAZKO**'nun çıkardığı türde dergiler, salt çıkarıldığı yere

şartlarla karşı karşıyalar. Avrupa'da en fazla işçi çalıştıran ülkelerden biriyiz. İşçi aileleri de çocuklarının büyük bir bölümünü yanına almış durumda. Bu

bir alçılma, bir aşağılanma ogesi taşı- çoğu zaman. Yabancılaşmanın doğal bir unsuru aşağılanma. Eğer sistemin bir unsuru, onun yeniden üretiminde bir

AVRUPA'DAKİ TOPLAM YABANCI NÜFUSUN ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI VE GENÇ NÜFUS (0-24 yaş)

ÜLKE	TOPLAM YABANCI NÜFUS	GENÇ NÜFUS
F. Almanya	3.948.300	1.495.600
Fransa	3.442.415	1.338.315
İsviçre	898.000	343.900
Belçika	850.978	423.769
İsveç	424.188	191.057

Turan Güneş'in "Araba Devrilmeden Önce" adlı kitabı çıkıyor

Prof. Turan Güneş'in ölümünden önce yazdığı ve 12 Eylül'den bu yana çeşitli günlük gazetelerde bazı bölümleri yayımlanan "not-ları" önümüzdeki günlerde "Araba Devrilme-den Önce" adıyla yayımlanacak.

Prof. Turan Güneş, kitabın önsözünde böyle bir kitabı neden yazdığını şöyle açıklıyor:

"Şimdi Türk demokrasisinin arabası dev-rildi. Gene, eski bir politikacı olarak, görevim gereği, kendi çapımda bir şeyler söylemek ödevimdir. Kendimi abarttığımdan değil, tüm vatandaşların kendilerine göre doğru bildiklerini söylemeleri ile gerçeklere varmak mümkündür de onun için."

Oğlu Hürşit Güneş'in ifadesiyle, "nüktele-rin pek olmadığı, çok ciddi sorunların çok öz bir biçimde işlendiği" bu kitapta, Turan Güneş'in Parlamento, Danıştay, Anayasa gibi konulardaki siyasal yazıları yer alıyor.

Yazar, kitabının en önemli bölümü olan "Türkiye'de Demokrasi Olabilir mi?" başlığı-

nı taşıyan son bölümde ise, Türkiye'nin toplumsal, ekonomik ve kültürel yapısı boyutunda bu soruya cevaplar arıyor.

"Çizmeli Kedi" adlı çocuk oyunu parklarda sergilenecek

Beş Kafadarlar Tiyatrosu, 23 Nisan 1983 Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'ndan başlayarak, Haziran ayı sonuna değin her hafta sonu İstanbul'un değişik çocuk parkla-rında, Nedim Saban'ın yazıp-yönettiği, müzi-ğini Nadir Göktürk'ün yaptığı ve başlıca rollerini Cem Kutay, Emel Akalın, Hakan Cumhur, Sibel Yüce, Nedim Saban, Murat Müftüoğlu, Fedayi Doğruyol, Ahmet Barut-un paylaşıp, gitarını Murat Gül'ün çaldığı "Çizmeli Kedi" adlı çocuk oyununu sunacak.

Yurtdışındaki Türk çocuklarının Av-rupa ülkelerinde 0-19 yaş grubuna göre dağılımı

ÜLKE	SAYI	ORAN
F. Almanya	584 bin 400	% 40
İsviçre	14 bin 419	% 39.4
İsveç	7 bin 507	% 46.3
Norveç	879	% 39

Muhsin Ertuğrul ölümünün 4. yılında anılacak

Ülkemizde çağdaş anlamda tiyatronun kurulması ve yerleşmesinde büyük emeği geçen, değerli tiyatro adamı Muhsin Ertuğ-rul, ölümünün 4. yılında 9 Eylül Üniversitesi G.S.Fakültesi Tiyatro Bölümü'nün düzenle-diği bir törenle anılacak.

29 Nisan 1983 Cuma günü, saat 20.30'da Atatürk Kültür Merkezi'nde yapılacak olan Anma Gecesi'nde, Sahne Ve Görüntü Sanat-ları Bölümü Başkanı Prof. Dr. Özdemir Nutku, Muhsin Ertuğrul'un sanatçı kişiliği-ni, Türk Tiyatrosu'na olan katkılarını değeri-lendirecek. Ayrıca yüze yakın dia eşliğinde Muhsin Ertuğrul'un yaşamöyküsü sergilen-ecek, kendi özgün anıları aktarılacak.

Muhsin Ertuğrul'u Anma Gecesi'nde, 1979 yılında, sanatçıya E.Ü.G.S. Fakültesi'-nce verilen fahri doktora payesi törenini görüntüleyen film de gösterilecektir.

Tevekkeli yetişmemiş şol Bizans'ta Put Kıranlar, İkonoklastlar

Pûs ederim cümlesinin kellerinden

CAN YÜCEL

Madaralı Roman Ödülü'nü Sulhi Dölek kazandı

Madaralı Roman Ödülü'nü bu yıl **Kıracı** adlı romanyla Sulhi Dölek kazandı.

Talip Apaydın, Mehmet Başaran, Adnan Binyazar, Mustafa Ekmekçi, İlhami Soysal, Emin Özdemir, Mustafa Şerif Onaran ve Mehmet Bayrak'tan oluşan seçici kurul, 1982 yılında yayımlanan romanlar arasında yaptığı değerlendirmede, Sulhi Dölek'in **Kıracı** roma-nını ödüle değer buldu.

Emekli öğretmen Fikret Madaralı ve eşi Fethiye Madaralı tarafından on yıl önce kurulan Madaralı Roman Ödülü'nü, bugüne dek şu yazarlar kazandı:

Yaşar Kemal, Abbas Sayar, Talip Apay-

Sanatçılarla ilgili Sosyal Güvenlik Yasası değiştiriliyor

Sosyal Güvenlik Bakanlığı, sanatçılarla ilgili Sosyal Güvenlik Yasasını, yeniden değiştiriyor. Yasada değişikliğin yapılması için gerekli çalışmalar yapılıyor.

Sanatçıların sosyal güvenliklerine ilişkin yasada değişiklik öngören yeni bir tasarı hazırlandı. Tasarıda, Sosyal Sigortalar Kuru-mu'na sanatçılar tarafından verilen **çalışma belgesi**'nde belirtilen süreler için, belgenin alındığı tarihteki **prime esas kazanç alt sınırı üzerinden borçlandırma** hükmü yer alıyor. Tasarı yasalaştıktan sonra üç ay içinde SSK'ya başvurmayan sanatçılar bu haktan yararlanamayacaklar.

Aylık bağlanmış sanatçılardan bağlanmış bulunan aylıklarının geri alınmamasını öngö-ren tasarı, borçlanma belgelerinin sanatçıla-rın meslek kuruluşlarınca onaylanmasının yeterli olacağını ayrıca hükme bağlıyor.

Yeni biçimiyle çıkarılacak yasanın kapsa-mına; yazarlar, düşünürler, tiyatro, sahne, müzik, resim, heykel, dekoratif sanatlar, film, gösteri, ses ve saz sanatçıları ile tüm güzel sanat dallarında çalışanlar alınıyor.

Attila İlhan'ın iki kitabının yeni basımları yapıldı

Yazar, gazeteci Attila İlhan'ın "Sokaktaki Adam" adlı ilk romanının 3. basımı yapıldı. Öte yandan yayımlandığından bu yana çeşitli tartışmalara yolaçan "Fena Halde Leman" adlı romanı ise 5. basımı yaptı.

Çakırcalı Efe'nin 4. basımı çıkıyor

Yaşar Kemal'in Çakıcı Efe olarak bilinen Çakırcalı Mehmet Efe ile ilgili "Çakırcalı Efe" adlı belgesel romanının 4. basımı önümüzdeki günlerde yayımlanacak.

Yaşar Kemal'in "Çakırcalı Efe"si 1956 yılında Cumhuriyet Gazetesi'nde yayımlandı. Kitap olarak ilk baskısı 1972 yılında çıktı.

dın, Ömer Polat, Aziz Nesin, Adalet Ağaoğlu, Aysel Özakin, Oktay Rifat, Rifat Ilgaz.

Madaralı Roman Ödülü, 50 bin lira ve bir plaketten oluşuyor.

Bu yıl Sabahattin Ali Öykü Ödülü'nü de kazanmış olan Sulhi Dölek'le yapılan konuş-ma gelecek sayımızda yayımlanacak.

Yazko Edebiyat'ın Mayıs sayısı "Romanımızda Tarihsel Dönemler" konusuna ayrıldı

Yazko Edebiyat'ın Mayıs sayısının bir bölümü **Romanımızda Tarihsel Dönemler** konusuna ayrıldı.

Bu özel bölümde, Ahmet Oktay'ın **Roman ve Tarihsel Dönem** adlı bir giriş yazısıyla Erol Çankaya'nın **Türk Romamında İttihat ve Terakki Yılları** adlı uzun bir incelemesi yer alıyor.

Yazko Edebiyat'ın Mayıs sayısında ayrıca 37 şair ve yazarın şiir, öykü, inceleme, deneme, eleştiri, değini, konuşma ve kitap tanıtma yazıları yer alıyor.

nasılsınız

Devletin bir görevi de, yoksulluğun çaresini bulmaktır; ve bu alanda, kişisel iyilikseverlik duygularına bel bağlamakla yetinilemez. Yardımseverlik anlayışının yapması gereken daha bir dizi iş vardır; ve eğer bu anlayış, yoksulluğa çare bulmanın, tikel duygulara ve bu tür duyguların yönelim ve ilgilenim zorunsuzluğuna bırakılmasını istiyorsa, yükümleyici kolektif düzenleme ve yönetmeliklerden yüksünüyorsa aldandmaktadır.

HEGEL

GERÇEK
SAYGISIFETHİ
NACİ

ŞİİRDE TÜRKÇE KAYGISI

Oktay Rifat'ın Yaşayıp Ölmek Aşk ve Avarelik Üzerine Şiirler adlı kitabının ilk baskısı (1946) var bende. O kitapta sevdiğim çok şiir var; ama geçenlerde Giresun'lu arkadaşım Ali Avni Öneş ölünce "Karga" şiirinin iki dizesini anımsadım: "Sen ömrün hercümercinde / Daima aydınlık ve güzelsin." O iki dizeyi Ali Bey (Bu "Bey"i bir ad gibi söyledik.) sevdirmişti bana; Naim Tiralı'nın sahibi olduğu Karadeniz Postası'nın idarehanesinde, bir yaz boyunca, kim bilir kaç kez tekrarlamıştık o iki dizeyi.

Oktay Rifat'ın o kitabı, başka beş kitabıyla birlikte Adam Yayınları arasında yeniden yayımlandı. Şurasından burasından okurken birde baktım ki o iki dizeyi değiştirmiş Oktay Rifat "Sen ömrün kargaşasında / Hep aydınlık ve güzelsin."

Belli, dil kaygısıyla... "dil kaygısıyla," demek galiba doğru değil, Türkçe kaygısıyla yapmış bu değişikliği Oktay Rifat. Ama şiir Türkçeleşmemiş, şiirlikten çıkmış. Eski biçiminde, birinci dizedeki ö, ü ve r sesleri kargaşanın duyumsanmasına yardımcı oluyordular, bir görevleri vardı şiirde; oysa "kargaşa" sözcüğü "hercümerc" yerini anlam olarak doldursa da ses olarak durumamıyor; söylenmesi de güç: "Yaz köşesi" gibi. "Hep" de, "daima"yı karşılamıyor; "daima"da "aydınlık ve güzelsin" e uygun düşen bir genişlik vardı, "hep" bunu yok ediyor, bunun için de "aydınlık ve güzelsin"le uyusamıyor.

Oktay Rifat'ın "şiirini Türkçeleştirme" kaygısı, öyle sanıyorum, yanlış bir temele dayanıyor; şiirde "ses"i bir yana bırakarak yalnız "anlam"ı düşünüyor; bunun için sözcükleri değiştirirken şiire gücünü veren "ses" in yitip gitmesine, şiiri de kendi ardından sürükleyip götürmesine aldırıyor. Sesten bağımsız bir anlam düşünmek, şiire, düzyazısal bir yaklaşım olmuyor mu?

BELLEK KONUSU VE "TAŞIMA SUYLA..."

Önce teşekkür etmeliyim Bekir Yıldız'a: 8 Nisan 1983 günlü Somut'taki yazısında Ahmet Haşim'in şiirini yanlış yazdığımı belirtiyor, doğrusunu yazıyor, belleğe güvenerek yazmanın yanlışlığı konusunda uyarıyor beni. Haklı.

Yaş ilerliyor; belleğe güvenmemek, üşenmeden acıp kitaba bakmak gerek.

Bekir Yıldız benden epey gençtir, ama galiba onun da belleği gücünü yitirmiş, ya da düzyazının öfkeyle, kinle değil, düşünceyle, akılla yazıldığını anımsamak istemiyor: Hoşuna gitmeyen bir eleştiriyle karşılaştığı zaman -kovasına dökülen su tükenince- hemen işi -eskilerin dediği gibi- "şahsiyat"a döküp "akrep gibi" dediği Fethi Naci'nin, Fethi Naci'den övgü umduğu yıllarda, "Kıymetli eleştirmen ve örnek insan" dediği Fethi Naci olduğunu ne çabuk unutmuş.

KİTAP KORKUSU

Epeydir açmamıştım Ahmet Hamdi Tanpınar'ın

Yaşadığım Gibi'sini. Ne güzel yazılar vardır o kitapta. Tanpınar'ın 1951'de yazdığı "Kitap Korkusu" başlıklı yazısını yeniden okudum. Önce, 1923 yıllarında Erzurum Lisesi'nde hoca iken tanıdığı Abdülhakim Bey adlı Mısırlı bir Fransızca hocasından, tanıdığı bu "ilk kitap düşmanı"ndan söz açıyor, sonra asıl söylemek istediklerini söylüyor:

"... Ondan sonra tanıdığım kitab düşmanlarının hemen hiç biri hâlis değildiler. Hem insanı kabul ediyorlar, hem de düşüncesine bir had çekmek istiyorlardı. İnsanı korumağa hakları olmayan noktalarda korumağa çalışıyorlar, yani içlerinde ve dışlarında küçültüyorlardı. (...)

"Kitaptan niçin korkarlar? Bunu bir türlü anlayamadım. Kitaptan korkmak, insan düşüncesinden korkmak, insanı kabul etmemektir. Kitaptan korkan adam, insanı mesuliyet hissinden mahrum ediyor demektir. 'Bırak senin yerine ben düşünüyorum!' demekle, 'Falan kitabı okuma!' demek arasında hiç bir fark yoktur. İnsanoğlu her şeyden evvel mesuliyet hissidir ve bilhassa fikirlerinin mesuliyetidir. Ondan mahrum edilen insan, kendiliğinden bir paçavra haline düşer.

"Şüphesiz insanı korumamız lâzım gelen vaziyetler vardır. Fakat bu vaziyetler daha ziyade ferdin kendi dışındaki vaziyetlerdir. Bir insanı kendi içinde, düşüncesinin mahremiyetinde korumağa hakkımız yoktur."

Görüyorsunuz, dili dışında, eskiyen bir yanı yok bu yazının.

TİYATRO

TOPLUMBİLİMSEL AÇIDAN YAŞAM VE TİYATRO

SERDAR ONGURLAR

Tiyatronun bilimsel araştırma alanları gün geçtikçe gelişiyor. Yeni atılımlar, deneyimler, kuramlar son nokta olan sahne için çabalayıp duruyorlar; her geçen gün daha yenisini, çağdaşını gün ışığına çıkarmak için. Bunlar gelişen ve değişen dünyamız için olması gerekenlerdir. Ancak; olmaması gereken bir sürü konu da karşımıza çıkmakta. Sözelimi, bazı çevreler ağız birliği etmişçesine haykırıyorlar:

- Hep aynı oyunlar!
- Yerli oyunlar ne kadar da az...
- Tiyatroya ayıracak param yok!
- Oyuncular da hep aynı...
- Yine mi müzikal?
- Tiyatro yaşamdan çok farklı (!)
- Ben mesleğimi düşünüyorum. Tiyatro benim neyime?

Her an duyduğumuz, tanık olduğumuz konuşmalar bunlar. İlk bakışta inandırıcı gelen haykırımlar. Gerçekte, XX. yüzyıl Türkiye'sinde duymamamız gereken saçmalıklar. Kuşkusuz, yapılanların birçok nedenle-

kuşaklar için birikim hem de bugünün yönelişini sağlayacaktır. Ayrıca, ülkemizde çok az tiyatronun "oyun düzeni defteri" kullandığını varsayarak, bu araştırma alanının önemini bir kez daha vurgulamış oluruz.

"Bir toplumsal öbek olarak oyuncuların araştırılması." Ülkemizde iki tür oyuncu vardır: Usta-çırak ilişkisiyle çekirdekten yetişenler ve diplomalı dedigimiz eğitilmiş oyuncular. Çekirdekten yetişenler deneyimle oelli yerlere gelmişlerdir. Şu anda ağırlığı oluşturanlar eğitilmiş oyunculardır. Bunların her biri belli bir yöntemle (Stanislavski yöntemi) yetiştirilir. Ve ekip çalışması içinde yeteneklerine göre hizmetlerini verirler. Yani bir ekol yaratırlar. Geleceğe örnek olabilmek ya da birikimi kullanabilmek için yalnızca anılarından tanıdığımız oyuncuların meslek içi ve dışı ilişkileri, toplumsal kökenleri, yetiştirilme durumları toplumbilimsel yöntemlerle incelenirse, elde edilecek sonuç oyunculüğün bir meslek olarak toplumsal niteliğini ortaya çıkaracaktır.

"Oyun içerikleri (biçim de içinde olmak üzere) ile varolan toplumsal dizge arasındaki ilişki". Bu konu "bilgi toplumbilimi"

tiyatronun toplumsal işlevleri çağdaş dünya görüşüyle incelenip araştırılrsa, ortaya çıkacak sonuç, nesnel bir bakış sağlayacaktır.

Gurvitch'in önerileri bu kadar. Kuşkusuz bunlar sınırlandırılmaz. Bırakın sınırlandırmayı, bizler bu araştırma alanlarının hiç birini uygulamıyoruz. Buradan da şu sonuç çıkmakta: Biz, toplumsal yaşamımızda tiyatroya gereken önemi vermiyoruz. Buna karşın tiyatro da toplumla ilişkisini tam kuramıyor. XX. yüzyılın şu son çeyreğinde, artık toplum-tiyatro ilişkisini bilimsel verilerle, toplumbilimsel araştırma alanlarıyla yönlendirmek zorundayız. O zaman Gurvitch'in ve başkalarının önerileri daha da geliştirilecek, bize özgü olan "Türk Tiyatro Bilimi" yaratılacaktır. Bu, en kısa zamanda gerçekleştirilmesi gereken çok önemli olgulardan biridir.

Ozan demiş ki:
"Çamur yumuşak ve ıslak; çabuk, çabuk olalım
Durmadan dönen çark biçim versin ona."

Ne kadar da doğru. Bize yaşamayı çok geç öğretiliyorlar. Oysa çağımızda taşınan somut-

yitirecek zamanımız yoktur. Şu kısacık ömür içinde, zorunlu bilgilerin yanı sıra sanatla, tiyatroyla uğraşmayı safsatayla zaman geçirirsek, bilmeden eleştirirsek, çok büyük bir emek yitiğine neden oluruz. Hem de emeğe oldukça gereksinmemiz olduğu bir çağda. Yaşamımızda işe yaramayan tüm çetrefilli oyunları kaldırıp atmak, bize yaşamı sevdiiren gerçek oyuna, tiyatroya sarılmak kadar doğru ne olabilir? Bu, ninelerin masallarından daha kolay anlaşılır.

Tiyatronun bireylere ve topluma, ilk nefesten son nefese kadar giderken söyleyeceği, göstereceği çok şey vardır.

(1) Aktaran: Özdemir Nutku, *Tiyatro Toplumbilimi Üzerine*, TÜRK DİLİ DERGİSİ, S. 344 (Ağustos 1980) ss. 284-292.

(2) Geniş bilgi için bk. Serdar Ongurlar, *Tiyatro Toplumbiliminin Temel O-geleri*, BİLİM VE SANAT DERGİSİ, S.21 (Eylül 1982), ss. 46-47.

AYDIN HAVASI:2

ÇEVRE KÜLTÜRÜ

GENCAY GÜRİSOY

Çevre, hem aydını var eden hem de ona egemen olan bir "üst benlik" gibidir. Bireyin kendine verdiği değerdir. Onun katında itibarımızın sarsılması ya da onun tarafından dışlanmamız, boşluğa düşmek, yok olmak gibi birşeydir. Öte yandan, oradaki itibarımızın yükselmesi de, uğruna çok özverileri göze alabileceğimiz, entelektüel bir kutsanmadır.

11 Mart tarihinde çıkan "Bireysellik-Duygusalılık" başlıklı yazıma, çeşitli çevrelerden, olumlu ve ısk tutucu eleştiriler geldi. Bunlardan ilerde söz etmek fırsatını bulacağımı umuyorum. Bazı arkadaşlar, "Aydın Havası"nda çizilen tablonun biraz kötümser başladığı endişesini taşıyorlar. Doğrusu kendimi, toplumumuz adına iyimser ya da kötümser yorumlar yapabilecek durumda görmediğimi belirtmek isterim. Çünkü içinde yaşadığımız somut koşullar altında iyimser mi, kötümser mi olmam gerektiğini ben de bilmiyorum. Sadece geçmişte birbirimizi yüreklendirmek uğruna bastığımız havaların bir işe yaramadığını çok iyi biliyorum. Amacım, bilimsel bir tartışma açmak ya da çözümler önermek değil. Zaten yeterince çile çeken aydınları yıpratmaya ise hiç niyetim yok. Kimi sosyal bilimciler gibi, şu olup bitenlerin bütün günahını aydınlara yükleyenlerden, bu "insan türü"nden artık kimseye hayır gelmeyeceğine inananlardan da değilim. Bu yazılarla, içerdekilerden biri olarak sadece perdeyi biraz daha aralamak istiyorum, hepsi o kadar. Bu kavramın tanımlamalara sığmayacak kadar geniş ve çok boyutlu olduğunu hepimiz biliriz ama yine de aydın deyince gözümüzde aşağı yukarı benzer bir tip canlanır. Genellikle, gastrit, ülser, migren gibi rahatsızlıklar çeken, biraz pasaklı ve kötü beslenmiş kadımlarla, erkeklerdir bunlar. (İstisnalar kaideyi bozmaz). Sıkıntılı, üzgün ve biraz alaycıdırlar. Batıdaki benzerlerinden farklı olarak bizde şimdilik sadece sigara ve içki içerler. Sere-serpe bir yaşam sürdürmelerine karşın, sağlıklarının bozulmasından dehşetli çekinirler. Hepsinin en az bir sanat ya da bilim dalına, siyasete, gazeteciliğe, reklamcılığa, şimdilerde ansiklopediciliğe bir miktar bulamışlıkları vardır.

Genellikle "ben-merkezci"dirler. Sıradan insanlara oranla, beğenilmeye daha çok gereksinim duyarlar. Başkalarının güçsüzlüklerini ön plana çıkarmak ve "adam harcamak" oldukça yaygın bir spordur.

Birbirlerini şaşılacak kadar iyi tanır ve yakından izlerler. Çok güçlü bir haberleşme sistemleri vardır. Bebek otelinin barında ilk kez anlatılan "orijinal" bir Karadeniz fıkrasını, birkaç saat sonra Bodrum'daki meyhane sokağında dinleyebilirsiniz.

Çoğu zaman "mangalar" halinde dolaşan bu insanların, dünyanın her yerinde olduğu gibi, bizde de kahve, bar, meyhane gibi çeşitli buluşma yerleri vardır. Vaktiyle, bazı akşamcı sanatçıların uğrak yeri olan ayak meyhanelerinin bir devamı sayılabilecek bu yerler giderek yaygınlaşmış ve resmi eğitimin bunaltıp, işlemeze hale getirdiği genç kafaları, biraz "aydınlatmak" gibi önemli bir sosyal işlev görmeye başlamıştır. Buraların düzensiz aralıklarla değiştirilmesinden belli bir amaç güdülüp güdülmeye bilinmemekle birlikte, bazıları bu olayı, dünyayı değiştirmek isteyen aydınların, şimdilik meyhane değiştirmekle işi idare ettikleri, şeklinde yorumlarlar.

Ekonomik durumları konusunda elimizde güvenilir istatistik veriler bulunmasa da, ortalama barlarda bir duble içkinin 300 lira civarında olduğu dikkate alınırsa, harcama güçlerinin pek fena sayılamayacağı söylenebilir. Fakat işin asıl akıl almaz yanı, bunların zaman harcamak konusunda gösterdikleri olağanüstü cömertliktir. İştten sonra, şöyle iki kadeh içip, "laflamak" üzere başlayan gece, çoğu zaman rastlantıların sürüklediği yorgun uğraklarla uzayıp gider. Gün, geceden kazanılmış birkaç parça "yaşantı" uğruna, kazan gibi bir kafa ve pörsümüş bir bedenle başlar. Günlük yaşamın bu ağır mesaisi içinde, Surinam'daki darbe girişiminden tutun da, Nobel edebiyat ödülü çevresinde dönen son dedikodulara kadar, bir sürü haber ve bilgi nasıl edinilir, şaşırp kalırsınız.

Ne yapalım ki, beğensek de beğenmesek de, dünyanın her yerinde, kültür alanında üretilen ya da aktarılan her şeyin, birbirine az çok benzeyen bu yorgun insanların eseri olduğunu kabul etmek zorundayız. Aydını belirleyen özelliklerin evrensel ve ulusal boyutlarının nerede başlayıp nerede bittiği ayrı bir tartışma konusu ama sanırım bilginin kolektifleşmesiyle birlikte, ulusal sınırlara girdiğimizi söyleyebiliriz. Batıdan biraz farklı olarak, bizde kimse bildiğini kendisine saklamaz, bilgi tekelciliği yapmaz. Aksine, kendimizden çok başkalarına sunmak (göstermek) için bilgi ediniriz. Pek az kişi sistemli bir sanat ve politika izleyicisidir ama herkes az çok her şeyden haberdardır. Belli konularda iyi kötü bir düzey tutturmuş "uzmanlar", aktüaliteyi izleme görevini "geniş kitleler" adına yerine getirirler. Bu alış-veriş, dumanlı meyhanelerdeki dirsek temasıyla, adeta bedenlen bedene aktararak gelişir. Eksiklikler ise, "komprime" halinde, hazır kültür sunan dergilerle giderilir. Çevreye yeni giren genç "aydın adayı", her şeyden haberdar, her konuda söyleyecek sözü bulun ve herkesi tanıyan gedikliler karşısında, önce biraz bocalar. Direnenbilenler, bu eğlenceli ve zahmetsiz bilgilendirme sürecinin mekanizmasını kavrayıp devreye girer. Uyanıklık derecesine, yeteneğine, zekasına ve "espri" yapma becerisine (çok önemlidir) göre değişen bir süre içinde, merkezlere yakın bir mangaya katılır ya da kendi mangasını kurar. Böylece, bir süre sonra, kitaplarını doğru dürüst okumaya gerek kalmadan, birçok ünlü yazarı, gerçeğe oldukça yakın bir düzeyde tanıyabilecek, görmediği filmleri seviyeli bir şekilde eleştirebilecek duruma gelebilir.

egience olduğu, toplumsal bir mitele taşıdığı düşünülebilir. Yine şu siyasal kargaşada, tiyatro kenara itilmiş olabilir. Ancak, tiyatroyun yollarını sarmış olan safsatalar olamaz. Tiyatro, yeni gelişmekte olan nesile, ulaşmaz, çirkin suratlı, koca burunlu bir belalı gibi gösterilemez. Onun güzelim yüzüne bu sahte maske takılamaz. O ki, her zaman zevk ve mutluluk içinde yaşamayı göstermiştir; bizi bize anlatmıştır.

"Tiyatro yaşamdan farklı konulara eğiliyor" diyorlar. Bu görüş yanlıştır. Çünkü, her oyunun konusu yaşamdan kaynaklanır. Ayrıca, tiyatroyu ruhunda barındıran insan yaşam gerçeğini araştırır. Kendisini ve toplumunu huzura, rahata götürecektir. Doğru ve kendine özgü kurallarıyla göstermeye, yanlış olanı gülerken karşılamayı, bir takım gerçek dışı masalları yalanlarla değil, doğru ve kendine özgü kurallarıyla göstermeye çalışır. Tiyatronun ereği; eğlendirmek, göstererek eğitmektir. Tiyatroyu sevenler, ondan soluk almak isteyenler, aldıkları her nefeste, kendilerini bereketli ve çiçekli bir bahçe içinde hissederler. Ama bu yollardan geçebilmek, onu yaşayabilmek için bazı engelleri de aşarlar. Bilirler ki; o bahçede, sevdiklerine verecekleri en nadide çiçekler vardır. Ya bunu duymayanlar? Bunlar, tiyatroyu bilmeyenlerdir; ya da işlerine gelmediği için ters düşünenlerdir.

Hemen ayrıca açalım: Peki, bireylerin ve toplumun bu isteklerini, tiyatro her zaman karşılıyor mu? Bu düşündürücü bir konudur. Sorulara yanıt verirken, kolayca "evet" diyemeyiz. Çünkü biz de, tiyatroyu uygulamaya yanı sıra uğraşmaktan, bilimsel yanına ayrılmak zaman kalmıyor. Oysa sözümüzün başında da değindiğimiz gibi, tiyatro bilimi, tüm dünyada hızla gelişiyor. Bizim de bu gelişmeye ayak uydurmamız gerekmez mi? Tiyatro sanatçıların toplum-tiyatro ilişkisini bilimsel boyutlarda irdeleyen "tiyatro bilimcilerine" kulak kabartmaları ya da onlarla ortak çalışmaları gerekmez mi? Kuşkusuz gerekir.

Sözgelimi, "Tiyatro Toplumbilimi" alanında yapılan çalışmalar Batı'da yoğun bir biçimde sürüyor. Çünkü artık, tiyatro tanımı yapılırken, toplumsal bir olgunun sanatsal olarak dışavurumu ve göstergesi gibi açıklamalar söz konusu oluyor. Bu açıdan, tiyatroyun toplumbilimsel olarak irdelenmesi ve bu yöntemle araştırma alanlarının saptanması gerekir. Bu konuya biraz değinelim:

Ünlü toplumbilimci Georges GURVITCH, Tiyatro Toplumbilimi'nin araştırma alanlarını şöyle sıralar (1):

"Seyirci Araştırması". Sahne-seyirci ilişkisinin sağlam temellere oturtulması, bu kan dolaşımının güçlendirilmesi, "nasıl bir tiyatro seyircisi?" gibi soruların yanıtlarını alabilmek açısından şart olan bir araştırma alanıdır. Tiyatro seyircisinin yaşadığı toplumsal durumlar ile dramatik durumlar arasındaki ilişkinin boyutları bu araştırma ile ortaya çıkar. Gerçek yaşam ile sanatsal yaşam farklılığını istek doğrultusuna göre düzenlemek ve toplumsal çatışmaların üst düzeye çıkarılarak tiyatro ile toplumsal yaşam sınırını belirlemek gerekir. Bu da seyirci araştırmasıyla ortaya çıkar (2).

"Belli bir toplumsal konum içinde tiyatro uygulamasının araştırılması". Ülkemiz açısından çok önemli konulardan biri de budur. Çünkü her tiyatroyun geleneği, ekolü, felsefesi, yöneldiği kitle farklı olduğundan, herhangi bir oyunun yorumu her oynanışta değişkenlik gösterir. Bu, ekip çalışmasıyla oluşur. Yani, yazarı, yönetmeni, oyuncularını ve diğer çalışanları ortak bir düşüncüye paylaşıyorsa, o tiyatrodaki bütünlük söz konusudur. Ancak bazı tiyatrolar, tek kişinin insiyatifiyle yönlendirilmektedir. Hangisinin daha yararlı olduğunu ortaya çıkarabilmek için uygulamaların araştırılması, hem gelecek

içeceği, biçimi toplumun yapısına göre değişkenlik gösterir. Örneğin, Shakespeare oyunlarının etkisi krallıkla yönetilen XVII. yüzyıl Avrupa'sında farklıydı; bugün de her ülkede farklıdır. Çünkü her toplum tipinin (feodalizm-kapitalizm-sosyalizm) oluşturduğu "estetik haz" veya başka bir deyişle "sanatsal etki ve algılama" toplumbilimsel açıdan bakıldığında, değişkenlik gösterir. Bu çok doğaldır. Ancak oyun içeriklerinin, biçimlerinin toplumsal dizge ile ilişkilerinin araştırılmasıyla elde edilecek genel sonuç, toplumun tiyatroya bakışını getirdiği gibi, oyun yazarlarına da çeşitli birikimler sağlayacaktır. Sözgelimi, Shakespeare'in ulaştığı evrensel boyutu her yazar yakalamak zorundadır, diye bir kural olamaz.

"Bir oyunun çeşitli biçimdeki yorumları yoluyla toplumbilimsel araştırma ve oyunun değişik toplum yapıları ve konuları ile olan ilişkileri". Herhangi bir dönemde yazılmış bir oyunun, başka bir dönemde kazandığı başarı veya tam tersi- vb. konuları kapsayan bir araştırmadır bu. Örneğin, Anton Çehov'un oyunları gerçekçi olduğu kadar çoumucudur da. Haldun Taner'in oyunlarında batılı anlamda gelişen Türk tiyatrosuyla Geleneksel Türk Tiyatrosunun birleşimini görürüz. Bu malzemelerin kullanış biçimlerini ve yorumlarını incelemek bir sonraki dönemde "nasıl?" sorusunu ortadan kaldırabilir.

"Değişik tipteki toplumlarda tiyatroyun toplumsal işlevleri". Bu çok zengin bir araştırma alanıdır. Tiyatro tarihine kabaca bakıldığında, tiyatroyun toplumsal sınıfları, yönelimi, etkisi değişiktir. Yaşadığımız yüzyılda da tiyatro kimi zaman düzene karşı durmuştur; kimi zaman da düzen tarafından bir araç olarak kullanılmıştır. Bu açıdan

Bir şiirsel önerme üzerine kıvılcım...

"ZAMBAKLİ PADİŞAH XVI."

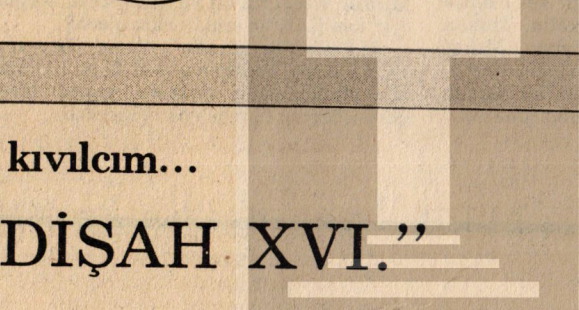
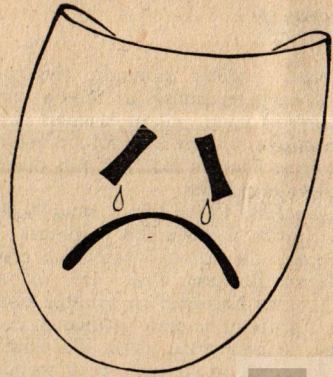
ENİS BATUR

Oswell'in deyişiyle "bütün hayvanların eşit, bazı hayvanlarınsa daha eşit olduğu" bir tüneldeyiz. Karanlıkta gözlerimizi yummamız ya da açık tutmamız pek bir şey değiştirmeye sanabiliriz - oysa bu yaygınlaşma yolundaki kanı görüldüğü kadar doğru, sağlıklı değildir: kişiğunun gözü karanlıkta da görmeye alışabilir. Tek karanlığı kanıksamasın, ona katlanmasın, alışmasın.

Türk aydınının sorunu, bugün, Prospero mu Caliban mı olacağı sorusuna bitişik değildir. Çünkü, hiç değilse bir süre için, kimin için eylediğinden çok nasıl varlığını koruyabileceği üzerinde düşünmek zorundadır: Sorun, başka bir deyişle, sosyolojik bir kalıptan ontolojik bir kalıba dökülmüştür.

Bu kaygının eşliğinde yapılması gereken ilk iş ise, belki de, gerçek aydının kimliği'ni soruşturmaktan, yarım aydını sorgulamaktan geçecektir.

Arkamızda kalan çeyrek yüzyıllık süre, bu açıdan bakılırsa ortaya, aydın toplulukları aleyhine bir görünüm koymaktadır. Aydınlanışlevine de, "misyon"larına da taban tabana zıt düşen bir çekişme, parçalanma ve kopma sürecinden geçilerek, hem toplumsal katta, hem de kendi içinde hiçbir ittifak dinamiği, hiçbir dayanışma gizlilgücü barındırmayan, giderek dirsek temasını bile elinden kaçırın ucube bir yarım-aydın nüfusuna ulaşmıştır. Küçük politikaların büyük politikaya yeğlenildiği, bunun uğruna inanılmaz işbirliklerinin

1950'lerin yazın dergilerinde Cemal Süreya, Muzaffer Erdost, Sezai Karakoç imzalarını aynı sayfada, yanyana bulabildiniz. 1980'lere gelindiğinde, bu üç aynı çizginin ve nice başkalarının temsilcilerinin birbirlerine bir selâm borcu bile kalmamıştı

doğduğu bu ortamda, bir ressamımızın deyişiyle, geliştirile bir "yıkım mimarisi" geliştirildi. Bugün ülkemizde sağlam, tutarlı bir "aydınlık birliği"nin varlığı söz konusu edilmiyorsa bu, dön, böyle bir birlik oluşturulamadığı içindir. Türk aydınına ne yazık ki anti-faşist kaygılar bile birleştirememiştir yakın geçmişte: Bölüne bölüne yüzlerce tekkeye ayrılan bu topluluk sonunda bütün gücünü yitirmiştir. 1950'lerin yazın dergilerinde Cemal Süreya, Muzaffer Erdost, Sezai Karakoç imzalarını aynı sayfada, yanyana bulabildiniz; 1980'lere gelindiğinde, bu üç aynı çizginin ve nice başkalarının temsilcilerinin birbirlerine bir selâm borcu bile kalmamıştı.

Bu köklü ayrılmanın nedenlerini "dış" koşullara bağlamaya alıştık. Oysa, pek az sahici aydın bir yana, varılan şizofreni noktasında yarım aydının kendi "isteri" edası sorumluluğun büyüğü tutuyordu. Her parça, kendini bir toplumsal kesitin seçilmiş ya da seçilecek sözcüsü saydı ve komşularına kuduz bulaşacakmış gibi tiksinti ve tepkiyle yanastı. Hepimizin bu traji-komediye az ya

da çok payı var elbette. Bunun en somut örneği, içine düştüğümüz dipsiz yanlışlama kuyusudur: 1982 Kasım ayı dergilerinden hangilerinin kapağı hangi renkti? Ve bu son birleşme çırpınışı, sonucun cüssesi karşısında nasıl cüceleşip eridi, gitti?

Türk aydını için toparlanmanın herhalde vaktidir. Kültür pazarının kırık kırık reka-beti içinde yitip gitmeyi göze almaktansa, bir damla suda fırtına kopartan yarım-aydınları artık gözardı etmeyi öğrenmeliyiz. Sorun şimdi Hamlet'in sorunudur ve bunun çözümünde de, çözülmesinde de yapılacak ilk iş asgari bir düzeyin saptanmasıdır. Farklı düşünceye, öteki'ne yapıcı bir saygı duymadan bu düzeye ulaşılmaz; bu düzeye ulaşılmadıkça da, gerçek aydından söz edilemez. Türkiye, bugün merkeziyetçi bir yetkiye duyduğu gereksinmeyi dile getirmiş bulunuyor. Bunun nedenlerini iki ayrı öbekte toplayabiliriz:

Her toplumsal gizlilgücün kendi kendini denetleyeceği ve ötekilerle yetke dengesi içinde uyum arayacağı bir düzeye yönelinmesi, farklı toplumsal kümelerin kendi yetke

Kopuk kopuk derlenen bilgi ve dedikodu parçaları, zamanla aradaki boşluklar kapatılarak kendine has bir kültürün dokusunu oluşturur. Burada sadece bilgiyi değil, eğilimleri, tavırları, görüşleri ve değer yargılarını da, hazır kalıplar halinde bulmak mümkündür.

Bu mozaik (Be. Te. Be.) kültürün önde gelen özelliği, kolektifliği ve çoğu zaman bireysel bir emek (çalışma, okuma, öğrenme, gözlemleme, düşünme) ürünü olmamasıdır.

Resmi eğitimin, sistematik cahilleştirme programından geçen çoğu genç için, bu "alternatif" çevre kültürü, tutunabilecek tek dal, dış dünyanın kabalığına, bencilliğine ve çirkinliğine fazla bulaşmadan yaşayabileceği, tek sığınaktır. Sözün, düş gücünün ve içkinin parlattığı görüşler, tartışmalar, dostluklar ve aşklarla süslenen bu kapalı yaşam, yıllarca sürüp gidebilir. Kuşkusuz, bu sürecin herhangi bir yerinde daha değişik gelişim çizgilerine yönelenler, çevreden edindiği dinamizmi, kendi gelişiminin doğrultusunda kullanabilenler ya da kendi değerleriyle çevresini etkileyerek bu dar çerçeveyi aşanlar vardır. Ama çoğu zaman ortak yaşamın görünüşteki zenginliğine karşın, bireysel yaşam burada da alabildiğine yoksul ve bağımlı kalır. İçerdeki başlıca başarı kriteri, alışkanlık, beğenilmek ve "aranan insan" olmaktır. Alineanlığımızın, hırçınlığımızın, hoşgörüsüzlüğümüzün, başkalarının başarılarından rahatsız oluşumuzun, kolay adam harcama alışkanlığımızın kaynağı, biraz da, bu çevre içinde yarı bilinçli şekilde sürdürdüğümüz, adı konmamış bir itibar mücadelesidir.

Herhangi bir nedenle birlikte olduğu çevrenin dışına düşen kişinin entelektüel yaşamla bağları kısa zamanda kopar, bilgi girdileri hızla azalır, özgür seçimler yapamaz, alternatifler karşısında bocalar. Çünkü çoğu genç, birey olarak belli nitelikler kazandı için bir aydın çevresinde yer almamış, aksine orada kendini bulmuş, kendisi dışında oluşmuş değerleri, eğilimleri ve tavırları, üzerinde fazla kafa yormadan kabullenmiş ve bazı nitelikler kazanmıştır. Yalnız kalamayışımızın, yeni dostluklar kuramayışımızın, bulunduğumuz konumu ve yöreyi kolay terkedemeyişimizin başlıca nedeni budur.

Çevre, hem aydını var eden hem de ona egemen olan bir "üst benlik" gibidir. Bireyin kendine verdiği değer mihenk taşı, çevrenin ona verdiği değerdir. Onun katında itibarımızın sarsılması ya da onun tarafından dışlanmamız, boşluğa düşmek, yok olmak gibi birşeydir. Öte yandan, oradaki itibarımızın yükselmesi de, uğruna çok özverileri göze alabileceğimiz, entelektüel bir kutsanmadır.

Normal dönemlerde, bu "üst benliğin" değerler sistemi ve eğilimlerinin toplumsal yaşamdaki birçok alana egemenmiş gibi görünmesi, bireysel dünyamızdaki yetersizliği, bağımlılığı ve edilgenliği bilinç dışına iter. Çevrenin genel eğilimleriyle, dış dünyanın dayattığı eğilimlerin çatıştığı dönemlerde ise, bu yoksulluğun acısı, bütün yoğunluğu ile yaşanır. Ama bu acı aynı zamanda, gölgede kalan birçok gerçeğin de, bilinç düzeyine yükselmesini sağlar. Bunalım dönemlerinde, aydın çevresi dediğimiz bu amorf yapı içinde, dağılma, değişme, kendini yenileme ve daha üst düzeyde sentezlere yönelme süreçleri bir arada yaşanır. Sonucu, acıyı sindirme ve ayakta kalma gücümüz belirleyecektir.

Hakan Derman

KÜLTÜR

Özellikle son onbeş yıl içinde yaşananlardan bir ders alınacak mı? Yazarı, sanatçısı, bilim adamı, kültür adamı, öğretmeni ve öğrencisi, üreten kesim ve izleyen kesim ortak bir paydada toplanmaya yönelebilecek mi?

muhalefet olduğunu iyiden iyiye unutmuşlardır. Özellikle son onbeş yıl içinde yaşananlardan bir ders alınacak mı? Yazarı, sanatçısı, bilim adamı, kültür adamı, öğretmeni ve öğrencisi, üreten kesim ve izleyen kesim ortak bir paydada toplanmaya yönelebilecek mi?

Fark'ı önemseyenler, fark'a katlanamayanların arasından nasıl olsa sıyrılacaktır. Ama düğüm, bireylerin kendilerini kurtarmalarıyla çözülecek değildir: Atlas, yorgun düştüğünde, sırtındaki dünyayı boşluğa yuvarlayabilir - oysa, çelişki bu ya, eninde sonunda Atlas, sırtında taşıdığı dünyanın dışında değildir.

yazko **somut**

HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR DERGİSİ

Yıl : 3
Sayı : 38/12
Tarih : 22 Nisan 1983
Fiyatı : 50 Lira

S.S. Yazarlar ve Çevirmenler Yayın Üretim Kooperatifi - YAZKO adına Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni: Mustafa Kemal Ağaoğlu/Sayfa Yönetmenleri: Ahmet Cemal, Öner Cıraoğlu/Teknik Yönetmen: Oğuz Tan/Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Hayati Asilyazıcı/Ankara Temsilci: Gülşen Karakadıoğlu/Yönetim Yeri: Türkocağı Caddesi, No: 17, Kat: 2, Cağaloğlu/Yazışma ve Havale Adresi: YAZKO P.K. 442, Sirkeci, İstanbul/Telefon: 22 78 45/Abone Koşulları: 6 aylık: 1250 lira, 12 aylık: 2500 lira/Yurtdışı için iki katıdır./İlan Koşulları: İlan sayfalarında santim/sütun: 800 lira, diğer sayfalarda santim/sütun: 1000 lira. (İlanlar için sütun eni 3 cm'dir)/Dizgi, film, ofset hazırlık: Pano Grafik Tel: 28 15 90 /Baskı: Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş. /Dağıtım: Hürriyet Holding A.Ş.

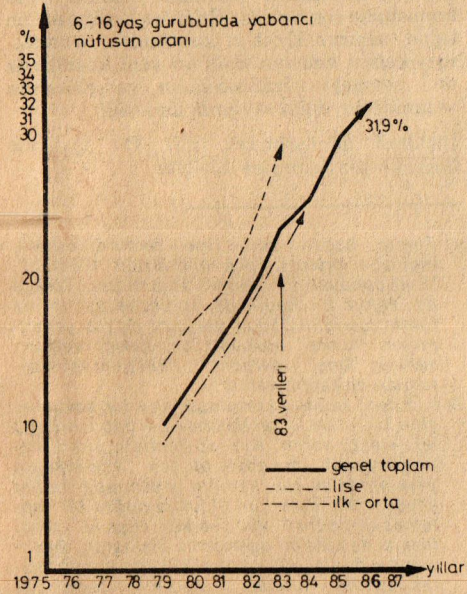
Avrupa ülkelerindeki çocuklarımız...

BİR SORUN MU VAR?

CELÂL ÖZKAN

Avrupa'da çalışan 'yabancı' işçi sayısı 9 milyon 563 bin 881. Bunların bir milyon 867 binini Türkiye'den giden işçiler oluşturuyor. Yani toplam yabancı işçi sayısının beşte biri. Bu nüfus içerisinde genç nüfusun oranı ise oldukça yüksek, 3 milyon 792 bin 641 kişi. Türkiye'den gidenlerin oranında da

Hollanda'da 6-16 yaş grubunda yabancıların oranı, aynı yaş grubundaki yerli nüfusun % 32'sini buluyor.

Yabancılar için ne düşünüyorlar?

Avrupa'da yabancılar karşı olan tepki gün geçtikçe artmakta. Bunun en belirgin sonucu; Alman seçimleri. Yine de bütün bir Avrupalı düşüncesi varsaymak doğru değil. Kimileri yabancıları bir "sorun" hem de ülkelerinin bütün sorunu, olarak görürken, bazıları sorun olarak dahi görmemekte. Gençler bu konuya daha mı hoşgörülü, sağlıklı yaklaşıyor? İşte bir-kaç Avrupalı gencin görüşleri:

Robert: Yabancılar karşı hiç bir duygu beslemiyorum. Ama, bir şeyler hordanmak gerekiyorsa, öyleyse ben de ekleyeyim. Ayıp ortada: Önceleri tüm "hısım-akraba"larıyla geliyorlar; sonradan kirli çamaşırları ortaya çıkarıyor. Ancak, sonra, gerçekten, çok

genç nüfus oldukça önemli bir yer tutuyor.

Bu genç nüfusun gerek Avrupa'da, gerek geri dönüşlerinde ülkelerinde, çözüm bekleyen önemli boyutlarda sorunları olacağı muhakkak. Burada şimdiye kadar nasıl bakıldığından çok, şimdilerde ve sonrasında nasıl bakılacağına değinelim. Bir kez "geri dönüş" sorunu, hep yanlış ele alındı. Özellikle Türkiye açısından. Çünkü son incelemeler, bilim adamlarının araştırmaları, geri dönüş olgusu kadar "yerleşme" olgusunun da arttığını pekişmekte olduğunu gösteriyor. Bu olgu, gençlerin sorunlarına öncelikle yaşadıkları ülke içerisinde ve şartlarında çözüm aranması gerektiğini ortaya koyuyor. İkincisi eğer geri dönme olgusu gerçekleşirse, Türkiye'de karşılaşacakları sorunlara eğilmek. Sorunların, çözüm önerilerinin temelini, yine de gençlerin kendi sorunlarını ortaya koyuş biçimi oluşturacak.

Avrupa'da Türklerin sayısı 2 milyonu bulur, bunların yarısından fazlası da, genç ve çocuklardır. Avrupa'daki "ikinci kuşak" denilen bu çocuklar gençler, bağlı oldukları toplumsal kesimin sorunlarını taşıyan ve bunları güncel yaşamında, bugünden - yarına yansıtabilen bir kuşak.

Bu "kuşak" bizim insanlarımız ve sorunları ile, koşulları ile şimdilik bize "yabancı". Ama geri döndüklerinde, izinli gelip gittiklerinde ve bizim ulusumuzun bireyleri olarak bizimle sürekli bağlantılı. Bunların sorunlarının "özümlüğü" nedir? Ve biz bu "özümlü sorunları

Batı ülkelerinde "ikinci kuşak" denilen bu çocuklar, gençler, bağlı oldukları toplumsal kesimin sorunlarını taşıyan ve bunları güncel yaşamında bugünden-yarına yansıtabilen bir kuşak.

Bu "kuşak" bizim insanlarımız ve sorunları ile, koşulları ile şimdilik bize "yabancı"

ne kadar ele alıyoruz?

Gelecek bir beş yılı kapsayacak "Plan" çalışmalarımızda durum şöyle sergileniyor. "Türk işçi çocuklarının kreş, yuva, ya da okul öncesi okullara devam edenlerinin oranı % 7.4." Yani resmi tespitlerimize göre, Avrupa'daki çocuklarımızın Avrupa eğitim sistemin-

de en doğal olan olanaklardan bile yararlanamayanlarının oranı % 92.6

Okula devam edenlerin oranı yüksek olmasına karşın başarı oranı da yine bu rapora göre % 40'ı geçmiyor. Bu veriler yabancı ülke hükümetlerinin ilgisizliğini gösteriyor. Biz nederece ilgileniyoruz? Onlar için neler yapabiliyoruz?

"AVRUPA'DAKİ TÜRK İŞÇİ ÇOCUKLARI" KONUSUNDA İKİ UZMANLA SÖYLEŞİ:

G. Vassaf: Türk çocuklarının Avrupa'dan dönenlerden öğrenecekleri çok şey var

"Daha Sesimizi Duyuramadık" adlı kitabın yazarı, Boğ. Üniv. Psikoloji bölümü öğretim üyesi Gündüz Vassaf ile yaptığımız söyleşiyi veriyoruz. Vassaf'ın kitabı Avrupa'da Türk işçi çocukları üzerine araştırmaları kapsıyor.

Yabancı ülkelerdeki YABANCI kavramı, özellikle çocuklarda nasıl oluşuyor, açıklar mısınız?

Ozellikle batı ülkelerinde yapılan psikolojik çalışmalar YABANCI kavramının 6-12 yaş grubu arasında oluştuğunu ortaya koyuyor. 6 yaştan önce çocuk din, dil, ırk farkının bilincinde değilken, bu yaştan itibaren çocuğa "fark ettiriliyor". Çocuk bu yaştan itibaren varolan değer yargıları içinde, sosyal değerler sistemi içinde "verini" görüyor, benimsiyor.

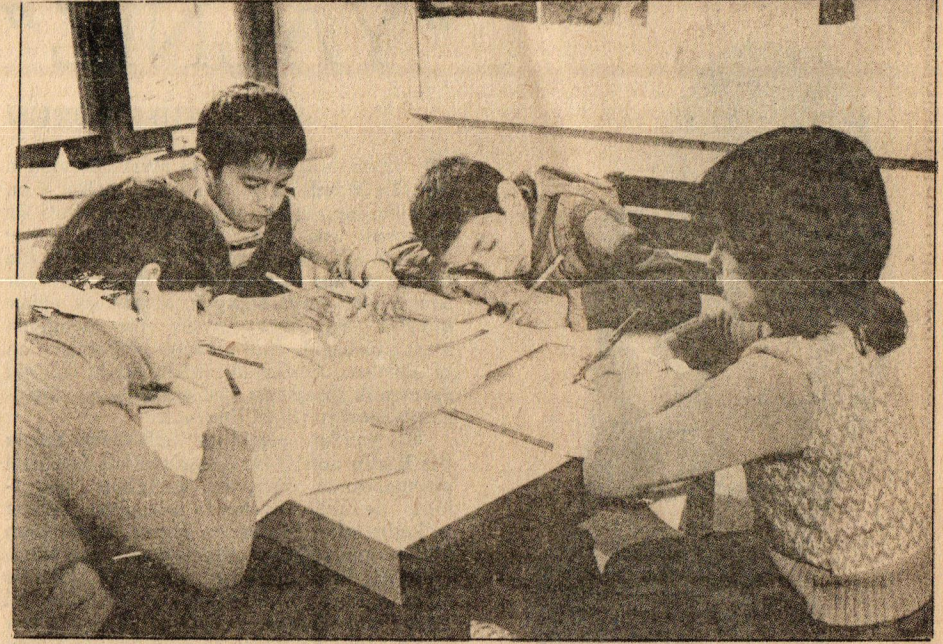
Avrupa'daki Türk çocuklarının durumunu yabancılaşma açısından nasıl ele alabiliriz?

Avrupa'daki işçi çocuklarını iki kesimde ele alabiliriz sanıyorum. İlk kesim Avrupa'ya küçükken gidenler (bir dil bağlantısı oluşturabildikleri), diğeri ise belirli bir yaşa geldikten sonra gidenler (örneğin ilkökulu bitirdikten sonra). İki kesim için sorunlar aynı değil. Çok küçükken gidenler dil bağlantısı oluşturmuş, kültür ilişkisi kurabilmiş durumdadır. Avrupa'lı çocukla aynı okula gidiyor, aynı parkta oynuyor, televizyon seyrediyor. Burada hemen bir noktayı belirtmeden geçmeyeceğim. Bizde özellikle bilinçli olarak tek tip bir Avrupalı, Alman, Hollanda'lı düşüncesi varmışcasına gösterilmeye çalışılıyor. Yok öyle bir şey. Örneğin kimi genç kuşak Almanlarda gözlenen ırkçı, yabancı düşmanlığı eğilimine karşın, 1968 kuşağı diyebileceğimiz kesimde tersi bir eğilim gözleniyor. Onlar diğerlerinin aksine, çocuklarını yabancılarla birlikte oynatmak, aynı park ve kreşe aynı okula göndermek eğilimindedir. Yeni bir demokrasi nesindeler. Bunun için bütün

yine bu kuşak kaçak genç işçi olgusunun, hızla oluşmakta olan bir lümpen proleteryanın ana malzemesi. Ve bu yabancı ülkelerde çalışan işçilerin sorunu içinde, özellikle de Türk işçileri açısından, hiç de azımsanmayacak bir yer tutar. Kötü, yasadışı işte çalıştırılanlar büyük bir bölümü bu tür gençlerden oluşuyor. Bu özellikleri ile (sahipsiz ve ucuz bir iş gücü) işverenin de işine geliyor. Yabancı işçi çalıştıran ülkelerin, çalıştırdıkları işçilere karşı tek bir politikası yok. Farklı ulus, kesim ve özelliklerdekilere karşı farklı politikalar uyguluyorlar. Bu da işçi çocuklarının sorunlarının çözümünde ayrı bir zorluk yaratıyor.

Türk çocuklarının geri döndüklerinde karşılaşacakları sorunları nelerdir?

Bu da başlı başına bir sorun. Bu konuda yeter derecede uzman olduğumu söyleyemem. Ben daha çok Avrupa'daki çocukların sorunları üzerine çalıştım. Şu kadarını söyleyebilirim ki, bir dönüş fırtınasından bahsetmek pek olası değil. Türk işçilerinin dönme kadar,

oraya yerleşme çabası da var. Nedeni de, sanıyorum döndüklerinde daha iyi şartlarla karşılaşmayı beklemediklerinden. (Türkiye'de işsizlik artıyor, Türk lirası değer kaybediyor v.s.) Bu konuda tıpkı suni bir "batı düşmanlığı" gibi "bütün işçiler Türkiye'ye geri dönmek istiyor" yanlış imajı oluşturulmaya çalışılıyor. Bir başka olguda Avrupa'da belirli bir eğitim ve demokratik haklar sürecinden geçmiş Türk çocuklarının burada karşılaşacağı durum. Bir kere eğitim sistemleri arasındaki farklılık, etken oluyor. Orda yaratıcı, özgürleştirici, yeteneklerini, bireysel temelde de olsa geliştirici bir eğitim görmüş bir çocuk burada bir başka şokla karşılaşılıyor. Kişilere tek tip elbise giydiren çocukların duygusal, sosyal gelişmelerini dikkate almayan bu gelişimleri engelleyen bir eğitim sistemi ile karşılaşılıyor. Bir ikinci şok Türkiye'deki düzen ve insan ilişkilerine egemen olan otoriter tutum. Bir üçüncü şok da Türkiye'deki cinsel baskı. Çocuk hiç karşılaşmadığı, algılayamayacağı olgularla karşılaş-

cak. Dayak gibi, yasaklanmış kitap gibi, dizi dizi cezalar gibi, yönetmelikler, tüzükler gibi. Ancak Türk çocuklarının Avrupa'dan dönen Türk çocuklarından öğrenecekleri çok şey var. Dönen çocuklar buradakiler için dışarıya, yeniliğe açılan bir pencere. Şimdiye kadar batıyı hep oraya giden zenginlerimizden "seçkinlerimizden" öğrendi Türkiye, şimdi ilk kez batıyı kendi halkından öğreniyor.

A. Le Compte: Avrupa'daki Türk aile çocuğunu okula istemeyerek gönderiyor

Boğaziçi Üniversitesi öğretim üyelerinden Ayhan Le Compte, 1979-80 yılları arasında Hollanda'da Türk ailelerinin yapısı ve çocuk yetiştirme konusundaki tutumlarını araştırdı. Le Compte bu araştırmaların sonuçlarını, Türkiye'deki örneklem grubu ile de karşılaştırdı. Araştırmaları ile ilgili olarak Le Compte ile söyleştik.

Hollanda'daki Türk çocukları nasıl

gidemiyorsa)

g) Ailedeki disiplin ve itaati benimsedikçe uyum artıyor.

Hollanda'da Türk çocuklarının yaşadıkları ortama uyum sağlamaları için neler yapılabilir?

Hollanda'daki Türk çocuklarının büyük

bir çoğunluğu (2. kuşak dediğimiz), belli bir yaştan sonra gelmiş. (Hollanda'da doğmuş Türk çocuğu çok az) İlk önce hangi çocukların daha çok yardıma ihtiyacı var onun saptanması gerek. Bu çocuklardan hangileri Hollanda kültürü ile bağlantı kurabilir bunun saptanması gerekir.

yürekli, candan insanlar. En iyi arkadaşım bir Türk... Dürüst, iyi bir dost. Gelecek yıl, tatilde beni, birlikte Türkiye'ye götüreceğim.

Maria: Ben Portekiz'liyim ve beş yıla aşkın bir süredir Almanya'da yaşıyorum. Severek buradayım, gerçekten. Ancak, bu belki şurada yatıyor: dış görünümüm yabancıya benzemiyor. Kız arkadaşlarım bunlardan biri Türk- daha şimdiden, Almanların yabancıları duydukları kızgınlığı üzerlerine çekmeye başladılar. Ondan sonra da saçmaladılar. Biz, yabancılar, bugünün Yahudileri ve Kızılderi-leriyiz. Bizim işimizi bitirmek istiyorlar...

Hakdan: Evet, doğal ki, benim de sorunlarım var, okul arkadaşlarımla örneğin... Bazen, bana takılıyorlar; o zaman çok bozuluyorum... Belki de bu, başlangıçtan beri savunma durumunda olduğum her şeye çarpık bir açıdan bakmamdan kaynaklanıyor; yaptıkları gerçekten, salt, bir şaka olsa bile. Şimdi, söyle iki yıldan beri Almanya'da yaşıyorum ve söylemeliyim ki, güçlükler, gerçekten yeterince var.

Michael: Sorunların biraz da senin kendinde yatıyor, Hakdan! Sen, kimi kez gerçekten saldırgan oluyorsun. Ben, kendim örneğin, yabancıları kesinlikle karşı değilim. Oysa seninle, insan kolayca tartışmaya girebiliyor..

Bernhard: Evet ama, bu doğru değil. Tanıdığım yabancılar, gerçekten uysal, akli başında kişiler. Anlaşmazlığa gelince; sanırım bu bizden kaynaklanıyor. Biz hepimiz, kısaca, burnu havada kişileriz.

Maria: Evet, siz "bu"sunuz. Bizim komşumuz (kadın), o başlarda çok aptalca davranı. Kendi kendine sürekli söylenip duruyordu, bizim yemeğimiz pis kokuyor diye. Burda, "kokmak" ne anlama geliyor, "koku" Almanca'da başka anlam mı içeriyor? Biz zeytinyağı ve sarmısakla pişiriyoruz, ee ne olmuş? Ona, ama, düşüncemi olduğu gibi söyledim; şimdi anlaşıyoruz onunla. İnsanlarla açık açık konuşmak gerekir.

Hakdan: Senin için iyi, kusursuz Almanca konuşuyorsun. Ancak, ben, iki yıl önce iki-üç sözcüğü bile güçlükle bir araya getirebiliyordum. Bir çift Alman bana sataşmışlardı: orada onlara "Hitler-Kalabalığı" demek istedim. Ama, niçin? Onlar bize "Türk dilenciler" dediler; ancak, bir şeye, aynı şeyle karşılık vermek gerekmez.

Robert: Başlangıçta, durumun oldukça güçlü, Hakdan! Ama, bir şeyi evetlemelisin: Bir kez, çok hırslısın. Matematik'ten hep bir alırsın. Ve Almanca'da, çoğu kez biz Alman'lardan daha az yazım yanlışları yaparsın.

Bernhard: Evet, ama doğru bilgi edin-dimse, size de fazladan yardımcı oluyormuş. Bu, şüphesiz, onun yaptığı güzel bir davranış, değil mi? Derslerde de iyiymiş-kim 9. sınıfta olmak istemez-. Bu, sanırım, okullar arasındaki eğitim ayrımına bağlı.

Andrea: Bizim derslikte bir Türk kıza var; berbat bir parça. Bir kez,

Maria: Bu özel bir durum. Şüphesiz, nasıl aptal Almanlar varsa, aptal yabancılar da var. Bu yüzden, tümünü aynı kefeyle koymamak gerektir.

Robert: Siz Türkler hem hırslı-sınız; ama, başkaca her yönden "okey"... Benim, yalnızca Yunanlılara karşı bir kinim var. Onlar, sürekli, birine sataşmaya çalışırlar. Ve onların birahanelerine girmeye kalksanız, Alman olarak, içeri girmenize izin yoktur.

Maria: Gerçekte bu, sizin tarafınızda da daha ayrımlı değil. Hiçbir yabancı-nın içeri girmesine izin verilmeyen bir sürü "Disko" biliyorum.

Hakdan: Güç bir konu da kızlarla arkadaşlık. İnsan, Türk olarak, kızın anne-babası tarafından onanmıyor. Sonradan da, ilişkiyi bozmaya çalışıyorlar. Ben bir Türk kıza nişanlıyım. Nişanım şu anda, Türkiye'de, "bir kadının yaşaması gerektiği gibi" yaşıyor. Öyle Alman kızları gibi hoppa değil; bir ona, bir buna...

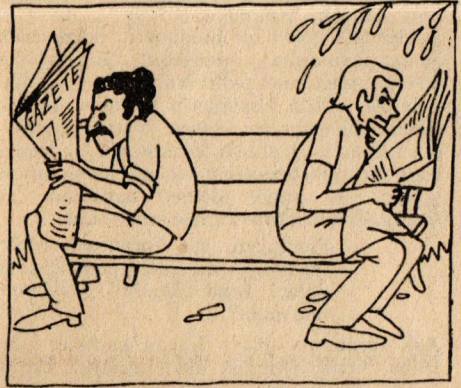
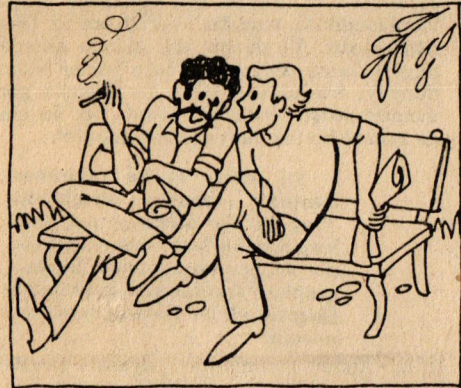
Andrea: Saçmalık bu!.. Sen aslında Müslüman mısın?

Hakdan: Evet, inançlıyım.

Maria: Bu, aslında "Kur'an"la ilgili bir sorun! Benim Türk -kız- arkadaşları-
mın, var onların dışarı çıkmalarına çok az izin verilir. Hiç bir gençle tanışmasın diye, kızı okuldan babası alır. Bir kez, bir çocukla konuşuyordu, babası gördü ve bu nedenle onu dövdü. Bu ne biçim şey böyle?! . Çok pis bir durum.

Michael: Türklerde bu, bizde olduğundan daha değişik. Gelenek, filan... Birbirimizi anlayana değin, daha epey zaman gereksindiğimize inanıyorum.

"Bravo" dergisinden
Çeviren: Timur Kaya Altomruk

Almanlar yabancı düşmanı görmek çok yanlış.

Küçükken giden veya orada doğan çocukların sorunları, yabancılıkları, sonradan ve birdenbire ortaya çıkıyor. Okul bitirmiş durumda giden çocuklar ise daha gidişlerinde yabancı olduklarının bilincinde. Bu iki kesimin Avrupa'da, Türkiye dönüşlerinde sorunları çok farklı. Bu nedenle çözümleri de farklı olmalı.

Avrupa'da doğan Türk çocukları, bir Alman'la, bir Hollanda'lı ile bazen birlikte bazen ayrı, aynı oyuncu, kreşi, parkı, müziği paylaşıyor büyüyor, bu yüzden ki kültürel bir yakınlaşması var. Bir YABANCI kavramı az-çok var ama, henüz sistem içinde yerine oturamamış. Bu çocuk bir gün yolda bir Türk'ün dövuşüğünü horlandığını görüyor. Bu dışarıdan algılama bir şok etkisi yapıyor. Bir Alman'la eşitlik ilkesi içinde okulda, yuvada ilişki içinde olan çocuk 7-9 yaşlarında bu durumun gerçek olmadığını öğreniyor. Bu etki çocukta saldırganlık, eziklik, içiçe yaşama isteği, adını değiştirme... Hepsini birlikte yaşıyor. Bu ilk kesimin içinde bulunduğu durum. Türkiye'den giden gençler için sorun daha farklı ortaya çıkıyor. Çünkü Türkiye'de varolan değer yargılarını şu veya bu biçimde algılamış, edinmişler. Toplamdaki davranışlar dışlanma, başkalaşma onlar için, şaşırtıcı olmuyor.

Soruna işçi çocuklarının tepkisi nasıl olmakta? Avrupa ülkeleri yetkili kurum ve kuruluşların yaklaşımaları ile birlikte açıklar mısınız?

Belirli bir eğitim ve yaşta Avrupa'ya gelen çocukların genel tepkisi "grup olma" biçiminde ortaya çıkıyor. Bunları sokaklarda grup halinde, aynı salonda, aynı eğlence yerlerinde birlikte görebiliriz. Bu katılma da, var olan YABANCILIK olgusunu pekiştiriyor. Gençler açısından sorun bir uyum sağlama bağlantı kurma sorunundan çok, kendini savunma, değişime biçiminde oluşabiliyor. Avrupa'da işçi çalıştırma ülke yetkilileri açısından ise sorun "kaybedilmiş" bir sorundur. Örneğin Alman toplumuyla bu biçimde ilişki içinde olan yetişkin yabancı işçi çocukları "kaybedilmiş" kuşaktır. Ancak

İkinci Dil sorunu, çocuklar Hollanda dilini çevre ile temasları yetersiz olduğundan, belirli bir yaşta Hollanda'ya geldikleri için iyi bir şekilde öğrenemiyorlar. Üçüncüsü iki farklı sistem arasındaki çelişki Hollanda toplumu bağımsızlığı, kendine güveni, insiyatifi desteklerken, Türk ailesi bağımlılığı, aileye, yaşlı insanlara karşı saygı gibi değerleri benimsiyor. Hollanda'lı bir genç kendi geleceği için bağımsızca karar verebilirken bir Türk genç ya da çocuğu için bu söz konusu değil. Hangi mesleği seçecek, hangi okula gidecek, hatta kiminle evlenecek buna ailesi karar veriyor.

rin tutumları nelerdir?

Aileler çocuklarını yabancı okullara göndermek taraftarı değiller özellikle kız çocuklarını. Eğer Türk öğretmen bulurlarsa çocuklarını Türk öğretmenin bulunduğu okula gönderiyorlar, bulamıyorsa göndermiyorlar. 14-15 yaşına gelmiş okula gitmeyen çocuk çok. Neden göndermek istemedikleri sorulunca yanıtları çoğunlukla "Gönderelim de kızlarımız erkeklerle arkadaşlık mı etsinler" oluyor. Çocuk ise dil öğrenmek, okumak istiyor ama aile çocuğa seçme hakkı bırakmıyor. Ayrıca Hollanda eğitim sistemi, devam konusunda çok sıkı ve disiplinli bir sistem. Çocuğunu okula göndermeyenlere cezalar var. Onun için aile korku içinde yaşıyor. Eğer çocuğunu okula göndermediği öğrenilirse bile okula göndermeme kararlılığını sürdürüyor. Hollanda'da yabancı bir okula göndermek-tense Türkiye'ye geri gönderiyor. Bu yüzden ki okula giden genç sayısı çok az. Çünkü Türk öğretmen sayısı çok az. Gidenler de daha Olgunlaşma Enstitüsü gibi okullara gidiyor. Çocuklar içinde durum biraz daha farklı. Hollanda'da zorunlu okul yaşı 6-16 olduğu için aile çocuklarını istemeye istemeye de olsa okula gönderiyor.

Türk çocuklarının karşılaştıkları uyum sorunları nelerdir.

İlk sorunları Eğitim. İkinci Dil sorunu, çocuklar Hollanda dilini çevre ile temasları yetersiz olduğundan, belirli bir yaşta Hollanda'ya geldikleri için iyi bir şekilde öğrenemiyorlar. Üçüncüsü iki farklı sistem arasındaki çelişki Hollanda toplumu bağımsızlığı, kendine güveni, insiyatifi desteklerken, Türk ailesi bağımlılığı, aileye, yaşlı insanlara karşı saygı gibi değerleri benimsiyor. Hollanda'lı bir genç kendi geleceği için bağımsızca karar verebilirken bir Türk genç ya da çocuğu için bu söz konusu değil. Hangi mesleği seçecek, hangi okula gidecek, hatta kiminle evlenecek buna ailesi karar veriyor.

Hollanda'daki Türk çocuklarının psikolojik durumu ve çocuğun ekonomik değeri hakkında bilgi verebilir misiniz?

Kişideki kaygı, kendini yetersiz bulma, çocuğa verilen psikolojik, toplumsal değerler gibi konularda farklılık yok. Yalnızca çocuklarda kaygı duyulan konular farklı okul yaşamındaki başarı kaygısının yanı sıra, Hollanda'daki Türk çocukları çevreyle ilişkilerinden de kaygı duyuyorlar. Çünkü evdeki yaşamla dışarıdaki yaşam farklı. Çocuğa ekonomik açıdan verilen değer ise Hollanda'daki Türk ailelerinde daha fazla. Şöyle ki Hollanda'daki bir Türk kıza eğer Türkiye'deki bir Türk erkeği ile evlenirse onu Hollanda'ya aldrabiliyor. Bu da Hollanda'daki Türk kızlarına verilen başlık parasını artırıcı bir faktör oluyor. Ya da oğlu iş bulursa aileye maddi bir katkı oluyor. (Halbuki okula giderse hem aile gelirinden yoksun kalıyor, hem de okul masraflarını ödemek zorunda kalıyor.)

Bu psikolojik özelliklerin artımı yine ailenin kaldığı süre ile orantılı süre arttıkça ailenin tutumlarında katılma oluyor. Buda direkt çocuğu etkiliyor.

Türk çocuğunun Hollanda kültürü ile temasını etkileyen değişkenler nelerdir?

- Ailelerin Hollanda'da geçirdikleri süre arttıkça çocukların içinde bulundukları kültüre uyum sağlamaları fazlalaşıyor.
- Ailenin büyüklüğü çocukların uyumuna ters etki yapıyor. Büyüklük arttıkça Hollanda kültürü ile uyum zorlaşıyor.
- Ailenin kaygı düzeyi arttıkça, çocuğun uyumu zorlaşıyor.
- Annelerin ev kadınlığı rolünü onaylamayan genç kızlarda uyum artıyor.
- Çocuk aşırı annelik tutumunu doğru buluyorsa uyum düşük.
- Çocuğun yaşı büyüdükçe temas kurma güçleşiyor. (geç yaşta gelmişse, okula

KÖŞEDEN

MURAT
BELGE

"EDİSYON KRİTİK" SORUNU

Her ülkede, geçmişten kalan "yazılı" edebiyatın derlenip toplanması, yeniden basılması, önemli güçlükleri olan bir iştir. Özellikle matbaa öncesi elyazması metinlerin değerlendirilmesi çeşitli düzeylerde sorunlar çıkarır; ama matbaada basılmış metinlerin de önemli sorunları olabilir. Türkiye'de gerek alfabe- niği normal, gerekse dilin geçirdiği büyük değişim, bu olaya, öteki ülkelerdekilere ek bazı başka güçlükler yükler.

Örneğin Refik Halit... Ellilerde aramızdan ayrılmış bir yazar olarak, "çağdaş" kategorisine giren bir kişi... Eski Türkçe'yi yeni öğrenirken kolaylık olması için onun "Tanıdıklarım" yanında yeni baskısına bakarak okuyordum. Sözelgeşi eski metinde "Enver Paşa" üstüne bir bölüm varken yenisinde bunun çıkarılmış olduğunu gördüm. Aynı şekilde, iki metin arasında eklemeler, çıkarmalar, değiştirmeler gibi çeşitli farklılıklar vardı. Bunların bir kısmı her yazarın metinlerinde yapabileceği normal değişikliklerdi; bazıları ise büyük bir ihtimale politik nedenlere de dayanıyordu. Kısacası, Refik Halit üstüne inceleme yapmak isteyen birinin bu değişiklikleri bilmesi gerekiyordu.

Alfabe değişikliği, böyle bir inceleme sürecinde fazladan bir uzmanlık gerektiriyor. Herkesin eski yazı öğrenmesini beklemiyorsak, bu gibi metinlerde yapılmış değişiklikleri gösteren "edisy on kritik" lere ihtiyacımız var.

Matbaadan önce elle yazılmış eserlerde başka sorunlar da işin içine giriyor. Burada "edisy on kritik" hazırlanması, çeşitli yazmaların yanyana, karşılaştırılarak okunmasını zorunlu kılıyor. Eserin ilk yazmaları hangileridir? Başka nüshalar nerelerdedir? v.b. Sözelgeşi Naima tarihini yazma kaynaktan yeni yazıya çevirerek bize sunan araştırmacı, böyle bir karşılaştırma yapmış mıdır? Seçtiği Naima nüshası gerçekten seçilmesi gerekli olan mıdır? Ciddi bir "edisy on kritik" yapma pratiğimiz olmadığı için, birçok önemli eski eserden yeni harflere aktarılıp elimize geçenlerde bile, "doğru" bir şey okuyup okumadığımızdan emin olamıyoruz.

Tarihçi bir dostum, Evliya Çelebi'nin birinci cildiyle ilgili bir gözlemini anlattı. Abdülhamid zamanında yapılmış matbaa baskısı edisyonda, çağın politik gereklerine uyularak, Çelebi'nin anlattığı "halk ayaklanmaları" üstüne bölümler çıkarılmış. Demek ki, bu baskıyı okuyup Evliya Çelebi'yi öğrendiğini düşünen bir araştırmacı, aslında birçok önemli bilgiden habersiz kalacak. Ve bu kadar çok andığımız Evliya Çelebi'nin eserinin "kritik" olmayan bir yeni Türkçe edisy onu bile yok elimizde.

Öte yandan, şimdi bildiğimiz Türkçe'nin kullanılır olduğu bir hayli kısa dönem dışında yazılmış eserlerin hepsinin "edisy on kritik"lerle yeni harflere çevrilmesi durumunda bile, gene belirli bir uzman çevresi dışında, "dil engeli" sorunu ortada duruyor. Bu da, en fazla elli yıl kadar önce yazılmış eserlerin bile yeni kuşaklar tarafından okunabilmesi için "sadeleştirme" gereğini gündeme getiriyor.

Ama bu "sadeleştirme" işleminin nasıl gerçekleştirildiği de bir ayrı soru. Çok zaman mekanik ve duyarsız bir biçimde yapıldığı için, sadeleştirilmiş eserin kendine özgü üslubu, atmosferi yok olup gidiyor. Ama bazan olay bu kadarla da kalmıyor. Berna Moran'dan öğrendiğimize göre (henüz yayımlanmamış kitabının bir bölümünden), örneğin Recaizade'nin *Araba Sevdası* romanını sadeleştiren kişi, metne en hafifinden "vahim" denecek müdahalelerde bulunmuş. Yazarın bir "iç diyalog" tekniği uygulayarak, kahramanın aklından geçenleri kendisi yazar olarak araya girmeden okurla dolaysızca yüzyüze getirdiği bazı bölümlerde, "sadeleştirmeci", "burada şöyle düşündü", "aklından şunları geçirdi" gibi açıklamalar ekleyerek Recaizade'nin yapmadık istediği teknik yeniliği bozmuş. Kimi yerde kendi düşüncelerini eklemiş; kimi yerde, örneğin Yunus Emre'den bir dörtlük koyuvermiş Recaizade'nin romanına.

Böylece, eski yazı nüshayı bilmeyen çağdaş okur "yanlış" bir Recaizade tanıyor. Sadeleştirme, bir tür "cinayet" e dönüşüyor.

Bir yığın konuda "ah Batı, vah Batı" diye hayıflanmaktan hepimiz usandık. Gene de, işte böyle bir konuda, Batının yüzlerce yıldır süren titiz düzeltme, metni yeniden-kurma geleneğine, bulduğu, geliştirdiği tekniklere gıptayla bakmamak elde değil.

Tarihle ve kültürle bağlantının nankör, alışıldığı için doğal sayılan bir yanadır "edisy on kritik". Bir di zi mütevazı araştırmacı, filan metindeki filan okunmayan kelimeyi sökmek için göz nuru dökmüşlerdir. Üstelik, böyle bir baskının ilk sayfasında yazılı "editör: filanca" klışesi, bu metinler üstüne iddialı yorum ve değerlendirmeler yapan "eleştirmenlerin" adları gibi aklımızda da kalmaz. Ama bir kültür de temelde bu alçakgönüllü çalışkanlık sayesinde kuruluyor, gelişiyor, vesiyor.

"YALNIZ" DEĞİL, ÖZGÜR BİR KADIN

SULE TORUN

Simon de Beauvoir'la 8 Mart dolayısıyla Le Monde'ca yapılan ve üç haftadır bu sayfada yayımlanan söyleşiden bir alıntı ile başlamak istiyorum söze. "...karşı cinse duyulan aşk —ki en yaygın olanıdır— erkeğin kadın üzerine egemenliğine dayanır." Bir sonraki soruya verdiği yanıtta da karşı cinsle kurulan ilişkilerde gerçek bir dengeyi kurulabileceğine olan inancını belirtmiş. Çok zor da olsa durumun düzeltilebileceği, aşktaki egemenlik ilişkisinin yok edilebileceği konusunda umutsuz değil Beauvoir.

Öte yandan; geçtiğimiz haftalarda *Yalnız Bir Kadın* adlı (1) bir film gösterildi İstanbul sinemalarında. Feminist içeriğinin "doğruluğu" ne denli tartışılırsa tartışılsın, kadına ve kadın erkek ilişkilerine ilişkin, çoğumuzun bildiği ama açıkça konuşmaktan, yazmaktan çekindiği birçok gerçeği çok yalın bir dille anlatan önemli bir film. Aramızdan iki kadın (bu sayıda yazılarını okuyacağınız Necla Algan ve Melek Güneş) bu filme olan tepkilerini dile getirmişler. Her iki tepki de olumsuz. Hem filmdeki kadının (Erica) kişiliği; hem filmde gösterilen kadın-erkek ilişkileri ve filmin feminist içeriği değişik düzeylerde eleştirilmiş. Burada yapmak istediğim, söz konusu filmin eleştirisi üzerine bir polemige girmek değil de S.de Beauvoir'ın yukarıda değinilen saptaması ışığında filmin Erica'yı getirdiği noktayı tartışmak.

Erica'nın kocası Martin'den ayrılması, kendi isteği ve iradesi dışında oluyor. Martin bir başka kadını çok sevdiğini (bu arada Erica'yı ve kızını da sevmektedir ve onlardan ayrılıp onları üzmemek de istememektedir) ve onunla olmak istediğini; bu isteğin kendisi için vazgeçilmez olduğunu anlamıştır. Bu durumda Erica'nın yapabileceği fazla bir şey yoktur. Acısıyla, yalnızlığıyla, yüklendiği yeni sorumluluklarla bu yeni duruma ayak uydurmaya çalışır. Bu arada bir psikoterapist'ten ve zaten sık sık buluşmakta olduğu kadın arkadaşlarından yardım alır. Bize aktarıldığı kadariyle, Martin ondan ayrılanı değil, Erica'nın gruptaki diğer kadınlara göre daha "dengeli" daha doygun —hem evlilik, hem cinsellik hem de iş yaşamı

açısından— bir hayatı vardı. Martin'in ayrılması Erica ve kızı için bu dengeyi sarsan bir darbe oldu. Erica'nın bu andan sonraki yaşamı, yeni duruma uyum sağlamakta çektiği zorluk ve sıkıntılar, filmde uzun ve "yeterince" (!) yıpratıcı bir süreç olarak verilmemiştir belki. Ama bu zaten filmin varmak istediği son açıdan önemli değildi kanımca.

Erica, örneğin Türkiye'de kocasından ayrılmak zorunda kalan kadınların karşılaşılabileceği birçok güçlükle karşılaşmadı. "Dul bir kadın" algılamasıyla horlanma, aşağılanma; tüm hareketlerinin kısıtlanması, çevrenin gözünde evli bir kadın olmanın saygın imgesini yitirip aleni bir cinsel nesneye dönüşme; bunun beraberinde getireceği "kolay av" olma durumu ve sonra bakkalın, kapıcının, komşuların, iş arkadaşlarının, daha bilmem kimin dolaylı dolaysız saldırılarına muhatap olma gibi. Bunların bir bölümü daha ince (rafine) bir biçimde karşısına çıktı: Doktorla ve yemeğe çıktığı erkekle olduğu gibi. Üstelik boşanmakla ekonomik bunalım içine de girmede Erica. Hem kendi işi vardı hem de kocası gerekli desteği sağlıyordu. Ama mesele tam da burada sanırım... Sorunlarımız korkunç olmasa da özgürleşmeye zorlayabilir bir gün hayat sizi; gerçekten özgürleştiğinizde de geçmişte ne denli baskı altında olmuş olduğunuzu kavrayabilirsiniz birden. Amerikan orta sınıfının "mutlu azınlığından" biri olabilirsiniz ama bir gün yaşamınızdaki bir değişiklik sizi ilk kabuğunuzdan çıkmaya, kendi benliğinizi keşfetmeye itebilir. Acılı ve zor bir süreçtir bu (diğer ek sorunlar olmasa da) çünkü her şeyi "Erica ve Martin, Erica ve Martin" olarak düşünmeye, yapmaya alışkınsınızdır ve bu getirebileceği tekdüzelliğe karşı koruyucudur, sıcaktır ve kolaydır toplumsal varoluş açısından.

Erica ve Martin'den yalnız Erica olmaya zorlandığı dönemi iyi değerlendirir Erica. (Bu arada olup biteni tartışmak yazıyı çok uzatacak). Sonunda, şu veya bu şekilde yeniden sevebileceği ve birlikte olabileceği bir erkekle karşılaşır (2) Şimdi de Erica ve Saul mu olsun? Çizdiği tüm sevimli, âşık ve sevecen erkek portresine karşın Saul'un (Alan Bates) aşkı erkekçedir yine; Erica üzerinde bir hak sağlamaktadır ona. Madem çok sevmektedir, Erica hep onunla olmalıdır. Vermont'ta yazı birlikte geçirmeye çağırır Erica'yı. Kendisi, onunla olmak için bulunduğu yerde kalamaz, çünkü yazın çocuklarına bakma sırası ondadır. Hafta sonları da ayrılıp gelemez, çünkü ancak sürekli olduğunda resim yapabilir. Karşı cinsle olan aşk ilişkisinin nasıl bir egemenliğe dayalı olduğunu çok güzel sergilemiyor mu bu? Daha sevgi sözcüğü kullanıldığında, aşk ifade edilir edilmez, erkeğin sevgisi kadının yaşamını yutup, kendisinden ayrı bir yaşamı olanaksızlaştırıcı (benden ayrı varolamazsın) bir nitelik edinmektedir. Eski alışkanlıklarla, kız çocuğu olarak yetiştirilmenin koşullarıyla (sizi seven iyi bir kocadan başka ne isteyebilirsiniz hayattan?)

Sorunlarımız korkunç olmasa da özgürleşmeye zorlayabilir bir gün hayat sizi; gerçekten özgürleştiğinizde de geçmişte ne denli baskı altında olmuş olduğunuzu kavrayabilirsiniz birden

buna kapılıp, erkeğin sevgisine "kadınca" bir edilgenlikle cevap vermek çok kolay. Yeniden Erica ve Saul'un koruyucu birlikteliğine girmek, yazı sevdiğin erkekle geçirmek ne çekici, ne hoş. Oysa, hem Amerikan toplumu

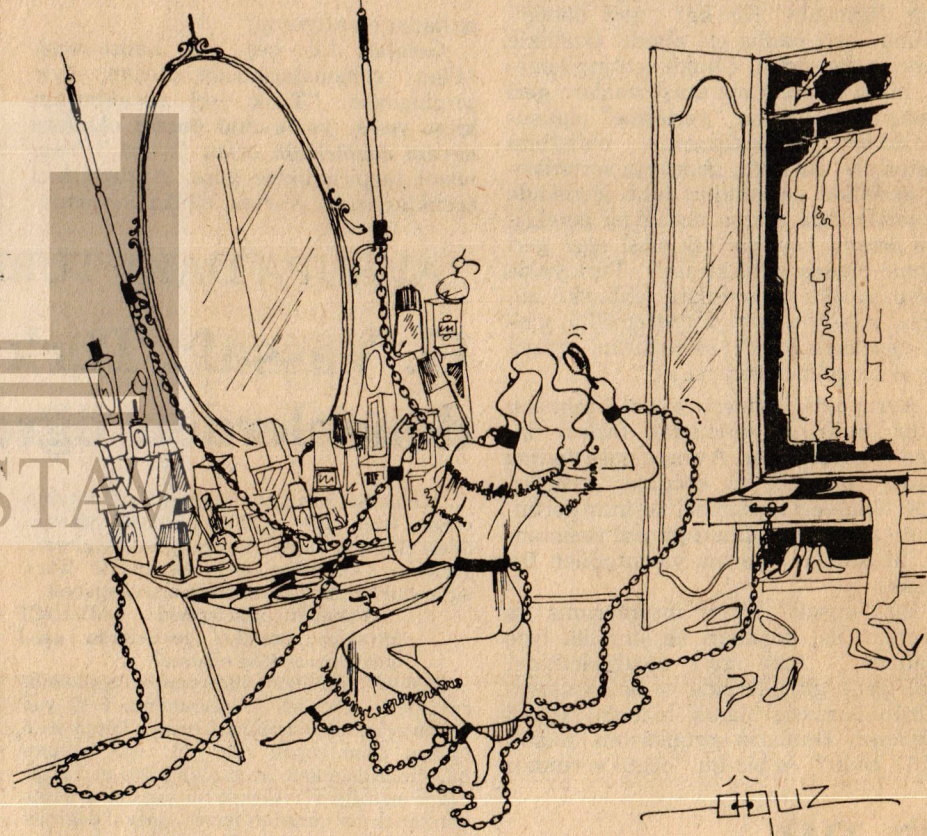
hem Erica, bu arada yeni deneyimlerden geçmiş, değişmişlerdir. Kadınların toplantısı, feministlerin bilinen tüm örgütlenme biçimlerinden farklı olan "consciousness raising" (bilinç yükseltme) toplantısıdır. (3) (Filmde bu,

"Yalnız Bir Kadın", kadına ve kadın erkek ilişkilerine ilişkin, çoğumuzun bildiği ama açıkça konuşmaktan, yazmaktan çekindiği birçok gerçeği çok yalın bir dille anlatan önemli bir film

çok ciddi değil de bir dönemin bilinç yükseltme toplantılarından kalmış, ona benzer bir şey gibi verilmiş olsa da.) Ayrıca Erica, Martin'den ayrıldığı dönemde tek başına varolabilmeyi öğrenmiş ve bunun tadını almıştır. Sevgilisinin çağrısı çok çekici de olsa; kendi içinde de eskisi gibi erkeğin kadını olma eğilimi hâlâ varsa da, zor olanı, özgürlüğü seçer. Sevdigi adamı görecektir; onunla olacaktı ama kendi zamanı içinde. Kendisine özgü bir mekânı, ayrı bir yaşamı koruyarak; kendisi istediğinde, seçtiğinde... Yani erkekle eşit koşullarda. S. de Beauvoir'ın kurulması çok güç dediği denge de böylece kurulabilir herhalde. Filmin sonu konusunda son bir söz: Erica'ya hediye edilen tablo, sanırım Erica'yı kararından döndürmeyeceğini anlayan Saul'un yeni koşullarda onu sevmeyi sürdüreceğinin ve Erica'nın seçimine duyduğu saygının ifadesidir.

İlişkileri dönüştürmek mi? Bu iş yine öncelikle biz kadınlara düşüyor.

- 1) Filmin özgün adı "Une femme Libre". İngilizce çevirisi: "An unmarried Woman", "Evli olmayan bir kadın" anlamında. Türkçe adı *Yalnız Bir Kadın* da, İngilizce başlığı da filmin içeriğini özgün adı gibi doğru yansıtmıyor. "Libre" sözcüğü bu içeriği veriyor; sanırım "boş", "serbest", "kurtulmuş" kavramları ile karşılanabilir.
- 2) Kimileri, kadının kurtuluşu yine bir sevgiyle, yine bir erkekle rastlaşmasına bağlı olduğu için eleştiriyorlar. Kim söylemişti, şimdi hatırlamıyorum ama şöyle bir şey: "Aşk erkeğin yaşamında bir şey, kadının yaşamında ise her şeydir." Bu, durumun oldukça doğru bir saptamasıdır, çünkü kadın-erkek ilişkisi, sevgi ilişkisi de olsa bir egemenlik ilişkisidir, Beauvoir'ın dediği gibi ve bu ilişki kaçınılmaz olarak egemen olanı - kadını - daha çok etkiler.
- 3) Filmin alt yazılarını kim hazırladı, bilemiyorum; "consciousness raising"i "suur yaratma" diye çevirmek yalnız bir çeviri hatası değil, feminizm'i ve tarihini hiç bilmemektir.

Öğuzhan Özcen

Amerikan kadını mı, Amerikan sineması mı?

NECLA ALGAN

*Y*alnız Bir Kadın (An Unmarried Woman) bütün sinema eleştirmenlerince bir "kadın" filmi olarak tanıtıldı ve övüldü. Gerçekten de kadınlar üzerine konuşan bir film. Ancak filmin sunduğu olayın ayrıntılarında Amerikan sinemasına has bir eğilim gözardı edildi.

Film evli olan Erica ve Martin'in günlük yaşantısından bir ayrıntı ile başlıyor. Evin 15 yaşındaki kızının da gözüktüğü bu bölümde nedense, sabah sabah cinsellik üzerine bir şeyler konuşuluyor. Bunu izleyen sekansta Erica'yı kadın dostlarıyla birlikte bir cafede otururken görüyoruz. Kadınlar birbirlerine görüşmedikleri sürece yaşadıkları cinsel

saks müziği, büyüleyici Newyork sokakları yargılarını epeyce ılımlılaştırıyor. Esas meseleyi unutturuyoruz, o başka...

Kadın sorunu üzerine aslında pek fazla bir şey söylemeyen bu film izlediğimiz süre içinde başka bir yanıyla dikkat çekiyor. Filmin insanların cinsel yaşantılarını en ince ayrıntısına kadar öğreniyoruz. Yönetmen bu konuda özel bir titizlik göstermiş!

kadın insan

"Yalnız bir kadın" üzerine

MELİK GÜNEŞ

*F*eminizm ülkemizde yeni yeni tanınmaya başlayan bir ideoloji. Bu nedenle, kadınlarla ilgili olumlu birşeyler söyleyen her yapıt, her yazar —hele bir de kadınsa— "feminist" olarak görülüyor. (Örneğin feministlerle "çağdaş büyücüler" diye dalga geçen Erica Jong gibi bir yazar feminist olarak değerlendirilmektedir). Tıpkı bir zamanlar işçi haklarından sözeden herkesin komünist

sanıldığı gibi.

Ancak kuşkusuz ki, geçtiğimiz günlerde İstanbul sinemalarında oynayan "Yalnız Bir Kadın" adlı filmi göklere çıkaran sinema eleştirmenlerinin feminizm üzerine bilgili olmalarını bekleyemeyiz. (Gerçi bir tanesi, nedendir bilinmez "feminist dostlarına", sık sık "takılmaktan" kendini alamaz. Oysa yazdığı yazılara bakınca bırakın feministler, kadınlar arasından bu kadar çok dost edinebilmesine şaşmadan edemiyor insan!)

Bizim onlardan beklediğimiz sinema üzerine bilgi sahibi olmaları. Oysa onlar, bu filmdeki anlatım bayağılıklarını ve —özellikle— Erica'nın tutarsız ve yapay kişiliğini görmezden geliyorlar.

Çok fazla sevgi duymadığı kocasıyla olan güvenli, endişesiz yaşamından memnun olduğunu her fırsatta belli eden klasik-bağımlı-kadın Erica, kocası kendisini terkettikten kısa bir süre sonra klasik feminist jargonla, "Sen beni fahişen olarak kullandın, pahalı bir fahişe" diye bağırıyor kocasına. Bizim başta tanıdığımız Erica, bu fahişe rolünü yeniden üstlenmeye seve seve değilse bile rahatlıkla razı olacak bir kadındır. Onun "kişiliğini bulmasını" sağlayan ne olmuştur? Kurduğu bir-iki sevgisiz ilişki mi, psikanaliz seansları mı, yoksa erkeklerden başka bir konu konuşmayan arkadaşları mı? Erica'nın

yankı/zeynep

BEN DE

insanlar... cinsellik ağırlıklı bir dolu diyalog... Ne kadar çok cinsellik diyeceğimiz sırada garip birşey oluyor. Erica kocasından ayrılıyor. Adam, karısının tam da yaz tatili için tasarladıklarını anlattığı sırada, salya sümkük ağlayarak bir başka kadına —karısından genç— tutulduğunu, onunla yaşamak istediğini söylüyor. Bu noktada evrensel bir sorunla karşı karşıya gibiyiz. Bir kadın onca yıl evine ve kocasına sadık yaşadından sonra terkediliyor. Fakat hemen belirtmek gerekir, Erica öyle saçını süpürge etmiş kadınlardan değil, üstelik çalışıyor da. Zaten onun sorun ettiği şey "16 yıldır ortalama ikibin kez sevdiği erkeğin kendisini terketmesi". Böylece terkedilme olayının görece evrensel, sorgulama biçiminin çok farklı olduğu bir durumla karşı karşıya - yız. Erica bu olaydan sonra bunalım geçirmeye başlıyor. Arkadaşları da bu olaya çok kızıp "erkekler böyledir zaten" gibisinden tepki gösteriyorlar. Bundan sonra onun yapabileceği şeyin tıpkı kendileri gibi sıkça erkeklerle ilişki kurmak ve bu yolla yaralarını iyileştirmek olduğunu düşünerek buna fırsat yaratmaya çalışıyorlar. Oysa Erica erkeklerden iğreniyor, kaçıyor. Sonunda bunalım geçiren her Amerikalının zorunlu uğrağı, psiko-terapisteye başvuruyor. Terapistler sırasında Erica'nın geçmişi ve son durumuyla ilgili —gene cinsel ağırlıklı— pek fazla anlam taşımayan, oldukça şematik bilgiler ediniyoruz. Yalnız birşeye yarıyor bu tedavi; Erica tekrar hayata ya da erkeklere dönmeye karar veriyor. Bu kararı uygulamak için de dosdoğru içkili bir yere gidiyor. Bir iki deney sonucunda seveceği bir adama rastlıyor. Bu ilişki onu tamamiyle iyileştiriyor. Ama bu yeni, gökkuşağına benzeyen tablolar yapan sevecen adam herşeyiyle onun kadını olmasını istiyor. Erica ise haklarını koruyun, tek başına yaşamak isteyen, bu arada aşkı da unutmayan bir kadın olma kararı vermiştir. Film bu anlamda değişmiş, özgürlüğüne düşkün, sağlıklı bir kadın imajı ile bitiyor. Artık o erkeğinin yanında olmayı yegane görev sayan bir anlayış içinde olmayacaktır.

Sonundan böyle bir yere varan film, bu sonuca gelirken hiç de aynı titizliği göstermiyor ama. Filmdeki dört kadın, boşanmış, terkedilmiş, ya da mutsuz evlilikleri sürdüren insanlar olarak ortak bir sorunu paylaşıyor. Bu yanıla Erica'nın bulduğu çözüm diğer kadınların bunalımlarına ve yaşantısına alternatif gösteriliyor. Diğer kadınlar bütün cinsel hareketliliklerine rağmen bunaliyorlar çünkü. Ancak Erica'nın bulduğu çözümün gelişim sürecine bakarsak oldukça rastlansal ve iğreti olduğunu fark ediyoruz.

Kadın özgürlüğü evde, iş yerinde, sokakta, siyasal ve ideolojik planda, hayatın bütün alanlarında sorun edilmesi gereken bir konu. Ayrıca bir sürü sorun da kadın erkeğe farklı olmaksızın ortak yaşıyor ve ortak çözüm bekliyor. Fakat kadın sorununun özgül yanlarından sözedilecekse Amerikan kadınının da görece özgürlüklere sahip gibi görünmesine karşın farklı düzeylerde aynı sancıyı yaşadığı kesin. Oysa Erica'nın kadın olarak terkedilmekten başka ne gibi zorlu süreçten geçip özgürleşmeyi seçtiği konusunda hiçbir fikrimiz yok. Çünkü Erica'nın bulduğu çözüm sorunla tümünden hesaplaşmaktan çok uzak. Sonuçta bu özgürlük meselesi film boyunca bir süs iğnesi gibi ve yalnızca Erica'nın ceketine takılan birşey olarak görünüyor. Oysa öteki kadınlarla paylaştığı çok şeyi var Erica'nın. Bunalımları zaman 1960'ların hareketli ortamını özlemle arıyorlar. Ama "keşke Vietnam gibi bir olay olsa, keşke savaş olsa da kendi dışımızda ahlâpı vahla-bileceğimiz birşeyler bulabilsek" mantığı içinde bir arayış bu. Bunların içinden biri de nasılsa özgürleşme(!) yolunu seçiyor.

Gene de filmi hakını vermek lazım. Doğrusu Amerikan tezgahından geçtiği için oyuncuların gücü, film boyunca süren enfes

KENDİ KENDİNİ YARATAN KADIN

YVETTE ROUDY
(Fransız Kadın Hakları Bakanı)

Kaç kadın kendi niteliklerinin verdiği güçle başarılı olmuştur? Ve bu kadınlarla aynı durumda olan kaç erkek yüksek mevkilere ulaşmıştır? Sosyo-kültürel kökenin bir kadının toplumda başarılı olması için ne kadar önemli olduğunu biliyoruz.

Okul, toplumsal ortamları, ırkları ve cinsleri ne olursa olsun, kişiler arasında fırsat eşitliğinin yaratılması gereken yerdir. Bu ilkelerin ilk ikisi hiç değilse niyet olarak vardır. Üçüncüsü ise söz konusu bile değil.

Bu nedenden dolayı Uluslararası Kadın Günü olan ve bir yıldan beri Fransız hükümeti tarafından tanınan 8 Mart'a "fırsat eşitliği" simgesini vermek istedim. 8 Mart cinsler arası eşitlik simgesi olmalıdır günümüzde. 8 Mart bilinçlenmeye ve sorunları irdelemeye çağırır. Şimdiye kadar elde edilen hakların, verilen kavgaların bir dökümü yapılmalı; kadınların tam bir vatandaş olma özgürlüğüne doğru atacakları adımların gelecekteki aşamaları hazırlanmalıdır.

İLK BAŞTA İŞ

Fırsat eşitliğini gerçekleştirmek için bütün olanakları kullanmaya karar verdim. Eşitlik her şeyden evvel işte ve iş hayatında fırsat eşitliği demektir.

Yaşanılan eşitsizliğe halkın duyarlılığını artırmak için başlattığım kampanya, yeni televizyon "spot"ları şeklinde yayımlanacaktır. Bu yayımların amacı eşitsizliğin gerçekliğini görüntülerle dile getirmektir: Hayata atılan genç kız, aynı şekilde hayata atılan genç erkeğin karşılaşmadığı engellerle karşılaşır. Genç kızların bu engelleri tanıması gerek. Genç erkeklerin de... Engellerin tanınması; özellikle bu engellerin genç kızların kendilerinden değil, içinde yaşadıkları toplumdan geldiğinin bilincine varılması, onları yenmek için tek yoldur.

Doğuştan beri güçsüzlüğe mahkûm bulunduğunu ve toplumda başarılı olmanın onun için olanaksız olduğunu düşünmekten kurtulan genç kız, engelleri aşmak için daha iyi savaşa-aktır.

Öte yandan her tur bilinçlenmeyi teşvik ediyorum: Konferanslar, tartışmalar, sergiler, filmler. Bu hafta içinde birbirini tamamlayan dört konu tartışılacaktır. Birincisi genç kızların meslek seçimi için yönlendirilmesidir. Bu, ayrıcalığın kaynaklarından biridir. İkinci olarak iş konusu, sonra da cinsiyetçilik ve bu olgunun nedenleri ve sonuçlarının açığa kavuşturulması geliyor. Son olarak, kadınların yaratıcılığı (x) gündemde. Bu konu kadınların erkeklerle eşitsizliğinin en yüksek belirtisidir.

Bütün bunlar, iş hayatında kadın-erkek eşitliğini sağlayacak yasayı desteklemeyi (yasanın gelecekteki etkisini kuvvetlendirmeyi) amaçlıyor. Okunur okunmaz (ilk oturumda) meclis tarafından kabul edilen bu yasanın ilerde, iş hayatındaki tutum ve davranışların değişmesine katkıda bulunacağını ümit ederim: Bu tutum ve davranışlar hakkında en azından cinsiyetçi oldukları söylenebilir.

Toplumumuz böyle bir eşitliğin varlığından çok şey kazanacaktır. Kadınlarda var olup da kullanılmayan güçler ülkemizin kültürel ve iktisadi zenginliğine katkıda bulunacaktır.

Bu eşitsizlik büyük bir savurganlığa, güçlerin, bilek kuvvetinin, fikirlerin ve aklın harcanmasına yol açmaktadır.

Kadınların ikinci derecede önem taşıyan vatandaşlar olması, tarihsel bir yanlışlıktır. Bu yanlışlıkla savaşılması ve bu yanlışlığın düzeltilmesi gerekmektedir. Bu açıdan bakarsak, 8 Mart Uluslararası (Dünya) Kadınlar günü gerçek bir kültür devrimi anlamını taşımaktadır.

En azından bunu ümit ediyorum.

(Çevirenler: Serpil Anerçetin—Feyza Tulga)

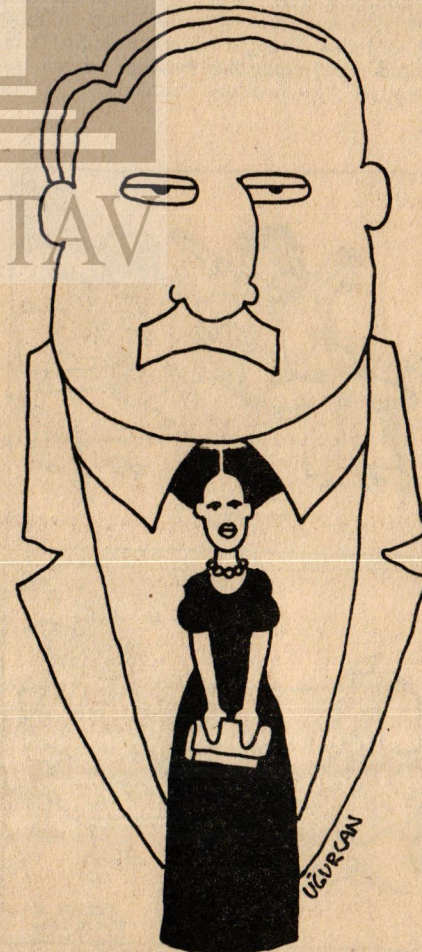
(1) Feminizmin güncel tartışmalarından biri de, kadınların neden "yaratıcı" olmadıklarıdır.

SİMONE DE BEAUVOİR

"Erkeklerin karılarına eşitlikle davranmaları gerekir"

Kadınlar ve Kültür komisyonunun raportörlüğünü kabul ettiniz. Çalışmalarınız ne durumda ve kadınların kültürel sorunlarına nasıl yaklaşıyorsunuz?

Sadece 3 toplantı yaptık... Ortak noktaları-

mızın olduğunu görmek çok sevindirici böylece temelde kesin olarak anlaşıyoruz. Her zaman savunmuş olduğum bir konuda birleşiyoruz: kadın kültüründen, kadın dilinden ya da kadın yazımından söz etmek yersizdir. Kadınlar, erkeklerin onlara benimsetmeye çalıştığı "farklılık" gettosuna hapsedilemezler. Biz, evrensel kültürün içinde fakat, kendi tarzımızda çalışmak istiyoruz. Biz, sadece bu kültürü kullanmak değil, bu kültürü değiştirmek ve ona kendi değerlerimizi katmak istiyoruz. Gerçekleştirilmesi amaçlanan, kültürel değişiklikler erkekler için geçerli olduğu kadar kadınlar için de sözkonusudur. Sayıca çok olmamıza karşın varoluşumuzla azınlıyız. Varlığı en az tanıyanlardanız. Ve de bir çok alanda ataerkil uygarlıklarca eziliyoruz. Bütün bunlar bizim, dünyayı erkeklerden farklı bir bakışla görmemize neden olmuştur. Fakat, her iki cins de aynı ve bir tek dünyaya bakmaktadır.

5 yıl önce Pierre Viansson-Fontenay: şunları demiştiniz: "Sağ partiler kadınları sol partilerden daha fazla desteklemektedir ve gerçek anlamda feminist gruplar yaratılmasına katkıda bulunmaktadır Hâlâ aynı görüşte misiniz?"

Hâlâ, kadın sorunlarının siyasal partiler dışında ele alınması gerektiğini düşünüyorum. Ancak, feminizm sol bir hükümetin iktidarında gerici bir hükümetin iktidarında olduğundan daha iyi gelişebilir. Son zaferler de bunu göstermektedir. Yalnız bu söylediklerimizden bütün hükümetin feminist olduğu sonucu çıkarılmasın. Zaten, Yvette Roudy'nin kültür ve kadınlar konusunda bir rapor hazırlamamı istemesinin nedenlerinden biri de budur. Bu rapor devlet başkanını ve hükümeti ikna etmeyi amaçlamaktadır.

Feminizm, aşk sorununu irdelemediği ya da irdeleyemediğinden dolayı kendi kendini sınırlamış mıdır?

Aşk sorununu ortaya koyan kadınlar var. Daha birçok feminist aşkı olumsuz olarak

öyküsünün bu en ilginç olabilecek yanı filmde es geçilmiş. Onun yerine seyircilere "Helal kadına" dedirtecek şeyler yapıyor Erica. Kocasını ayırmak istediğini söyleyince kusuyor. (Adam, insanı çok tiksindirebilecek bir sürü başka şey —ayakkabısını suya atmak, kadın arkadaşlarını küçümsemek— yaptığında bu kadar tepki göstermemişti); kocasına ait eşyaları ve bu arada da alyansını (bu yönetmen açısından şaşırtıcı incelikte bir buluş! Gerçi bir yerlerden tanıdık geliyor ama Mazursky hiç Türk filmi seyretmiş olamaz değil mi?) atıyor; erkeklerden vazgeçmese bile onları azarlıyor; (Tanrı korusun bir de vazgeçerse şu unutulmaz Alman toplu gösterisine benzer) mutlu bir ilişkiye girince kadın arkadaşlarıyla buz pateni yapıyor.

Cinselliğin Amerikanvari bir biçimde abartılıp öne çıkarıldığı filmde bütün bunlar son derece ağır, sıkıcı bir tempoyla ve bu konuda duyarlı olabilecek seyircileri "avlamaya" yönelik ucuz trüklerle bezenerek anlatılıyor. Bence "Yalnız Bir Kadın" "çok-satan" popüler bir konuyu ele alan, ticari bir film olmaktan öteye gidememiş.

nitelendiriyor. Ülkemizde düşünüldüğü biçimiyle, aşk çoğu kez bir tuzaktır. İkinci Cins adlı kitabımda (Sevdalı Kadın bölümünde) benimde söylediğim gibi, aşk, çoğu kez kadınlar için ezilmişliklerini gizlemek, bu ezilmişliği bir değere dönüştürmek şeklindeki bir kandırmacadır. Kanımca gerçek böyledir. Karşı cinsle duyulan aşka feminist kadınların büyük güvensizlik beslemesi de doğaldır. Aslında, eşcinsel aşkta da aynı uzak ve benzeri zorluklar söz konusudur. Fakat, karşı-cinsle duyulan aşk -ki en yaygın olanıdır- erkeğin kadın üzerindeki egemenliğine dayanır.

Kadınların mücadelesinde, eşcinselliğin yarı zorunlu olduğu bir dönem kaçınılmaz mıdır?

Kesinlikle böyle düşünmüyorum, karşı cinsle ilişkilerde gerçek bir dengenin kurulabileceğine inanıyorum. Günümüzde, çoğu çiftler böyle bir denge kurmak istiyorlar. Tabii ki, bu hiç de kolay değil, böyle bir ilişkinin yeniden yaratılması yeniden keşfedilmesi, gerekiyor. Zira, erkekler, kadınların ezildiklerini ve mücadele etmeleri gerektiğini kabul ederlerse, karılarına eşit muamele etmeleri gerekir. Bütün erkekler az çok böyle düşünüyorlar. Ama hiç kuşku yok ki, insanlar hiçbir zaman kendilerini tam anlamıyla haksız bulamazlar.

Günümüzde kadınları en çok ne tehdit etmektedir?

Herşey! Söz konusu olan çok uzaktaki, ufuktaki bir tehdit değildir, tam tersi içinde bulunduğumuz durum sorunu bu. Kadınlar ezilmekte ve sömürülmektedir. Bu somut bir gerçektir. İşte, kadınları tehdit eden içinde yaşadıkları bu durumdur.

Peki, feminizmi ne tehdit etmektedir?

Bilmiyorum. Kanımca, feminizm büyük bir tehdit altında değildir. Çünkü, kadınlar ezilmişliklerini kavramışlardır artık. Bunun getirdiği deneyimler de hiçbir zaman tümüyle silinemez.

KALKINMA PLANLARI VE EĞİTİM (1)

Cumhuriyet öncesi planlı eğitim oldukça eskiye dayanır

TEVFİK ÇAVDAR

Eğitim ve planlama kavramı arasındaki bağıntı yüzyıl öncelerine kadar dayanır. Ekonomik kalkınmanın planlanmasının gereğinden önce, belirli hedeflere yönelik, bir eğitim planının hazırlanması konusunda tartışmalar yapılmış; bu konuda çeşitli yazı ve incelemeler yayımlanmıştır. Bir konuyu öğretme, genç kuşakları belirli bir bilgi birikimiyle donatmanın program ve plan işi olduğunu kimse yadsımamıştır. Örneğin Süleyman Paşa'nın 19. yüzyılın ikinci yarısında askeri okullar ıslahatını yaparken ileri batı ülkelerindeki eğitim sisteminden esinlenerek bir plan hazırladığı ve bütün ıslahatını bu plan uyarınca yaşama geçirdiği bilinmektedir. Gene 19. yüzyılın son çeyreğinde Osmanlı eğitim sisteminde gerçekleştirilen köklü düzenlemeler de bir program sonucudur. En azından bir program uyarınca yapılmıştır. Cumhuriyet döneminde de farklı bir yaklaşım egemen olmamıştır. Örneğin 26 Aralık 1925 - 28 Ocak 1926 tarihleri arasında toplanarak Maarif Teşkilatı Hakkında lâihayı hazırlayan Üçüncü Heyet-i İlmiye'nin tespit ettiği şu ilkelere, içeriği itibarıyla bir eğitim planının temel politika ve hedeflerini sergilemektedir:

- Okul ile yaşam arasındaki Çin seddi kaldırılacaktır.
- Ders konuları yaşam çevresinden örneklerle uyumlu olacaktır.
- Kızlarımızın eğitim noksanlıkları giderilecektir.
- Tevhid-i Tedrisat yani öğretimin birliği ve teklifi sağlanacaktır.
- Üretici eğitime ağırlık verilecektir.
- Kız-erkek bir arada eğitilecektir.

Lâihâ'da ileri sürülen bu öneriler Cumhuriyet eğitim sisteminin temel ilkeleri olarak da kabul edilebilir. Nitekim uzun bir dönem bu ilkelere eğitimde yapılan tüm programlama ve düzenlemelerde başat niteliklerini korumuşlardır. Bu komisyonun raporundan sonra toplanan eğitim şuraları kısa aralıklarla, eğitim politikasını oluşturan ve yönlendirici bir rol oynamıştır. İlk Şûra Temmuz 1939'da toplanmış, onu izleyen zaman diliminde de, günümüze kadar şûranın politika oluşturma işlevi sürmüştür. Yalnız bu işlevlerine karşın oluşturulan politikaların yaşama geçirilme oranı sanıldığı ya da beklenildiği kadar yüksek değildir. Bazı durumlarda alınan kararlar sadece Şûra zabıtlarında iz bırakan tavsiyelerden öteye bir

etkinliğe sahip olmamıştır.

Planlı döneme geçilmeden önce, eğitim sisteminin bütüncül bir program çerçevesinde yeniden düzenlenmesi, bir başka deyimle planlaması gereği değişik uzman raporlarında belirtilmişti. Bunlar arasında yabancı uzmanların önerilerini içeren raporlar da bulunmaktaydı. Bütün bu önerilerin ışığı altında, 27 Mayıs devriminden hemen sonra Eğitim Milli Komisyonu kurularak, Eylül ve Ekim 1960 aylarında toplanması yoluna gidilmiştir. Sonuçta hazırlanan raporda şu ilkelerin yer aldığını görmekteyiz:

- Eğitime dayanmadıkça hiç bir alanda ciddi bir kalkınma gerçekleşemez.
- Akılcı ve yaratıcı bir düşüncenin kazandırılması eğitimin başta gelen amacı olmalıdır.
- Atatürk inkılapları içerisinde laiklik ana temel olarak görülmelidir. Görüldüğü gibi eğitimin bütün kalkınma çabalarının temelinde yattığını söylemekle 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren aydınlarımız arasında yaygınlaşan bir kaniya bu raporda da öncelik verilmiştir. Kuşkusuz eğitim iktisadi ve toplumsal kalkınmanın ayrılmaz ve

vazgeçilmez bir parçasıdır ama, sanayileşme, tarım-sanayi kesimleri arasında kalkınmaya yönelik kurulabilecek denge vb. gelişme araçlarından biridir. Ona, diğer araçlara oranla öncelik ve ağırlık vermek, ondan yapabileceğinin üstünde bazı getiriler beklemek, genel kalkınma politikası açısından yanlıştır. Nitekim bu yanlış beklentilerin yarattığı düş kırıklıklarına sık sık rastlanmıştır. Bu düş kırıklıkları bazı durumlarda o boyutlara erişmiştir ki aydınlarımız yığınlarla olan güvenlerini bile yitirmişlerdir. Bunun yanısıra eğitimden beklenenin ne olduğu noktasında da bir düşün birliğine varılmaması düş kırıklığını artırıcı bir etki yapmıştır. Olaya sadece okuma yazma seferberliği açısından bakanlar kısa sürede yanıldıklarını görmüşler ve bu onları umutsuzluğa sürüklemiştir.

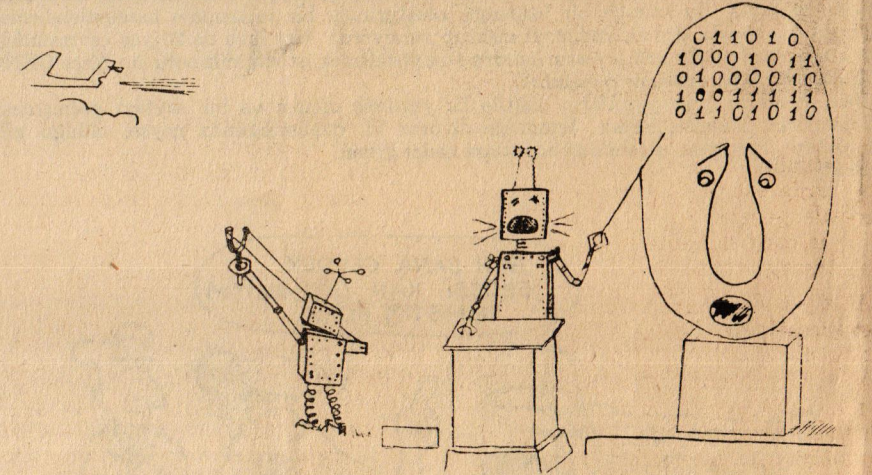
Sözünü ettiğimiz komisyonun eğitimin her aşaması için yaptığı tavsiyelerin önde gelenleri şu şekilde özetlenebilir:

- İlköğretime ilişkin temel öğretim yasaasının çıkarılması,
- Dörtlü, üçlü, ikili öğretime son verilmesi
- Yatılı bölge okullarının açılması
- Liselere giriş sınavının konması ve lise aşamasında öğrencinin genel ve mesleki eğitime yönlendirilmesi açısından bir ayırıcı sistemin yaratılması.
- Büyük kentlerde yabancı dillerde eğitim yapacak okulların açılması
- Kız ve erkek sanat okulları en az üç yıla çıkarılmalıdır.
- İş okulları çoğaltılmalıdır.
- Yabancı dil zorunlu olmalıdır.
- Mesleki-Teknik okulların mezunlarının üniversiteye geçişi sağlanmalıdır.
- Üniversite öğrencisine kredi sağlamaya yönelik bir öğrenci bankası kurulmalıdır.

— Halk üniversiteleri açılmalıdır. Bu önerilerin önemli bir bölümü 1960 yılı izleyen dönemde kabul edilen yasalarla gerçekleştirilmiştir. Böylece planlı döneme geçilmeden önce, Planlama örgütüne yol gösterici bir ön program ve öneriler paketi hazırlanmış bulunuyordu.

(Gelecek sayı: Planlı dönem başında eğitim düzeyi)

"İYİ ÖĞRETMEN" KİME DENİR?

Anatoli Georgadse

BELKIS H. VASSAF

Bugün içinde yaşadığımız koşullar, hemen hemen günlük hadise olan yeni buluşlar, evreni ve dünyayı önümüze seren televizyon, eşliğinde olduğumuz, ağızımız açık, şaşkınlıkla baktığımız bilgisayar dünyası etkiyi ekonomik, sosyal, politik alanlarda gösterdiği kadar eğitim sistemlerine de girmekte, öğrenci ve öğretmenlere yeni roller yüklemektedir. Bugünün ideal öğretmeni "ayaklı kütüphane" olmaktan çıkmıştır: bilgi o kadar çoğalmış ve zenginleşmiştir ki, bir kişinin değil tüm bilgiyi kendi alanındaki günlük değişiklikleri izlemesi bile güçleşmiştir.

Hiç unutmam, Çamlıca Kız Orta Okulunda İngilizce dersi veriyordum. Nöbetçi öğretmen olarak bir gece

Dilekçe

Sayın büyüklerim,
hep bizim adımıza konuşunuz:
çocuk yulunda, bayramlarda,
yazdınız, çizdiniz her fırsatta.
gideceğimiz okula,
konuşacağımız arkadaşlara,
okuyacağımız yapıtlara,
seyredeceğimiz filmlere, tiyatrolara
saçımızın uzunluğuna, kışalığına
tatil programlarımıza,
giyeceğimiz iç çamaşırlarımıza
karar verdiniz.

biraz da susar,
bizi dinler misiniz?

AYTEN UYAN

sınıfları dolaşırken, öğrencilerden biri cevabını bilmediğim bir şey sormuştu. Bunu benimle beraber o gece nöbetçi olan arkadaşla söylediğim zaman ağzı açık kalmış ve "öğrenciyse bilmem" denir mi diye beni bir hayli eleştirmişti. Bu günün öğretmenlerinden beklenen sadece gerçekleri bilmesi değil, gerçeklerin nereden ve nasıl bulunabileceğini göstermesi, aynı zamanda fikir ve düşüncüyü harekete getirmesi, fikirden ayırt ettirebilmesi, bir eleştiri, bir yaratıcı olması ve öğrencilerine öğrenmek istihası aşılması ve onlara geleceğin kapılarını açarken geçmişteki başarılar için de saygı uyandırması, gerçeğin - ne olduğunu tam manası ile bilmemek ve kuşku duymakla beraber - peşinde koşmaları sevgisini aşılması gerekir. Aramızda bu gibi öğretmenlerle karşılaşmak bahtiyarlığını duyanlar elbette ki vardır. Ben de bu bakımdan Çapa Kız Öğretmen Okulunda ders verme (usulü tedris) okutan hocam Haydar Bey'i, o zaman coğrafya öğretmenimiz ve sonradan İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi dekanı olan Hamit Bey'i, fizikçi Mahmut Bey'i, olgun görüşleri ile Şükufe Nihal Hanım'ı ve etkisi bugün bile her günlük yaşayışımıza uzanan fizyoloji, biyoloji ve anatomi öğretmemiz Dr. Sabri Bey'i sevgi ve saygı ile anarım.

Buna karşın bir de tarih hocamız vardı. Osmanlı Tarihi'ni okutuyordu. Konusunu iyi bildiğine hiç kuşumuz yoktu. Ders verirken sınıfın önünde yüzümüze bile bakmadan aşağı yukarı

Amatör semt kulüplerinin önemi

MEHMET BENGÜ

İnsanların kitleler oluşturdukları her yerde, okullarda, üniversitelerde, işyerlerinde, boş zamanların değerlendirilmesi için, hem zihinsel, hem bedensel çözümler aranır. Kitaplıklar, müzik, dans, resim odaları, tiyatro, sinema salonları ne kadar önemliyse, satranç, dama odaları, çeşitli sporlara uygun boyutlarda kapalı, açık spor alanları da o kadar önemlidir.

Ortaöğretim kurumlarımızda, genellikle, benimsenmeden yönetmeliklere karşı gelineceği için yürütülmekte olan sanatsal kol çalışmaları, üst düzeyde, bilinçli eğitimcilerin bulunduğu gösteriyorsa da, kuram ile kılğı arasındaki anlayış tutarsızlığı çok açıktır. Öte yandan, birçok öğretmenin sporu bir "haytalık" olarak değerlendirdiği, o yüzden de okullarda spor etkinliklerinin aralara sıkıştırılıp neredeyse "kaçamak" yapıldığı herkesçe biliniyor.

Yükseköğretim kurumlarında ise sa-

natsal etkinlikler yok denecek bir düzeydedir. Spor etkinlikleri de, genellikle, gelip geçici maçlarla kalıyor.

Yeni kurulan üniversitelerde spor alanları yapılmaktaysa da, nasıl bir örgütlenmeye gidileceği, sporumuzun genel işleyişi içinde nasıl yer alınacağı bir türlü belirlenemedi.

İŞYERLERİNDE

İşyerlerinde sanatsal etkinlikler kesinlikle söz konusu değil, sporda benimsenen tutumu da "yasanın ne demek istediğini" bir türlü anlayamama(!) olarak değerlendirebiliriz. Oysa anlaşılacak bir yanı yok: Beş yüz kişiden fazla işçi çalıştıran yerlerde spor alanları yapılması, o beş yüz kişi boş zamanlarında spor yapabilsinler diye isteniyor.

Ama, bakıyorsunuz, bir fabrika bir spor salonu yaptırmış, pırıl pırıl, tertemiz, neredeyse Batı'dakilerden daha güzel... Ne var ki, içine değil işçi, sporcu bile giremiyor. Yüksek düzeydeki bir iki yönetici öğleleri masa tenisi oynuyorlar. O kadar...

Bu fabrika yasaya uyarak bir spor salonu yaptırmış sayılabilir mi?

Gene bir fabrika, bakıyorsunuz, reklam amacıyla kurduğu takımlarını çalıştırmak için bir salon yaptırmış. Genç takımlar, yıldız takımları derken, zirve sporuna dönük çalışmalarla her saat tıklım tıklım dolan salona, kitle sporu yapmak için kimse giremiyor.

Yasaya uyarak salon yaptırmış, ama yasanın buyruğu doğrultusunda kullanıma olanağı yok.

Günümüzdeki görünüm böyle: Orta öğrenimde de, yükseköğretimde de, işyerlerinde de doğru dürüst spor yapılamıyor. Ne yeterli kuruluş var, ne de anlayış...

AKSAKLIKLAR GİDERİLSE

Ama, diyelim, bütün bu aksaklıklar giderildi. İşler yoluna girdi. Çocukları-

mız ortaöğretim yıllarında okullarda spor yapıyor. Dersler ona göre düzenlenmiş, öğretmenler sporun kişilik oluşumu için, sağlık için önemini anlamışlar. Antrenmanlar, maçlar... Yükseköğretim kurumlarının spor kuruluşları dersiniz, dolup dolup boşalıyor. Beş yüz kişiden fazla işçi çalıştırılan işyerlerinde spor alanları yapıp çalışanlara açılmış..

Güzel, güzel de, okuma çağını aşmış olanlar, ya da herhangi bir nedenle okuyamamış olanlar, ya da beş yüz kişiden az işçi çalıştırılan işyerlerinde çalışanlar ne olacak?

Sözü şuna getirmek istiyorum:

Bugün Türkiye'de spor işleri çözümlenmiş değil. Ama ortaöğretim, yükseköğretim kurumları, büyük işyerleri kitle sporuna yönelik bir anlayışa ulaşsalar da çözümlenmiş olmaz. Çünkü oraların dışında da milyonlarca insan yaşıyor.

AMATÖR SEMT KULÜPLERİ

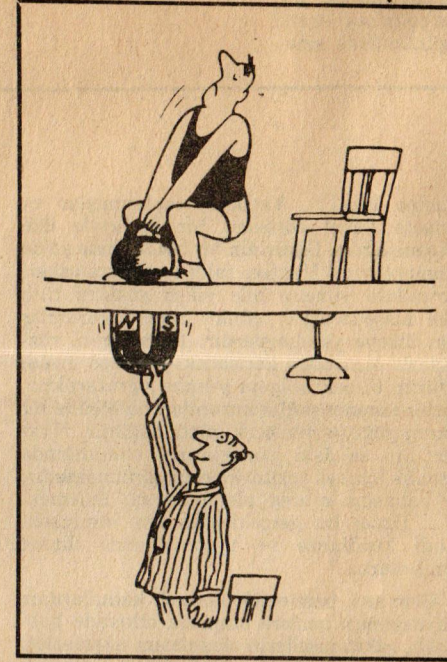
Günümüzde kitle sporunun yükünü amatör semt kulüpleri taşıyor. Türkiye'de spor işleri çözümlendiğinde de yükün çoğunu gene onlar taşıyacak.

Özellikle büyük kentlerde her türlü yardımdan, destekten uzak, federe olan olmayan, liglere katılan katılmayan, pek çok amatör semt kulübü çocuklarımıza, gençlerimize spor yaptırmakta...

En başta bu gizilgücü değerlendirmek gerekir. Ama nedense üstünde hiç durulmuyor, hiç önemsenmiyor.

Bazen küçük bir spor alanı, küçük bir lokal, bazen bir kahve, bazen bir bahçedeki yıkık dökük bir oda, bazen spora vurgun bir amatör yöneticinin elindeki bir çantadır kulübümüz. Bazen dört yüz beş yüz, bazen yirmi yirmi beş kişiyiz...

Küçük sayılar bunlar... Ama "birileri" o küçük sayılar için koşuyor, onlara spor yapacak alan bulmaya çalışıyor, Beden Terbiyesi Teşkilatı'nın bölgedeki sorumlularına, okullara, halk eğitim merkezlerine başvuruyor...

A. Sawischuk

Nedense herkes ilgisiz bu küçük sayılara, arkasında firma adı olmayan amatör semt kulüplerine, "Sizden bize yarar gelmez" der gibi bakıyor.

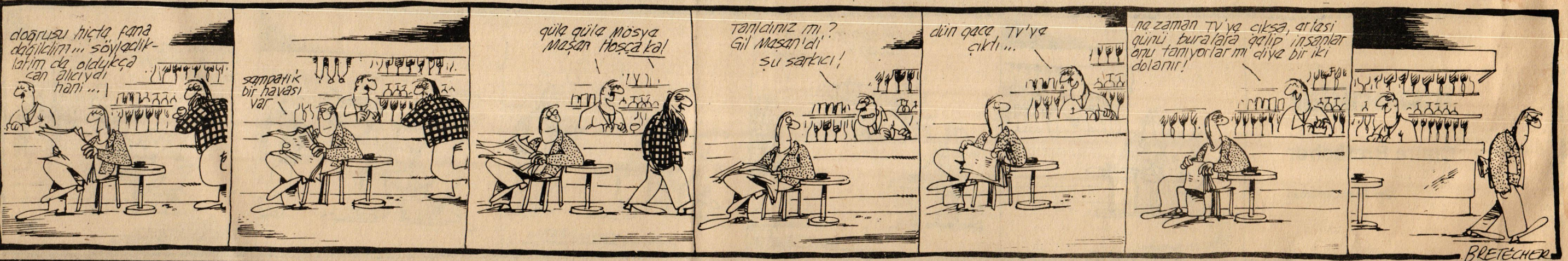
Gittikçe daha sert kapanıyor kapılar.. "Başımıza bela oldunuz!" diye kızıyorlar mı yoksa!..

Sanki "birileri" gelmiş de "kendileri için" bir şeyler istemekte... O "birileri"nin Beden Terbiyesi Teşkilatı'nda yıllardır ücretsiz, sigortasız, büyük bir bağlılıkla çalışan "görevliler" olduğunu kimse düşünmüyor...

Küçümsenen, horlanan, ama büyük bir güçle her şeye katlanmasını bilen, spora gerçekten bağlı, denenmiş, "güzel" insanlar...

Beden Terbiyesi Teşkilatı amatör kulüpcülüğün yıllarca kitle sporuna hizmet etmiş, arkalarında hiçbir iz bırakmadan göçüp gitmiş yöneticileri için, bir "Bilinmeyen Spor Adamı" anıtı dikmelidir.

gezer ve durmadan, neye amaçları anlatır dururdu. Derse kaldırdığı zaman bizden de aynı şeyi beklendi. Sonuç: Sıfır. Sınıf geçmek için ezberlerdik, fakat ne okutulan tarihi öğrendik, ne de öğrenmek için heveslendik. Bu günkü anlamı ile iyi bir öğretmen yetiştirmek için yüksek maddi kazanç sağlamak, önemli olmakla beraber tek yol değildir. Bilim şaşılacak bir hızla durmadan ilerliyor, toplum, yavaş yavaş, ama durmadan başkalaşılıyor. Yöntemler değişiyor. Ortaya yeni teoriler çıkıyor. Okulda, üniversitede öğrenilenler az bir zaman içinde geçerlikten kalkıyor. Üniversitede genbilim çalışan tanıdığım gençler tezlerini, bu yeni buluşlar yüzünden, kaç kere değiştirmek zorunda kaldıklarından yakınır. En iyi yetişen öğretmenlerin bile bu yeniliklere ayak uydurabilmeleri için bilgilerinin tazelenmesi ve bunun için de belli aralıklarla kurstan geçmesi gerekir. Hatta kimi okul sistemlerinde öğretmenin aşama yapması için bilgi tazeleme kuru esas tutulur. Gerçekleri bilmek ve öğretmek iyi bir eğitim sisteminin tümü değil sadece bir parçasıdır. Gittikçe insan ilişkilerinden uzaklaşıp makineleşen ve kendi kabuğundan çıkıp çevresine dal salan, ve içine dışardan dallar sokulan bir toplumun ulusal emel ve hedeflerine kavuşabilmesi, bilgisayarın getirmekte olduğu ve daha da getireceği yeni meslek ve işlere göre eğitim ve öğretimin ayarlanmasını gerektirir. Bu günün öğretmeni gittikçe genişleyen, antenleri ile bütün dünyayı dinleyen, ve dünyaya kendisini dinleten, ve böylelikle kültürü zenginleşen ve durmadan değişen bir toplumun ortasında olmanın sorumluluğunu taşıyacak yolda yetiştirilmelidir. Kamuoyuna şekil vermekte, ulusal hedef ve emellere kavuşmakta, bilgisizliği yok etmekte öğretmenin rolü büyük önem taşır. Öğretmenin üstüne düşen bu sorumluluğu karşılayabilmesi için sadece bilgisi yetmez. Bilgisini şevk ve istekle, insanlığı ve anlayışlılığı ile beraber yürütebilen öğretmenin toplumun ekonomik gelişmesine, sosyal adaletin yerleşme ve durulmasına, entelektüel dirilişine katkısı ölçülemeyecek kadar büyüktür. Öğretmen hayal kırıklığına uğratılır, uyarıcılarla beslenmez, teşvik edilmez, cesaretlendirilmez, maddi manevi tatmin edilmez, mükafatlandırılmazsa toplumun kaybı da o kadar büyük olur.

İki mektup ve bir soru:

"GENÇ KIZLIK AHLAKI" NE OLMALI?

Genç insanların cinsel konulardaki sorunları, özellikle ülkemizde, ne kadar benzer özellikler taşır, değil mi? Bırakın cinsel ilişkilerin ayrıntılı sorunlarını, "cinsellik" sözcüğünü kullanmak bile ne denli önemli bir sorundur. Bu konuda sayısız yakınmalarla, sorunlarla karşılaşmaktayız. Bu konuda bir başlangıç oluşturmak, bir tartışmayı hareketlendirmek amacıyla, bu sayıda size aldığımız iki mektup sunuyoruz. Her ikisi de 20 yaş çevresindeki genç kızlarımızdan. Bu mektupların üzerine size yöneltmek istediğimiz soru şu: Sizce GENÇ KIZLIK AHLAKI nedir, ne olmalıdır?

Bize göndereceğiniz yanıtların daktilo ile yazılmış olması ve bir sayfayı geçmemesi, kullanımlarını kolaylaştıracak. İçtenlikle diyoruz ki, düşündüğünüz neyse, olduğu gibi aktarın bize. Tartışma, gidebildiği boyutlara kadar gitsin.

Bekliyoruz.

Ben bir "iyi aile kızı" isem...

Bu yıla dek önemli bir sorunum yokken geçen yaz kampta tanıştığım genç nedeniyle tüm yaşantım yolunda gitmez oldu. Okula ilğim azaldı. Ailemle ilişkilerim önemli ölçüde bozuldu. Yaşantımdan hoşnut değilim. Annemle olur olmaz nedenlerle sürekli bu konuyu tartışıyoruz.

Evde iş yapmayı fazla sevmem. Ders de çalışmıyorum. Bütün bu zorlukları, hatta kardeşimin üniversite sınavlarını kazanamayışını bile bu gençle arkadaşlığımıza, bunun beni ve aileyi huzursuz kılmasına bağlıyorum. Henüz öğrenciyim. Hayatım hakkında karar vermemişim. Evlenmeyi düşündüğüm kişi ne bana ne de aileye denk değilmiş. Oysa ben dürüstlikle bu arkadaşlığımı onlarla konuşmakta, düşüncelerimi açıklamakta sakınca görmemişim. Keşke gizli saklı davransaydım diyorum, kimi zaman. Oysa üniversitede öğrenciyim ve ilk amaçlarımdan biri okulu bitirmek. Ancak kimi zaman öyle gerginleşiyorum ki, şeytan okulu bırak diyor. Bunun çok önemli bir karar olduğunu bilmem nedeniyle hep düşüncede kalıyorum.

Bağlılık duyduğum genç on dokuz yaşında, orta okul mezunu. Babası tüccar. Ona iş olanakları sağlayacağını söylemiş. Böylece ileride önemli ekonomik sorunumuz olmayacak demektir. Arkadaşlığımız ara sıra buluşup konuşma düzeyinde sürüyor. Beni en çok anlayan kişi olduğunu düşünüyorum. Oturup benzer özellikler taşıyan ailelerimizi eleştirebiliyoruz. Onun anne ve babası da bizimkiler gibi kavgasız

gürültüsüz yaşayamayanlardan. Hem birbirlerine bağımlılar, hem de her fırsatta kıskançlıklar gündeme gelir. Birbirlerini beğenmezler. Oysa biz özgür bir birliktelik amaçlıyoruz. Diğer kişilerle ilişkilerimizde birbirimizden bağımsız davranabilmek, özgürlükten anladığımız. Arkadaşım çevrede kendini beğenmiş, çapkın, şımarık olarak tanınmış bizimkilere göre. Oysa benimle arkadaşlığında son derece saygılı. Onun koşulları gereği sık görüşemeyiz, mektuplaşıyoruz. Bu ise ailemce bazen umursamazlıkla karşılanıyor, bazen engelleniyor. Sözüme uyma uygar, aydın insanlar. Her ikisi de yüksek okul mezunu.

Geçenlerde ilginç bir önerisi oldu

Cinselliğin ortaya çıkardığı bunalımlardan biri

21 yaşında, lise mezunuyum. Şimdiye kadar çıktığım erkek arkadaşlarımla çok arzu ettiğim halde cinsel bir yakınlaşma olmadı. Bunun sebebi, kız-erkek arkadaşlıklarında cinsel ilişkilerin toplum tarafından yadırganması ve tecrübesizliğimden doğan korkum oldu. Altı aydır çıktığım erkek arkadaşım sınırlı bir şekilde karşılıklı arzularımızı tatmin ediyoruz. Fakat altı aydır sıkıntılar içindeyim. Yaptıklarından utanç duyuyorum, vicdan azabı içindeyim. Toplumun baskısını herân üzerinde hissediyorum. Yaptıklarımın iyi mi kötü mü olduğunu düşünüyorum; hiç birşeye karar veremiyorum. Zaman zaman bunu erkek arkadaşım da oturup tartışıyoruz. O, bütün bunların normal olduğunu söylüyor. Aynı şeylerin kendi kızkardeşinin basından

annemin. Kendisine sözünü ettiğim, bir süredir okula giderken beni izleyen ve arkadaş olmak isteyen gençle buluşmamı önerdi. Yeni insanlar tanımalıymışım.

Onu kıramadım, dediğini yaptım. Bir süredir buluşuyoruz. Ama benim düşüncem kolay değişmez.

Bu ilişkilerde en çok tedirgin olduğum konu bedensel yakınlık. Her iki arkadaşım da sorun oldu bu. Ailemin onaylamadığı arkadaşım benim "iyi aile kızı" olduğumu ve bu tür önerilerde artık bulunmayacağımı söyledi. Oysa ben neyin ne kadar olması gerektiğine karar veremiyorum. Bana öyle geliyor ki bu konuda kendime asla yardım edemeyeceğim."

Klaus Lucka

HAFTANIN YAZISI

Sinema eleştirilerine eleştirel bir yaklaşım

Sanat içerikli dergiler ve günlük basın, yayın sürelerince ya da belli zaman aralıklarıyla, okuyucuya yönelik, daha çok eleştiri içerikli sanat haberlerine yer verirler. Eleştiriler kuşkusuz okuyucu için önemlidir. Fakat olayın salt eleştiri bağlamında kalması, ardından başka bir şeyin söylenmemesi okuyucu için yeterli değildir.

Önce genel olarak şu soruyu soralım. Eleştiriler ne ölçüde nesnel ya da eleştirmen, elinde bulundurduğu silah ne yönde kime karşı kullanılmaktadır? Hangi amaçla yola çıkılıp, ne gerçekleştirilmiştir? Amaç gerçekten izleyiciyi aydınlatmak, onu da eleştirmenin kapsamına katmak mı, yoksa gelişmiş kapitalist ülkelerdeki tüketiciyi yönlendiren "Piyasa Araştırma Kurumları" gibi -böyle bir kurum kimliğinde değildir elbette- izleyiciyi belli yönlere kanalizasyon etmek mi?

Eleştirmen sadece eleştiren kimse değildir, olmamalıdır da. Sinemanın, yapımından dağıtımına kadar olan süreci, filmin anlatmak istediği temayla beraber tartışma ortamına getiren ve tartışan kişi olmalıdır. Fakat yapılagelen filmin kaba bir yorumu ve bundan yola çıkarak sonuçta iyi ya da kötü gibi belirleyici yargılara varmadan başka bir şey değildir.

Bu konuda, popüler yayın organlarını bir kenara bırakırsak, bazı eleştiriler, pazarı yönlendirici düzeyde değil, o pazarın

manın işlevinin ne olması gerektiği, o bağlamda da Genç Yönetmenlerin bu işlevi ne ölçüde değerlendirdikleri incelenmelidir. Başka bir örnekle; Genç Yönetmenler, Yeşilçam sinema anlayışına yaptıkları filmlerin içerikleri ile karşı çıkmaktasalar da, henüz Yeşilçam'dan bir kopuşu gerçekleştirememişlerdir. Öyle ki bunların çoğu, starından ışıkçısına kadar, Yeşilçamın ideolojik kalıplarıyla belirlenmiş kadrolarla, üstelik bunları dönüştürme kaygusunu da pek taşımadan, çalışmaktadırlar. Öte yandan, Yeşilçamdan tam anlamıyla kopmaya çalışan onca sinema topluluğunun (amatör), en zor koşullarda yapmaya çalıştıklarından pek kimsenin haberi olmaz. (Çünkü sinema eleştirileri, sinema salonları düzleminde, gösterime sunulan filmler düzleminde kalmakta, bu pazarın dışında kalan çalışmalar henüz kapsamamaktadır.)

Okuyucuları tartışmaya katabilecek olan yeni 'eleştiri' tipi, her şeyden önce, kullanılagelen eleştiri yöntemlerinin eleştirisinden ortaya çıkıp eski yöntemleri ortadan kaldırmalıdır. Yeni yöntem araştırmaları, gazete ya da dergilerin bu eleştirmenlerce kullanılan sayfalarının hangi amaçla ve nasıl kullanılması, içeriğinin nasıl doldurulması gerektiği tartışmalarını da kapsar düzeyde geliştirilmelidir. Eleştiriler, pazarı yönlendirici düzeyde değil, o pazarın

"Çanlar çocuklar için çalıyor" ama...

UNICEF'in "Geri Kalmış Ülkelerde Çocukların Durumu" başlıklı raporu karamsar bir tablo çizmektedir. Birleşmiş Uluslar bültenlerinde ve batı basınında enine boyuna tartışılan bu rapor üzerine düşüncelerimizi ortaya koyarken UNICEF'in belirttiği bir saptamayı da vurgulamadan geçmeyelim: "Bu istatistikler, her şey demek değildir." Üçüncü Dünya ülkelerindeki çocuklarla sanayileşmiş ülkelerdeki çocukların yaşayışları, büyümeleri, olanakları çok değişik özellikler taşıyor olmasına karşın, kimse, batıdaki bir çocuğun doğudakinden daha mutlu olduğu kanısına kapılmamış.

Sanayileşmiş ülkelerde farklı türden bir yoksulluk vardır: Yalnızlıktan, gerek duyulmaktan kaynaklanan bir tinsel (ruhsal) yoksulluk. Birleşmiş Uluslar Çevre Programı Başkanlığı, konuyla ilişkili görüşünde şöyle diyor: "İleri düzeyde sanayileşmeyle birlikte genişleyen sorunlarımız, insan ilişkilerinin paramparça olmasına yol açmıştır. Sürekli reklamların gereksinim gibi koşullandırdığı malları almak için para kazanmanın zaman üzerindeki kısıtlayıcı vansıması, insana hasta

yerleri, üstlerinde giysileri olmayan, okumasını bilmeyen çocukların elinde insancıl ilişkilerin en yapmacıksız ve en karşılıksız sürdürüldüğü kişiler arasında bulunuyor olmaları niteliği vardır.

Birleşmiş Uluslar'ın Nüfus Etkinlikleri Fonu (UNFPA), aynı konuda şu görüşte: "Sanayileşmiş ülkelerin, insancıl değerler hakkında, özellikle de çocuğa ilişkin değerler hakkında geri kalmış ülkelerden öğreneceği çok şey vardır. Batı ülkelerinde çocuğa karşı olduğu gibi çocuklar arasında da sevgi ve dayanışma duyguları oldukça zayıftır."

Geri kalmış ülkelerde yaşanan çocukluğun iyi yanları olduğuuna resmi kayıtlarda rastlamak olanaksızdır. Çünkü, devletle çocuk arasında boşluk vardır. Ama kendi çocuklarından söz eden Üçüncü Dünya yazarları, yapıtlarında yer yer güzel yanlardan sergilemelerde bulunurlar. Çocukla ana-baba arasındaki yakın ve sürekli ilişki, sözcük yapıtlarda belirginleşir. Özellikle kırsal kesimde çocuk, yalnızca ana-babasından değil yakın akrabalarından ve komşularından da

babasıyla yalnız "yarım aile" geçirecektir.

Sanayileşmiş ülkelerde büyüklerle çocukların arasını açan nedenlerden birisi, değişen çalışma koşullarıdır. Üçüncü Dünya'daki ana-baba için hergün kilometrelerce uzaklıktaki bir çalışma yerine gidip, çocuk açısından anlaşılması son derece güç soyut birtakım işler yapmak pek olağan değildir. Tersine, buralarda çocuk ana-babasını, akraba ve komşularını çevresinde çalışırken görür, onlarla birlikte olur, hatta genellikle yapılan işin bir yardımcısıdır da.

Böylesine bir çevrede büyüyen çocuk, kendisine düşen rolü de topluluğun sürdürdüğü etkinliklere eylemli biçimde katılarak öğrenir.

Vurgulanması gereken bir önemli nokta daha vardır; geri kalmış ülkelerde çocuk genellikle sanayileşmiş ülkedekine benzer bir zaman ve yer sınırlamasıyla yüzyüze değildir. Çocuk, batıda büyüklerinin çabasıyla koşullanarak kısıtlar kendi zamanını. Çünkü, orada çocuğa verilen ilk armağan genellikle bir kol saatidir; büyükleriyle birlikte okula, vanağa, uyanmaya yatacağı ve TV'ye bakacağı

OKUR İLİŞKİLERİ

burçak tarlası

NEJAT ÇETİNOĞ

İstanbul'da çeşitli sahne ve salonlarda müzikli 24 saatler yaşandı. Kirinde gençler yarıştı, kiminde yeni umutlar doğdu, kiminde de dostlar alış verişte gördü.

Milliyet Gazetesi'nin geleneksel "Liselerarası Müzik Yarışması"nın İstanbul eleneleri Spor ve Sergi Sarayı'nda yapıldı. Gençler birlikte olmayı, birlikte müzik dinlemeyi, birlikte eğlenmeyi öylesine özlemişler ki görmeliydiniz. Coşkuluydular, gençtiler, bilemiyorlardı. Onlar da büyüklerinden gördükleri "müzik sevgi gösterisi" yöntemlerini uyguladı. Bağrıldılar, konfeti, serpantin attılar, birbirlerine sataştılar. Fazla kıpırdamamaları gerekiyordu. Çünkü tribünlerin ön tahta duvarları yine tahta dayaklarla tutturulmuştu, fazla basıncı onları yıkabilirdi. Peki, yetkililer böyle bir salonda "gösteri" izlenmesine nasıl izin veriyorlar? Şaşılacak şey doğrusu! (Gerçekte bu alaturkalığa pek şaşmadık. O dayaklar orada durur ve biz yine gösterileri izleriz.)

Yarışmaya İstanbul'daki bunca liseden yalnız onikisi katılmıştı. Bu "Burçak Tarlası"nda Joan Baez'den Beatles

MÜZİK
HEP
OLSUN ...

çalışmalarına, heavy metal rock'tan country müziğine, Grieg'den kanunla çalınan Leila'ya kadar her çeşit müziğe yer vardı. Ama, Edip Akbayram'ı çok iyi öykünmeye çalışan Paşabahçe Lisesi, bizden bestelere yer veren St. Benoit ile kendi bestelerini seslendiren Bakırköy ve Kabataş Liseleri'nden başkası kendi dağarcığına önem vermemişti. Dileriz, gelecek yıl yarışma dalları arasına "Bestelerimiz" konusu yeniden konulsun.

Hodri Meydan'da sahneye çıkan "jazz" ustalarımız zorunlu olarak "ithal malı" müzik yaptılar. Sahne, "jazz"ın o doğal ve bohem havasını yansıtmak için "olduğu gibi" bırakılmıştı. Siyah dip perdesi toplanmıştı. Kulisteki odanın ışığı sahnenin döşemesine yayılıyordu. Fuaye'de içilen "cin-tonik"ler izleyiciyi olay'a hazırlıyordu. Hepimiz "Amerikanvari bir serbesti" içindeydik. Kontrbas'ta Selçuk Sun - tarafımızdan pek anlaşılmadı, ama - gerek sahnedeki, gerekse salondaki dostlarıyla yüksek sesli bir "diyalog" içindeydi.

Bilet satışlarında Önder Bali yönetiminde Belediye Caz Orkestrası'nın da programa katılacağı duyurulmuştu, ama, "teknik nedenlerle" bu topluluk sahneye çıkamadı. O gece orada bulu-

Dinlenecek
"müzik olayları"nın
çok ve nitelikli
olması dileğiyle
üretene, yaratana,
seçmesini bilene
sevgi, merhaba

nanlar Tuna Ötenel (Piyano- Saksofon), Süheyl Denizci (Vibrafon- Saksofon) Erol Pekcan (Davul), Neşet Ruacan (Gitar) ve Selçuk Sun (Bas)'dan oluşan beşli'den gerçekten çok iyi düzenlenmiş ve yorumlanmış parçalar dinlediler.

Birkaç gece sonra aynı salona gelenler yüreklerini serinleten bir esintinin hoşluğunu duydular. Bu kez sahnede "kendi müziğini" yapan, curanın, bağlamanın, viyolonsel'in sapına yapışmış güçlü eller, ney, flüt üfleyen, türküler söyleyen bilinçli soluklar, seven yürekler, aydınlık yüzler buldular. "Ezginin Günlüğü" topluluğu halk müziğimizin dinamiklerinden yola çıkmış çoksesliliğe yönelmişti. Ve bunu bilinçle, müzik öğrenimiyle pekiştirerek yapıyordu. Ruhi Su'nun çağdaş ozanlığı bu gençlerde filizleniyordu. Gerçek müzik-severler böyle bir dinletide bulunduklarından mutlu, müzik dünyamızın geleceği için umutluydular. Topluluğun sesini duyurabilmesi daha çok konser vermesine ya da parasal zorlukları yenerek "plak" çıkarmasına bağlı. Başarılar "Ezginin Günlüğü"!

Türk-Alman Kültür Enstitüsü'nün öncülüğünde bir Alman Caz Topluluğu Türkiye'ye geldi. "Voices", Cristoph Lauer (Saksofon), Heinz Sauer (Saksofon), Bob Degen (Piyano), Thomas Heidepriem (Bas) ve Ralf R. Hübner (Vuruşlu çalgılar)'den oluşuyordu. Atatürk Kültür Merkezi'ndeki dinleti "Avrupalı çağdaşlık" anlayışına aykırı olarak saatinden çok geç başladı. Ne topluluğu tanıtan bir-iki not vardı izleyicinin elinde, ne de programda hangi parçaların yer aldığı... Ama, Avrupa'dan bir caz topluluğu gelmişti ülkemize... Umutla bekledik ve dinledik. Kendi içlerinden gelen müziği sundular dinleyenlere... Davul güçlü, atak ve gürültülüydü. Özellikle Saksofonlar ve piyano "doğaç"tan çıldılar ve kendileri için müzik yaptılar. Erol Pekcan ve arkadaşlarını daha "dinlenilir" ve daha "süzme" bulduğumuzu açıklayalım ve notlarımıza nokta koyalım.

Dinlenecek "müzik olayları"nın çok ve nitelikli olması dileğiyle üretene, yaratana, seçmesini bilene sevgi, merhaba.

YUNAN ÇAĞINDAN BUGÜNE

SAMİH RİFAT

Müzik gizli bir aritmetik oyundur" diyor Leibniz, "onunla uğraşan, sayılarla oynadığını bilmez." Gündelik yaşamında düzyazı biçiminde konuştuğunu bilmeyen Bay Jourdain gibi, bahçede türkü söyleyen kız, kavalmı öttüren çoban ya da sokakta ıslık çalan adam, sayılarla, fizik kurallarıyla bağlı müzik dizgeleri (sistemleri) içinde dolaştıklarını bilmiyorlar. Dahası müzikle çok yakından ilgili kişilerde bile böylesi bir bilinç çok yaygın değil. Doğrusunu isterseniz müziği duymak, müzik büyüünün alıcısı olmak için ya da belirli türlerde, belirli sınırlar içinde müzik üretmek için bu tür bir bilince pek gerek de yok. Ama gerçek anlamda müzik yaratıcısı olabilmek ya da müzik olgusunu anlamak, çözümlemek, gelişimini kavramak için bu boyutu iyi tanımak gerekiyor. Ve müzikle ilgili bütün yaratı sorunlarının temelinde müziğin dizgesel sorunları yatıyor.

Geçmişte yaşamın başka yönlerine olduğu gibi müziğe de ilk kez bilimin ve felsefenin gözlüğüyle bakan, müzik dizgelerini anlamaya, tanımlamaya çaba gösteren uygarlık Yunan uygarlığı olmuş. Önce müzik olgusunu yaşamla bütün en önemli parçalarından biri saymışlar. Sonra da puhu gözlü Athena'nın keskin, kuşuklu bakışıyla bu olguyu anlamaya, çözüme, ona egemen olmaya çaba harcamışlar. Bugünün yaygın müzik kuramlarının temelleri o çağlarda atılmış, ses ve doğası üstüne ilk bilgiler o çağlarda toplanmaya başlanmış. Öte yandan okuyabildiğimiz ilk ve gelişmiş notalama da Yunanlıların (Mezopotamya'da da notalama vardı ama sanırım henüz çözülemedi.) Ne yazık ki elimizde çok az müzik örneği geçmiş. Çok geliştiğini sandığımız müzik dağarlarından, tamam ya da eksik, yalnızca on yapıt günümüze ulaşabilmiş. Euripides'in "Orestea" sınıftan bir koro bölümü (en eskisi, İ.Ö. 408), Delphi'de söylenmiş iki Apollon ilahisi (İ.Ö. 138 ve 128), Seikilos'un "Epitaphios"u (İ.S.İ. yüzyıl), Musa, Güneş ve Nemesis'e yazılmış üç ilahi, (Mesomedes'in oldukları sanılıyor) Contrapollinopolis papirüsü ses ve çalgı bölümleri (Thebai, yaklaşık İ.S. 160) ve Oxyrhynchos Hristiyan ilahisi. Sayıları çok az da olsa bu örnekler Yunan dünyasının müziği üstüne bize çok önemli ipuçları veriyor.

Bunun yanı sıra, gerek Yunan müziğinin tarihçesi, gerek Yunan felsefesinin, ahlak düşüncesinin müziği kavrayış biçimi üstüne elimizde bir sürü bilgi var. Platon'da,

Aristoteles'de, Aristoksenes'de şaşırtıcı aydınlıklar, derinlemesine kavrayışlar içinde, bugün bile diriliğini koruyan bir dizi düşünce saklı. Avrupa müziği büyük ölçüde bu kaynaktan doğmuş, bu kaynaktan beslenmiş, kanıtlarını, ölçütlerini uzun süre bu kaynaktan toplamış.

Yunan müziği üstüne bildiklerimiz bir yana, sanırım asıl ilginç olan bu müzik dizgesinin günümüze müzik olarak, müzik duyarlığı olarak ne kaldığıdır. Bu müzik yitip gitmiş midir, yoksa ummadığımız kimi yerlerde yankıları, uzantıları sürmekte, yaşamakta mıdır? İşin biraz da bu yönüne bakalım ve bu yönde aydınlatıcı olmak üzere Yunan müziği üstüne çok genel bir iki bilgiyi buraya aktaralım.

Yunan müziği büyük ölçüde insan sesinin müziğiydi. Çalgılar eşlik için kullanıldı. Çalgılar yalnız başlarına da çalınırlardı kuşkusuz, ama müziğin temeli insan sesiydi. Tek sesli bir müzikti bu. Akdeniz çevresinin müzikleri, çoksesliliğin sahnede görüldüğü onuncu yüzyıla dek tek sesli kaldılar. Ama tek ses olanaklarının, çizgisel ezgi duyarlığının en uç noktalarına dek gidilmişti.

Yunan müziği törelere (makamlara) bağlı bir müzik dizgesi üstüne kurulmuştu. Bu dizgenin kökleri ise, büyük bir olasılıkla, Yunan uygarlığının sindirdiği, bireşimlerini oluşturduğu eski Ön-Asya uygarlıklarına uzanmaktaydı. Yunanlıların "armonia" adını verdikleri töreleri, yedi telli bir çalgının çeşitli düzenlerinden (akort biçimlerinden) oluşuyordu ve kuruluşları, kullanımları yasalarla belirlenmişti. Üç temel töre **Dor, Frigya, Lidya** töreleriydi. (ikisinin Anadolu'lu olduğunu gözden kaçırmayın) Töreler ve buna bağlı olarak müzik için nitelikteydi. Ezgi ince perdelerde başlar yavaş yavaş kalın perdelere iner, "ara durak" denen bir perdede durur, sonra yine devirir ve en kalın perdede sonuçlanırdı. Çoğunlukla tam ve yarım ses aralıkları, geç devirlerde ise **sesdes** (anarmonik) adı verilen türde, yarım sestem-küçük aralıklarla kullanılmıştı.

Yazık ki bundan fazla bilgiyi buraya sığdırmaya olanak yok. Sevindirici olan bu konuda geniş bilgiler veren Türkçe bir kitap bulunması. Okuyucu ünlü bestecimiz **Adnan Saygun**'un, Devlet Konservatuarı Yayınları arasında basılan "**Musiki Temel Bilgisi**" adlı olağanüstü yapıtında, töresel müziklerle ilgili çok geniş bilgiler bulabilir. Aşağıda vereceğimiz örnekler de bu yapıttan alındı.

Yunan uygarlığının töresel müzik dizgesi

öncelikle kilise müziğine kaynaklık etti. Kilise müziği töreleri küçük değişikliklerle Yunan müziği töreleri üstüne kuruldu ve bu dizge "Gregoryen Müziği" adını verdiğimiz türle günümüze dek yaşadı. Bu gelişim çizgisi konusunda söyleyecek başka şeyler var ve bunları başka bir yazıya saklıyorum. Bizim için asıl ilginç olan bu müzik dizgesinin bugünün Anadolu müziğinin büyük bir bölümünün temelini oluşturması. Birçok halk ezgisi bu dizgenin inisi nitelikteki töreleri üstüne kurulu. Örneğin "Bugün günlerden Pazartır Pazar" türküsü **dor** "Kızılmak parça parça olası" türküsü **frigya**, "Su Sille'den gece geçtim" türküsü **hipodor**, "Kozanoğlu avdan gelir" türküsü **hipperfrigya** türleri üstüne kurulu. Ve kuşkusuz bu türküler söyleyen, üreten Anadolu insanları ne bu törelerin ne de bu gelişmiş dizgenin bilincindeler.

Öte yandan klasik Türk müziği ya da daha doğru deyimiyle Osmanlı müziğinin temelleri de belirli ölçülerde bu müzik dizgesine dayanıyor. Osmanlı müziğinin dört ana "tetrakord"undan (tam dörtlü aralıkla sınırlandırılmış dört sesin meydana getirdiği birime verilen ad) bu üçü aslında Yunan müzik dizgesinin tetrakordları. Kürdü **dor**, nevâ **frigya**, acem ise **lidya** tetrakordlarının, değişmiş adları. Ve sanırım bu alanda daha bilinçli bir temellendirme sözkonusu. Bu müzik büyük ölçüde bilinçle ve antik kaynaklardan esinlenerek oluşturulmuş bir müzik. Bütün bunların ötesinde, bu müzik dizgesinin salt Yunan uygarlığının ürünü olmayıp bu topraklarda çağlar boyunca oluşmuş, kök salmış bir duyarlığın ürünü olması bu olgunun esas nedenidir sanırım. Adnan Saygun'un açıklaması ve yorumu da bu yönde. Nasıl yorumlanırsa yorumlansın şaşırtıcı, gizemli, heyecan verici bir olgu var ortada. Binlerce yıl gerilere uzanan bir müzik köprüsü bu. Ve araştırmaların ilgisini bekliyor.

Bitirirken antik çağdan da bir örnek aktaralım buraya. Aşağıda bir nota var. İ.S. 1. yüzyıldan kalma kısa bir ezginin çağdaş notalamayla yazılmış biçimi. Frigya yöresinde ve Aydın'da (Tralles'de) bir taş kazılmış olarak bulunmuş. Bir çalgı çalabiliyorsanız çalın ya da bir dostunuza çaldirabilerseniz çaldırın ve dinleyin onu. Yavaş yavaş, bir kaç kez; iki bin yıl öteden gelen bu eski ses, bu duyarlığı duymaya çalışın. Bildiğimiz en eski Anadolu türküsü o. Zeytinlikler arası yollar-dan yankılanıp bize dek ulaşan.

OYUNLAR

SALİM SARAC

ÇAPRAZ BULMACA

SOLDAN SAĞA

1. Türk Halk edebiyatı ve folkloru alanındaki

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Bir limanın, ticaret merkezi durumunda bulunduğu çevre. 4. Söz söylerken, daha çok etki sağlamak için beklenmedik bir anda

A.ERDAL GÖKSOY

G enellikle beyaz köle sahipleri siyahların şarkı söylemelerine izin veriyorlardı. Çünkü onlara göre şarkı söyleyen köle mutlu bir siyah demekti. Mutlu bir siyah da isyan etmeyi düşünmeyecekti. Siyahlar açısından da müzik, ağır ve sıkıcı işe katlanmayı kolaylaştırıyordu. 20. yüzyılın başına kadar siyahların müzik geleneğinde temel olan, iş şarkılarıyla. İş şarkılarının işlevi, biçimi ve içeriği sonsuzdu neredeyse. Şarkıların ritmi tamamen yapılmakta olan işe bağlıydı. Sözler ise yapılmakta olan işle ilgili olduğu gibi, başka bir konuyla da ilgili olabiliyordu. Kilise ve iş şarkıları köle müziğinin en büyük kısmını teşkil ediyorsa da, zenci köle, geleneği nedeniyle, yaşamın her alanında müzikle içiçeydi. Üzerinde sık sık yorum yapılan böyle bir müzik tarzı "field cry" ya da "field hollar"dır. Bazı yorumcular bu tarzın "kölelerin duygularının boşalmasını sağladığını" savlamışlardır. Ayrıca "street vanders ery" adlı bir türde vardır.

İç savaşın sona ermesiyle bazı siyahların içeri düşmeleriyle birlikte, iş şarkıları geleneğinden beslenen hapisane şarkıları ortaya çıktı. Siyahları düzene sokmakla görevli "pottyrollers" olarak isimlendiren kimseler, üzerine yakılan şarkıların ve dinsel mecazlarla süslenmiş özgürlüğe kavuşma şarkılarının varlığı bilinmektedir.

Siyahlar, çevrelerindeki beyaz kültürü de yadsımadılar. Birçok siyah, başlangıçtan itibaren, beyazların müziğiyle bilfiil ilgilenmiştir. Beyaz dans müziğinden yoğun biçimde etkilendi siyahlar. Hatta bu tür müzikte beyaz kültür hakim oldu. Gerek beyazlar, gerekse siyahlar için müziğe yeteneği olmak önemli bir melekeydi. Ve köle sahipleri böyle siyahları teşvik ettiler. Popüler müzik alanına zencilerin girişi, orta sınıftan bazı beyazların profesyonel müzisyenliği orospuluktan bir gömlek üstün bir düzey olarak görmeleriyle daha da hızlandı ve müzik yalnızca siyahların uğraştığı bir iş haline geldi.

"Blues" ve "spirituals" türlerinin ikisinin de hüzünlü olduğu düşüncüyle "blues"un "spirituals"dan çıktığı sık sık söylenilmektedir. Aslında "spirituals" genellikle neşeli bir tarzdır. "Blues" ise genel olarak neşeli olmasa da kısmen komiktir ve cinsel imalarla doludur. Açıkta ki, "blues", "spirituals" kaynaklı olduğu kadar iş şarkılarını, hapisane şarkılarını ve "the street cry"i içine alan ortak müzik pratiğinden çıkmıştır. Ayrı bir müzik türü olarak "blues", özellikle iş

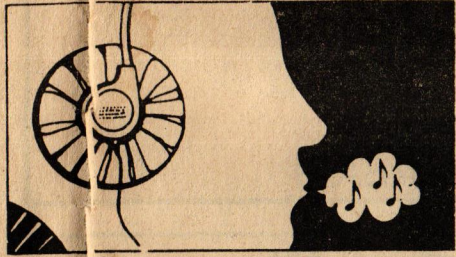
şarkıları geleneğine yaslanarak 1880'ler ve 1890'larda ortaya çıkmış ve yepyeni bir tarz olarak ancak 1910'da boy gösterebilmiştir.

"Ragtime" ise, o dönemde var olan her çeşit aletle çalınabilmişse de, esas olarak piyano müziğidir. "The Maple Leaf Rag" bütün "ragtime" türü içinde en çok tutulan ve günümüze kadar gelen bir parçadır. En önemli "ragtime" bestecisi Scott Joplin'dir. Joplin basitleştirilmiş "ragtime" parçalarını hiç sevmeydi. Bu parçaları şov olsun diye hızlaştıran çalanların karşısındaydı. Aşırı ritm serbestliğinin de yanlısı olduğuna savunurdu. Joplin'e göre "ragtime", belli kuralları olan, klasik tarzda bestelenmiş bir türdü. Bu müzikte iki melodik araç önemliydi. Birincisi tekrarlar, ikincisi çağrı-yanıt kahlıdır. "A Guest of Honor" ve "Treemonisha" olmak üzere iki de "ragtime" operası yazmıştır.

(Sürecek)

Valerie Wilmer

DİNLEYE
DİNLEYE

C. TUFAN TEZER

Dire Straits : LOVE OVER GOLD

D ire Straits, müzik niteliği yanısıra şiirselliğiyle de incelenmesi gereken gitaracı Mark Knopfler'in çevresinde oluşmuş; yedi küsur yıl içinde iki kez değişim geçirmiş, İngiltere kökenli bir topluluk. Punk'ın gölgesinde kalmışlığı 1977'de içinde bildik "Sultans of Swing"inde bulunduğu bir tanıtma bandını BBC'ye ulaştırarak eritip kendisini Ada'nın o acımasız müzik çengeline ve Dünya'ya onaylatabilmiş. İlk biçimini çift gitar, bas ve davulla oluşturan topluluğun "Dire Straits" adlı uzunçaları öncesi gerçekleştiği -kayıt geçilmiş- çalışmalar müzik alı nanaklarında belirsizce geçirtiliyor. Herşey yazlık sinemalarımızda bile ara müziği olarak çalınan- Sultans of Swing'le değişirken "Straits" sözü geçen çengeldeki haklı yerine kavuşuyor. Knopfler'in çalışı J.J.Cale ve Clapton'ı andırıyor deniliyorsa da, gitaracı artık esinlenme noktasını çoktan gerilerde bırakıp, kendi biçimini açıkça ortaya koymuş, dinleyenine "ha, bu Dire Straits" dedirtebilen; besteciliği, ozanlığı, okuyuculuğu gayet yerinde "protest" akımını bezirgan Zimmermann'ın (Bob Dylan) tekeliinden daha uzak bilin çlere taşıyan coşkulu, "beyin" bir sanatçı.

Üzerinde söyleyeceğimiz uzunçalar top-

luluğun çizgisindeki aşamayı ve geçirdiği ikinci değişimin sonuçlarını pek güzel betimliyor. Rock Blues'un şiirselliğe oranı yine yerinde. Bundan öte Batı'yı bir süredir ele geçiren "Yeni Romantizm" ve "Eskiye Özlem" (klasik gitar ve piyanonun yardımıyla da) parçaların temalarına eşit ağırlıkla serpiştirilmiş kutucu değil, irdeleyici bir yaklaşım. (Şunu önceden belirtelim ki, yeterince yerimiz olaydı tüm sözleri sizin için çevirmekten çekinmezdik.) Uzunçaların müzik yapısı, gitar ve vokalde Knopfler'i yine gitarda Hal Lindes "yeni adam" tuşlarında Alan Clark (istenileni yapmanın ötesinde, özel yorumlarıyla bir konservatuarlı, "ikinci yeni adam"; bas gitarda John Tusley; davulda Rick Withers ve Mike Maineri'nin ikinci ve dördüncü parçalarındaki -vibrafon ve Marimba (bir tür ksilofon) katkılarıyla çatılmış. Besteler, sözler ve yapımlar Knopfler'a ait.

İlk parça "Telegraph Road" "Bir Vahşi Batı" kentinin -XIX. y.y.dan bu yana gelişimini (konuyla ilgileneniz de ilgilenmeseniz de) evrenselleştirip bir telgraf hattının çevresinde yoğunlaştırarak anlatıyor. Öndört dakikalık süre boşa harcan-

mamış. Yorum uygun, sözler yeterince güzel. Ardından uzunçaların ikinci, birinci yüzün son bestesi "Private Investigations" geliyor. Özel dedektifin tekinin, yaşamı algılamasından bir kesit: Herkes gitar çalar; Knopfler'in çaldığını görüntüleyebilen o "zümre"den olduğunun resmi bir parça. (Ayrıca, gitarı "mızrabının" değil de parmaklarının çaldığı belirtilir)

İkinci yüzün "ilki" "Industrial Disease". Sanayi dalında giderek artan düzensizlikler ve bunun topluma yansımaları, meslektenmişcesine içeriden; ince bir alayla vurgulanırken bildik rock and roll tınısıyla alış mekama çıkartılıp rahatlatılmış bir taşlama. İkinci parça uzunçaların isim babası "Love over Gold". Para üstüne kurulan bir aşk (belirli birinemi yönelik, yoksa genellemeyi bilinmez) ikinci tekil şahısta soruşturuluyor (ve yargılanıyor). Uzunçaların romantizm doruğu, sakın ye derinlikli bir beste. Kapanış parçası "It Never Rains"deyse, uzaktan "Heavy Metal" (tınlamasını anımsatan; toplumsal-yozluğun içine sıkışmış "beyinsiz sevgiliyi" suçlama imgesinin özelden genele çıkarılmaya çalışıldığı bu kez belirginleşmiş bir yorum dinliyoruz.

çalışmalarıyla tanınan 1978'de yitirdiğimiz yazarımızın adı ve soyadı. 2. Kır yaşayışını anlatan kısa koşuk ya da düz yazı. -İnce talaş. 3. İş, davranışları kaba ve yavaş. -Gemi. 4. Etkincilik. -İyi bir nitelikte bilinip tanınmış olma durumu. 5. Fazilet sahibi, olgunlar. -(Tersi) Sıkıntı verme, üzü. 6. (Tersi) Kahraman bir kentimiz. (Tersi) Büyükbabadan başlayarak geriye doğru atalardan her biri. 7. Bir ölçü biriminin kısa adı. -Gel için hazırlanan sedir ile üstündeki kubbe. 8. Birlikte, beraber. -(Tersi) Yüz, çehre. 9. Unnab renginde. -Para ile yemek yenilen yer. 10. İsa Peygamberin, havarileriyle birlikte yediği son yemeği anmak için, Hristiyanların kilisede bir kap içinde ekmek ve şarabı kutsayarak yaptıkları tören. -Yabancı. 11. Baryum cisminin simgesi. -(Tersi) Tropikal bölgelerdeki denizlerde, kesiksiz esen bir takım rüzgarların adı. 12. (Tersi) Ernest Hemingway'nin Birinci Büyük savaş sonrası Paris'teki bir grup Amerikalının boğa güreşlerinin beşiği İspanya'ya kadar uzanan serüvenlerini anlatan romanının adı.

ÇİFT TE ÇETREFİL

NASIL ÇÖZECEKSİNİZ?

1. Önce aşağıda tanımları verilen kelimeleri bulmaya çalışın ve her bir harfleri bir çizgi üstüne gelecek biçimde yazın.
2. Sonra, çizgilerin altlarındaki sayılara göre, bu bulmacadaki aynı sayılı karelere aktarın. (Dolu kareler cümle sonlarını gösterir.)
3. Bulmacadaki kareler harflerle dolduğunda, kimi r belirmeye başlayacaktır. O zaman, bulmacadaki harfleri çizgilerin üstüne taşıyarak, tanımlarından çıkaramadığınız kelimeler varsa, onları da bulabilirsiniz. Bulmacadaki karelerin sağ üst köşelerindeki harfler, tanımlar dizisindeki harf sırasını göstermektedir.)
4. Bulmaca tamamlandıktan sonra, karelerde, bir yazarımızın romanını bulabilirsiniz. Tanımlar bölümünde ise, bulduğunuz kelimelerin ilk harflerini yukarıdaki aşağıya okuduğunuzda, bu yazarın adıyla, alıntı yapılabilecek bir kitabın adını göreceksiniz.

Tanımlar

A) Dudak ve dilin yardımıyla bir şeyi içine çekmek, soğurmak

B) Tersine, kuşun uçuşunu anlatır bir söz

C) 1880-1954 yılları arasında yaşamış, fovist Fransız ressamı

D) Salıncık Birsal'ın bir şiir kitabı

E) Mayakovski'nin sevgilisinin adı soyadı

F) 1894-1960 yılları arasında yaşamış, adı Nahit Sırrı olan bir yazarımızın soyadı

G) M.Ö. VII. yüzyılda, İran'da yaşamış ve kendi adıyla anılan bir din kurmuş olan kişi ki Nietzsche, düşüncelerini onun ağzından anlatmıştır

H) Kemal Tahir'in bir romanı

I) Müzikte yavaş tempo

J) Arapça'da matematikle ilgili anlamına gelir

K) Geçtiğimiz aylarda ülkesinde bir ödül almış olan İspanyol romancısı ve oyun yazarının soyadı

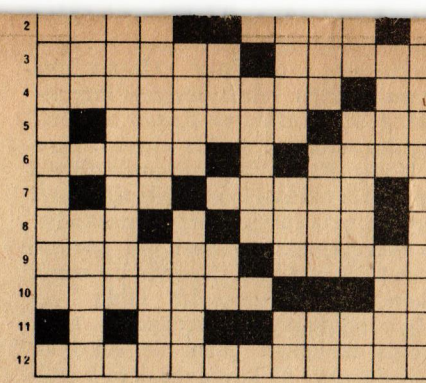
L) İngiltere'nin güneyinde bir şehir

M) Geçtiğimiz yıllarda ölen bir aktörümüzün soyadı

N) Rıfat Ilgaz'ın bir şiir kitabı

O) YÖK'ün üniversite öğrencilerine salık verdiği, Emine adlı yazarın soyadı

P) Tersine, Farsça bir ile Türkçe dokuzdan sonra gelen sayılar

YUKARIDAN AŞAĞIYA

1. Evrensel, dünya çapında. 2. Bir dileğin yerine gelmesi için kutsal sayılan bir ölüye adanan şey. -(Tersi) Bilen, tanınan olan. 3.

sozu, konu ile pek yakından ilgili birbine ya da bir şeye yönelme. -(Tersi) Orkestrada yer alan bir çeşit üfleme çalgı. 5. Demokrasi devrinde önce aristokratların, burjuvaların aşağı gördüğü halk katı. (Tersi) Vuruş, çarpış. 6. (Tersi) Kimi nefesli çalgılarda titreşerek ses çıkaran ince madeni yaprak. Ölümün Ağzı ile 1980 TDK Roman Ödülü'nü kazanan yazarımızın ad ve soyadının ilk harfleri. 7. Siyah toz halinde olan bir elementin simgesi. -(Tersi) Utanmaz, sıkılmaz. 8. Bir şeyin birden çok olmadığını gösteren. -Dolaylı olarak anlatma. -Benzer. 9. (Tersi) İçki içilirken yenilen çerez. (Tersi) Bir çıkar karşılığında anlaşma ile bir maçın sonucunu değiştirme. -(Tersi) Başına eklenildiği kelimeyi -den haline getirir. 10. Yerinden kalkmayan, ağır. -(Bitki anatomisinde) Kovucuk. -Yaban hayvanlarının kendilerine edindikleri yuva. 11. Herkesin yasaca tanınmış olan hakkını vermek, bu hakka ilişmemek ilkesi ya da eylemi. -Bir şeyi fazla düşkün olan. 12. (Tersi) İhan Berk'in 1958'de yayımlanan şiir kitabının adı.

TURGUT ONGUN

1	2	F 3	G 4	G 5	B 6	P 7	E 8	A 9	A 10	D 11	B 12	C 13	C 14	D 15	H 16	C 17	H		
18	O 19	A 20	C 21	A 22	C 23	A 24	H 25	E 26	G 27	N 28	N 29	N 30	E 31	C 32	H 33	E 34	E		
35	N 36	E 37	G 38	K 39	E 40	K 41	F 42	P 43	H 44	I 45	H 46	I 47	F			48	I 49	M 50	G
51	D 52	G 53	M 54	L 55	H 56	E 57	P 58	H 59	J 60	P 61	N 62	J 63	L 64	I 65	I 66	H 67	J		
68	F 69	N 70	D 71	O 72	L 73	G 74	K 75	J 76	J 77	K 78	M 79	N 80	K 81	M 82	O 83	B 84	O		
85	J 86	K 87	N 88	N 89	N 90	O 91	O 92	L 93	N 94	K									

(Çözümler 10. sayıdadır)

KISA KISA

YAZI VE YAZINSAL TÜRLER, Emin Özdemir, Karacan yayınları, 1981, inceleme, 346 s. 300 Lira.

Kendi alanında varolan boşluğu dolduracak yapıtların önemlilerinden biri Yazı ve Yazınsal Türler. Özellikle genç öğrenciler, kısaca edebiyatla ilgilenen herkes için yararlı bir kaynak kitap. Özdemir bu yapıtında şiir türleri, dergi ve gazete yazılarının türleri, anlatım teknikleri konusunda açıklamalar getiriyor ve örnekler veriyor. Örnekleme alanında zengin oluşu hemen göze çarpıyor. Kaynakça ile yazar ve yapıtlar dizini kitabın bütünleyici diğer özellikleri...

AKIŞI OLMAYAN SULAR, Pınar Kür, öyküler, Can yayınları, 229 s.

Pınar Kür'ün ikinci öykü kitabı. Beş uzun öykü yer alıyor. Kitaplarının çoğu birkaç baskı yapmış olan Kür'ün romanlarında olduğu gibi, öykülerinde de çağdaş insanımızdan duygusal kesitlere yer verildiği biliniyor. Dolayısıyla yazarın bir yanı sıra şiirselliğe çarpıp geri dönen anlatımının, öykülerin kurgusuyla da uyumlu geliştiği söylenebilir.

ÇAĞDAŞ AVRUPA FELSEFESİ I, M. Bochenski (Çev: Serdar Rifat Kırkoğlu) inceleme, YAZKO, 320 s. 350 Lira.

Avrupa'da 1949 yılında yayımlanan bu kitap, aradaki otuz yıla karşın, 1900'lerden günümüze kadar başlıca felsefi akımları sergilemektedir. Yazarın da önemli katkılarıyla güçlenen yapıtın Türk okuru için birçok yeniliğin, gelişmelerin tanığı olduğu kuşkusuz. Yeni Thomas'çılığa bağlı Bochenski'nin dilsel özelliklerini aktarmadaki çevirmen S. R. Kırkoğlu'nun başarısı dikkati çekiyor.

ZAMANLA, Hikmet Altınkaynak, deneme - eleştiri, Yalçın yayınları, 95 s. 125 Lira.

Altınkaynak, 23 yazısını almış bu kitabına. Yakup Kadri'nin *Yaban*'ından, Çetin Altan'ın *Büyük Gözaltı*'sına; İlyada'dan Ingmar Bergman'a, A. Kadir'e kadar çeşitli yapıt ve yazarlara ilişkin değerlendirmelerini sunuyor. Belirli bir bakış açısının, insanıcılığın geliştirildiği zamanla'da genç eleştirmenlerimizi özendirerek, yüreklendirecek bir sadelik, bir gönüllülük var...

ÖLÜNCEYE KADAR SENİNİM

RAİF ÖZBEN

Selim İleri, *Destan Gönüller*'de "Yaşama acemisi" insanların duyarlılığına eğilmişti. Denebilir ki, "yaşama tedirginliği" onun bütün temasal eğilimlerinin en büyük kaynağıdır. Yapıtlarının içeriğinin bütün kılcal damarlarına bu kaynağın dağıldığı görülmektedir. Her öykü ve romanın birbirinden özgün olmasına gösterdiği özen ve bu yolda elde ettiği başarı yanında, onun iyi anlaşılabilmesi için bu yönünün gözden kaçırılmaması gerekmektedir.

Son romanı *Ölünceye Kadar Seninim*'de "yaşadığını bile yaşayamayan insan" gerçekliği bu açıdan özel bir önem taşımaktadır. Benzer koşullarda, dünyanın herhangi bir yerinde bu insanın benzerine rastlanacağı öne sürüle bile, romanda yansıtılan gerçekliğin, Türkiyeli insan duyarlılığıyla ilgili yönleri bakımından, ayrı bir önemi vardır.

"YAŞADIĞINI BİLE YAŞAYAMAYAN ROMANCI SÜHA RİKKAT"

"Ölünceye Kadar Seninim" diye adlandırılan roman, ilk bakışta, romantik temizlik duygusuna mahkum olmuş Kerime Nadir kişilerinin duyarlılığına yakın birine eğildiği izlenim'i uyandırıyor. Ama bayan romancı Süha Rikkat'ın bir başka yönü daha var. Çünkü o, sözü edilen duyguları taşıyan roman kişilerini değil, o kişileri yaratan romancıyı temsil ediyor. Böyle olunca da o, roman kişilerinin idealleştirilmiş temizliğinden ayrı bir yan da taşımış oluyor. Hem onlara benzer, hem onlardan farklıdır. Gerçek yaşam içinde onlardan farklı olunacağını ifadesidir aynı zamanda Haluk'un, Ferit'in, Sarp'ın dünyasından sürekli olarak aradığı bir "sen" çıkaramamaktadır. Tuttuğu eller, sürekli...

Selim İleri, dil ve teknik yönden, bu romanda da, başarısını sürdürüyor. İç gerçekliğin yansıtılmasında kullandığı teknikler, arabesk kavramının plastik sanatlardaki anlamını düşündürüyor. Özenli ve etkileyici bir dil, özgün bir üslupla, özellikle bilinçkaynık ve buna bağlı olarak geriye dönüş, iç-konuşma gibi teknikleri romanın yapısına en uygun biçimde kullanıyor yazar...

"kendisi" hem de "kendisine karşı"dır, ikilem içindedir. Yaşamı kendi dışıyla birlikte değil, kendi iç belirlenimiyle kavramaya çalıştığından, ahlâksal ölçülerine ters gelen düşlere kapılışının da ezikliğini duyar. Sevgilileri romanlarına girince, mezara gömülmelemleri kaçınılmaz olur. Sonuncusu Sarp, hem oğuldur, hem de sevgili. Geçmişte yaşadıkları, düşlerle değişmekte; o düşler, zaman zaman, gerçekte yer değiştirmektedir. Sado-mazohist bir duyarlılığın belleğine biriktirdiği zengin malzemeyle haşır neşir yaşayıp giden bu kadın, değişik bir deyimlemeyle yaşayamamaktadır. Sevışse "kirlenme duygusu"nu yük gibi üstünde taşır. Haluk'tan sonra Ferit, sonra Sarp vardır. Bütün bir geçmiş, "şimdi" de sürekli yer değiştirir. Yeni birşeyler denese, Sarp'tan önceki Ferit ve Haluk hemen hazırır. Yapılacak en anlamlı iş, bunlardan biri "sen" çıkarmaktır. Bu da olsa olsa, imgelemde, romancı dünyasında olabilir ancak. Ve başından beri denenmektedir. Kendisinden ve kendisiyle ilgili insanların yaşamından kimsenin olamayacağı sonucunu elde etmesi, taşıdığı duyarlılık gereği onu bu yola sürükler. Roman kişileri mezarlıklarda yatmaktadır. Kendini gizleme isteğinden ya da cinsel bir dönüşüme aklı yatkın olduğundan olacak, Prenses Vicdan'da Sarp'ı, Tunç Bey'de kendisini yaşatacak ölçüde ileri gider. Bir tür Servet-i Fünûn duyarlılığını sürdüren Süha Rikkat, değişen edebiyat anlayışı, gelişen toplumsal olaylar karşısında daha yıpranmaktadır. Ona göre olmayan bir ortam içinde, ona göre olmayanları da düşler. Örneğin çapkın eniştesinin bile bu düş evrenine cinsel bir varlık olarak sızdığı olur. Pisliğini şu ya da bu biçimde düşlerine bile sıçradığını...

Gülşün Karamustafa

gelerek çekip giden yakışıklı aktör, "hayırsız" Ferit'tir.

"Zavallı, şaşkın, gezgin romancı", mutlaka bulmak istediği Sarp'ı, ister gerçek, ister sanrı olsun, bir intihar motifi içinde yitirir. İfadesine başvurulmak üzere polis arabasına bindirildiğinde "şakır şakır yağmurun ıslatmış olduğu, buz gibi soğuk kayalara, kayalıklara tutunur". Binbir ayrıntı içinden, yaz geceleri, taş bebeği, annesi, Haluk Ferit gelip geçerler. Sarp'a ait imge, birdenbire musikiye dönüşür. Çünkü o, "kirlenilmeyecek bir içtenliğin" tanığıdır.

Selim İleri, Servet-i Fünûn duyarlılığıyla romans ve arabesk duyarlılığını yaşattığı roman kişisinin dünyasında birleştiriyor. Süha Rikkat'ın büyük çoğunluğun dünyasına seslenen romanlarıyla kendi çıkmazları arasındaki ilişkiyi; Selim İleri, romanıyla çoğunluk olan okuyucu arasında bir yakınlık kurma yönünden önemsemiş görünüyor. Çünkü yazar, arabesk mikrobunun kitalede yarattığı salgın hastalığın hangi duyarlılığa bağlı olduğunu biliyor. Romanın en önemli özelliği, Süha Rikkat'te birleştirdiği duyarlılığın bir iç-basınca oylumunu genişletip sınırlarını zedelemiş olması. Üstelik, roman kişisinin gerçekliğine uygun olarak, bu sınırların kırılıp geçilmemiş olması, onun gerçekçi yönünü...

fik ayrıntılar, bir yazarı olumsuz yönde etkilemeyecek biçimde romanda kullanılabilirler. Selim İleri'de de, zaman zaman su yüzüne çıktığı söylenebilen oto-biyografik ayrıntıların üstünde durmak, böyle bir yazının işi değildir.

Ölünceye Kadar Seninim'de yaşayan Süha Rikkat'ın romancının duyarlılığına yakınlığından söz edilebilir. "Kirlenilmeyecek içtenlik", romanın özel olarak önemseddiği, açık olanın ötesinde, örtülü ve anlamlı bir bildiridir. Sözü edilen duyarlılık evreni içinde yıpranan bir insanda, insanlar adına bulunup çıkarılmıştır bu. Üstelik, çok-zamanlı bir ülkenin kendi kendine dönük insanının açmazlarıyla birleşmektedir. Bu açmazlar, bir yanı sıra da, onun çoğunlukla alışveriş halinde olabilecek iç-serüveninden gelmektedirler. Acıklı yerli filmlerden, yanık türkülerden, dokunaklı şarkılardan ve uyuşturucu arabesklerden beslenmekte olan bir kitle duyarlılığı, Süha Rikkat'ın dünyasında kendinden birşeyler bulacaktır. Roman okunup bitirildiğinde, herkes, kendine göre ya türkü, ya şarkı, ya da arabesk dinler gibi olacaktır. Çünkü yalnız kalmış "kirlenilmeyecek içtenlik", onların ezikliğinin en büyük kaynağıdır. Bu okuyuculardan çoğu, pencereyi açıp rahatlamayacak; dar bir yere sıkışıp kalmış olarak...

HAFTANIN KİTAPLARI

ŞİİR

Bütün Şiirleri-1
F.G. Lorca (Çev: Sait Maden) YAZKO, 300 s. 350 Lira
20. Yüzyıl Türk Şiir Antolojisi
İlhami Soysal, Bilgi yayınları, 430 s. 600 Lira.
Seçme Kantolar
Ezra Pound (Çev: İlhan Berk), YAZKO, 100 s. 100 Lira
Bitmeyen
Hüseyin Atabaş, Dayanışma yayını, 45 s. 100 Lira
Gözyaşları da Çiçek Açar
Abdülkadir Bulut, YAZKO, 60 s. 80 Lira.
Filistin Şiiri
2. basım (Çev: A. Kadir - A. Timuçin - S. Salom), YAZKO, 160 s. 200 Lira.
Hazırda Ölmek Zor
Hasan Hüseyin, 2. basım, Bilgi yayınları, 192 s. 250 Lira.
Hayatı Karşılayan Şiirler
İsmail Uyaroglu, 3. basım, YAZKO, 60 s. 80 Lira.
Halk Şiirinde Ana Sesi
İlkin Many, İnanç yayınları, 120 s. 200 Lira.
Dilsu
A. Remiz İnanç, 80 s. 200 Lira.
Yerlerde Bir Yığın Çiçek
Bülent Ersan, 62 s.
Yalan Şiirler
Akif Kurtuluş, Tan yayını, 64 s. 100 Lira.
Ölü Kitap
İzzet Yasar, Tan yayını, 32 s. 80 Lira

DENEME-İNCELEME ARAŞTIRMA

Halley Kimi Kurtarır
Salâh Birsell, 2. basım, YAZKO, 160 s. 200 Lira
Kahveler Kitabı
Salâh Birsell, 2. basım, T.İş Bankası yayını, 364 s. 450 Lira
Jön Türklerin Siyasi Fikirleri
Şerif Mardin, İletişim yayınları 256 s. Büyük boy, 450 Lira.
El Yazılarına Vuruyor Güneş
İlhan Berk, Tan yayını, 180 s. 250 Lira
Yazılı İlişkiler
Doğan Hızlan, Altın Kitaplar, 283 s. 350 Lira.
Eşya Hukuku
Nuşin Ayiter, Savaş yayınları, 195 s. 350 Lira.

ROMAN

Ölüm Çemberi
Nusret Kemal, Dayanışma yayını, 262 s. 350 Lira.
Patron
Upton Sinclair, Oda yayınları, (Çev: Zaven Biberyan), 2. basım, 271 s. 350 Lira.
Kanlı Oyun
B. Traven (Çev: Esat Nermi) 2. basım, Oda yayını, 252 s. 350 Lira.
Yer Altından Notlar
Timsah
Dostoyevski (Çev: Ahmet Ekeş) Cem yayını, 286 s. 400 Lira.
Bebekler Vadisi
Jacqueline Susann (Çev: Azize Bergin) Altın kitaplar, 416 s. 450 Lira.

OSMANLI IMPARATORLUĞUN-
DA ALMAN NÜFUZU, İlber Ortay-
lı, inceleme, Kaynak yayınları, 159 s.
büyük boy 425 Lira

Daha önce Siyasal Bilgiler
Fakültesi dergisinde yayımla-
nan aynı adlı çalışma, bu kez
kitaplaştırılırken bazı bölümleri
geliştirilmiş, kimi bilgiler
de pekiştirilmiş. İlber Ortaylı
bu özgün çalışmada Alman-
ya'nın kendi nüfuz alanını
genişletmesi koşullarını, Os-
manlı devletinin çaresizliğini
sergiliyor.

olarak en önemli kaynaktır. Geriye
dönüp onları bir kez daha tutsa, sonuçta
duyduğu şey yokluktur. Okuyucuya
sunduğu kişilerin temiz dünyası kurula-
mamaktadır. "Ölünceye kadar birinin"
olamayacağını ayırmada olması, ama
gene de yazarlık ve düş evreninde dönüp
dönüp ilişkili olduğu insanlarda aynı şeyi
düşlemesi, onu sürekli hırpalamaktadır.
Onun esas çıkmazı, çok basit gibi görünen
bu gerçekliği sorunsal düzeyde bir sancı
gibi kendisinde taşımasıdır. Tıpkı "ye-
ni" diye adlandırılan romancılar gibi,
toplumda meydana gelen değişiklikler
gibi, bu durumu da kavrayacak iç-koşul-
lardan yoksundur Süha Rikkat. Onun
için de hem kendi ölçütlerine göre

ayrıştırmakta, böylece, kendince ama-
lı olan dünyası, aykırılıklarla bulanmak-
tadır.

"KIRLETİLMEMEYECİK BİR İÇTENLİK"

Otelden ayrılırken aldığı bir mektup,
bu bulanık yaşantıya birden bire yeni bir
anlam katacak olur. "Sizde kirletilmeye-
cek bir içtenlik gördüm ve aşık oldum"
diye yazılmıştır mektupta. Sahibinin
mektubu bırakıp gittiği söylenince,
gitmiş olan Sarp değildir yalnızca.
Prenses Cemile'dir. Erenköy tren istas-
yonunda beklediği halde gelmeyen "sev-
gili" Halûk'tur. Dram Tiyatrosu kapı-
sında beklediği, fakat, onu görmezlikten

güçlendiriyor. Süha Rikkat'ın, roman
kişileriyle özdeşleşemeyen yanı, en önemli
yanıdır. İstese de, istemese de, hem
kendi içinde, hem dışında, dünyasıyla
ilgili bir şeylerin çatırdadığını duyar o.
Geçmişin yumağını boyuna çözüp sar-
ması; şimdiyi aynı yumağa ekleyip,
onunla iç içe geçirmesi, onunla çözüp
sarması, bu dünyada tutunacağı şeylerin
telâş içinde aranmasına bağlıdır biraz
da. Böyle bir dünyada patolojik cinsel-
liğin ucundan ucundan gelip onu bulma-
sı, bu gerçekliğin kaçınılmaz bir ögesi
miydi, bilinemez.

Gerek yazarın dünyaya bakışı
ve düşünceleri, gerek başka oto-biyogra-

dinleyeceklerdir musikiyi. Toplumsal
durumu, sınıfsal konumu ne olursa
olsun, araba içine sıkışıp kalmış olan
Süha Rikkat onlardan biridir.

Selim İleri, dil ve teknik yönden, bu
romanda da, başarısını sürdürüyor. İç
gerçekliğin yansıtılmasında kullandığı
teknikler, arabesk kavramının plâstik
sanatlardaki anlamını düşündürüyor.
Özenli ve etkileyici bir dil, özgün bir
üslupla, özellikle bilinçakımı ve buna
bağlı olarak geriye dönüş, iç-konuşma
gibi teknikleri romanın yapısına en
uygun biçimde kullanan, yazar, hemen
her yapıtında bu başarıyı göstermekte-
dir.

Harold Robbins, (Çev: Canset Işık) Altın
kitaplar, 414 s. 450 Lira

ÖYKÜ

Kızıl Saçlı Amazon
Haldun Taner, Bilgi yayınevi, 246 s. 350
Lira.
Yörük Hikayeleri
Duran Yılmaz, Dayanışma yayını, 86 s.
150 Lira.
Gençlik Denizlerinde
Halikarnas Balıkcısı, 2. basım, Bilgi
yayınları, 254 s. 350 Lira.

ÇOCUK

Gökyüzü Çiçeği
Necati Yıldırım, Gündem yayını, 64 s. 100
Lira

İLANLAR

Sükriye DİKMEN

RESİM SERGİSİ
7-28 Mayıs 1983

GARANTİ BANKASI SANAT GALERİSİ

Halaskargazi Caddesi No 36
Harbiye/İSTANBUL Tel 462041

GÜNDÜZ VASSAF DAHA SESİMİZİ DUYURMADIK AVRUPA'DA TÜRK İŞÇİ ÇOCUKLARI

Yurt dışındaki işçi çocuklarının sorunları üzerine
çalışmanın ilk ürünlerinden biri
NOKTA

Sorunun ulaştığı boyutlara dikkat çekiliyor
GÜNEŞ

Can alıcı bir soruna sıcak bir yaklaşımla ışık tutuluyor
MİLLİYET - AKTÜALİTE

Avrupa'daki ikinci, üçüncü kuşakların sorunları, çarpıcı
gözlemler, yazarın kendi gözlemleri
YANKI

Yetkin ve deneyimli bir psikologun herkesi okumaya
katabilecek akıcılıkta kitabı
BİLİM - SANAT

Bu kitap mutlaka okunmalı
EDEBİYAT - 81

BELGE YAYINLARI Nuruosmaniye Cad. Ateşsaray 406 Çarşılıoğlu İstanbul CEMMAY / Ankara ADAŞ / İzmir DATİC

yazko edebiyat

MAYIS SAYISINDA
ROMANIMIZDA İTTİHAT VE TERAKKİ
DÖNEMİNİ İNCELEDİ

TARİHSEL DÖNEMLER
ROMANIMIZI NASIL ETKİLİYOR?

Ahmet Oktay

ROMANIMIZDA TARİHSEL DÖNEMLER

E. Çankaya

TÜRK ROMANINDA İTTİHAT VE TERAKKİ YILLARI

Türkçe'de ilk kez

Don Camillo ve Cehennem meleği

«Altın Palmiye» ödülü kazanmış
olan GUARESCHI'den yeni bir kitap

Elinizden düşürmeyeceğiniz,
tadına doyumaz bir güldürü
kaynağı

Politik mizahın bütün dünyada
milyonlarca satılan en güzel
örnekleri:

1. Don Camillo ve Şeytan 29.00.-
2. Don Camillo Çıkmazda 31.00.-
3. Don Camillo'nun küçük Dünyası 20.00.-
4. Don Camillo Moskova'da 20.00.-
5. Don Camillo ve Hayırsız Oğul 25.00.-
6. Don Camillo ve Cehennem Meleği 25.00.-

bilgi yayınevi

Meşrutiyet Cad. 46/A ANKARA
Tel: 31 81 22 - 31 16 65

Dağıtım:
İstanbul: Bilgi, Ge-Da, Karatekin, Özgür
Ankara: Bilgi, Adaş, Adi Sipahi, Ge-Da
İzmir: Altay, Datic A.Ş., Şentürk.

Toplumcu öze dayalı estetik

ZİYA METİN

Bertolt Brecht, ellisekiz yıllık ömrünün kırk yılını şair ve tiyatrocu olarak geçirdi. Güçlü şiirlerini, çarpıcı oyunlarını yazın dünyasını izleyen herkes bilir. Tiyatro üretiminin tadına varanlar ise sadece Doğu Alman halkıyla 1950'lerdeki Uluslararası Dramatik Sanat Şenliklerini izleyen Parisliler.

Yurdunu Nazilerin ele geçirmesiyle Brecht'in büyük sürgünlük serüveni başlamıştı. Karısı Helena Weigel ile birlikte kentten kente, ülkeden ülkeye sürüklenip durdu. Ancak ileri yaşlarda kurdukları "Berliner Ensemble" tiyatrosuyla yedi yıllık bir uygulama dönemi yaşayabildi. Brecht'in epik (ya da diyalektik) tiyatro kuramı, yalnız tiyatroya değil, genç sinemaya da yeni boyutlar katarak yaygınlaşmakta.

Büyük öncü, kuramını oluştururken, yeryüzündeki başlıca tiyatral eğilimleri, yönelişleri, akımları inceden inceye araştırmıştı. Alman tiyatrosu içinde Reinhardt, Otto Brahm ve Piscator'u Rus tiyatrosuyla Stanislavski, Vahtangov ve Meyerhold'u, Fransız, İskandinavya, ABD tiyatrolarını. Bu sınırsız alandaki deney ve gözlemleri, vardığı sonuçlar Brecht'in tiyatro yazılarının başlıca kaynağıdır.

Say Yayınlarında arka arkaya iki kitabı yayımlandı: **Epik Tiyatro** (1981); **Oyunculuk Sanatı ve Dekor** (1982). İlki 1964'te De Yayınevine çıkarılan **Epik Tiyatro Üzerine**'nin ikinci basımı olarak sunuluyorsa da, aslında birinci basımı sayılabilir. Yeni eklemelerle genişlediği için.

Birbirini bütünleyen bu kitaplarda oyun yazımı, yönetmenlik, tiyatronun kökenleri, amatör tiyatrolar, deneysel tiyatrolar, sahne müziği, ışıkla, dekorun işlevi, oyunculuk sanatı... bilimsel yöntemle teker teker elden geçiriliyor.

Oysa Brecht'in geliştirdiği, toplumcu öze dayalı estetik, tiyatro dünyasını derinden etkilemiştir. Etkilemesi de gerekli ve kaçınılmazdı. Kimileri yabancılaştırma etmeniyle tiyatrodan duygudaşlığın kapı dışarı edilmek istendiğini sanırlar. Brecht onlara yanıt olarak "duygu sömürsünü ortadan kaldırmayı amaçladığını" vurgulamıştır.

Sözgeçen kitaplar, öykücü Kamuran Şipal'ın, Alman kültürü uzmanlığını da birleştirerek yaptığı çevirilerle değerlenmiştir.

"Handiyse unutulmuş mahkum edildi"

SELİM İLERİ

Esendal, Türk öykücülüğüne soluk getirmiş yazarlardır. Bu soluğun değerini ne yazık ki bilemedik. Başka birçok değerler gibi; Kenan Hulusi, Umran Nazif geliyor hemen aklıma; Esendal da handiyse unutulmuş mahkum edildi. Sevgi ve edebiyat sevgisi konusunda ne kadar vefalı olduğumuz düşünülürse; doğal, çok doğal bir sonuç...

İlginç bir nokta

NECATİ TOSUNER

Somut'un Memduh Şevket Esendal'ın yazarlığına ilişkin yönelttiği sorular, defterini kapatmış bütün yazarlar için sorulabilecek bir nitelikte.

Ve bunun Esendal için yanıtı, hemen hemen çok kesin; Türk öykü yazarlığının "altın çağ"ında, zengin bir damar oluşu, yalnızlık, içtenlik, gündelik yaşamdan aldığı konuları süsüz bir biçimde aktarışı ve günümüzde de aynı önemi koruyan tanıklığı...

Oysa, Memduh Şevket Esendal söz konusu olunca, bu çerçeve dışında, ilginç bir kaç nokta var.

Bir yazarın 100. doğum yıldönümünde anılması büyük bir olay. Yüzüncü doğum

Esendal konusunda

NECATİ GÜNGÖR

Türkiye hikâyeciliğinin kilometre taşlarından Memduh Şevket Esendal hakkında, (1983'te durup geçmişten günümüze doğru genel bir bakışla) yeni ne söylenebilir? İttihat ve Terakki müfettişliğinden İran, Afganistan ve Sovyetler'deki diplomatik görevlere; tek parti iktidarında genel sekreterliğe kadar uzanan renkli ve olankarla dolu bir siyasal yaşantısı olduğu bilinen gerçektir, Esendal'ın. Bu olanak, Türkiye insanının yalnızlığını, dolaylılığını ve iyimserliğini güçlü bir gözlemlerle yakalamasına yardımcı olmuştur denebilir. Öte yandan Esendal, yeni bir düzenin, yeni bir toplumun, yeni bir kuşağın öncüleri arasında yer almış bir siyasa adamıdır. Bu felsefe ve eylemin izlerini, genç insana, yeni kurumlara, yeni toplumsal birimlere bakışında bulmak mümkündür... Yalnız bir şeyi bulmak mümkün değil: Yeni düzenin temelinde var olan sınıf gerçeği. Esendal hikâyesini benimsemek için böyle bir gerçekçiliği koşullar olarak öne sürmüyoruz, yanlış anlaşılmasın; yalnızca küçük bir saptama bizimkisi. Ancak bunun da yeni bir şey olduğu söylenemez.

Doğumunun 100. yılında Esendal'ın hikâyeciliği üstüne...

SORUŞTURMAYA GELEN YANITLAR

"Telgraf biçemi"

FETHİ NACİ

Ne zaman Esendal'ın hikâyelerinden söz açılrsa aklı hemen Çehov gelir. Oysa Esendal'ın Çehov'a benzeyişi sadece biçim bakımındandır, ruhsal durumları konuşma ve davranışlarla verişindeki ustalık bakımındandır, sadeliğe verdiği önem bakımındandır. (Bir konuşmasında, "Edebiyatı bilmediğimden, marifetsizliğimden sâde yazmışumdur. Bilsen öyle düpedüz yazar mıyım hiç?" diyerek tatlı tatlı dalgasını geçiriyor.) Yoksa, Çehov gibi, "orta sınıfların, entelektüellerin ve küçük burjuvaların (...) bütün ikiyüzlülüklerini, kokmuşluklarını, adiliklerini ve gülünçlüklerini ortaya çıkarmak" (Gramsci) gibi bir kaygısı yoktur Esendal'ın. Tersine, hep sevecenlikle, hep hoşgörüyü yaklaşıp bütün insanlara.

Esendal, daha İttihat ve Terakki müfettişi iken (1908), köylüyü kentliyi yakından tanıma olanağını bulmuştur; bütün memleketi dolaşmış, halktan insanları "öldüğü

gibi" görebilmiştir. İdealize etme diye bir şey yoktur Esendal'ın hikâyelerinde. Bunun için çok iyi tanıdığı sıradan insanları çok da iyi anlatır.

Esendal'ın dili alabildiğine temizdir, durudur. Hikâyelerindeki konuşmalarda gerçek konuşma dilini bulursunuz; bunun için kısa ve özlüdür hikâyeleri. "Telgraf biçemi" denilen biçem vardır Esendal'da.

"Kendi dönemindeki işlevi"nin büyük olduğu söylenemez. Siyasal kişiliği ağır bastığı için hikâyeci kimliğini nerdeyse gizlemiştir. Ancak 1946'da CHP Genel Sekreter-

"Doğallık, yalnlık, içtenlik, sevgi ve babacan bir anlatıcı"

MEHMET BAŞARAN

Yaman bir kişiliği var Esendal'ın: Su başlarına çıkmış, birşeylere yön verecek yerlere gelmiş. Ama gösterişten, böbürlenmeden, kendini öne çıkarmaktan hoşlanmamış. Dilini düşüncesini pek çok şeyden arındırmayı t aşarmış. Öykülerinin altına M.S.E. demiş sadece, imzadan çok anlatılana, öyküye yöneltmek istemiş okuru, gözlemci gerçekçi tutumla insanı, yaşamı göstermeye çalışmış ona...

Ağzının içine baktıran bir babacan anlatıcı. Dönemindeki okumuşlar katının dilini, beğenisini öykü anlayışını bir yana itmiş. Çehov gibi güncel yaşama eğilmiş. Yanıbaşımızda, içimizde. Yaman bir birikimi var. Çiftçilik de yapmış; yönetimin tabandan yukarı dikiş yerlerini de biliyor. Ustalıkla dokunuşlarla gülümseye gülümseye, pek çok şeyin, kişinin keline gösteriveriyor.

Doğallık, yalnlık, içtenlik, sevgi... Bunlarla yoğurup pişirmiş Esendal diyeceklerini. Kolay mıdır bunlara varmak? Hele onun yazdığı dönemde... Toplumdan, insandan, doğadan uzaklaşmaları, kaçışları kırıp, güncel yaşamın içine inmek... Kahvede bir yakınıyla dertleşmiş gibi içtenlikle oradan konuşmak... Yaşama, insana katkısız bir sevgiyle eğilmek... Öyküleriyle, **Ayaşlı ve Kiracıları**'yla alışılmışın ötesine geçmiş... Atomlu füzeli, temiz bombalı uygarlığa karşı... Toprağa yakın, yatay bir uygarlıkmiş özlediği. Okuyucularına umut, yaşama gücü vermeyi, onları gülümsetmeyi başarıyor; birşeyler yapabileceklerini sezdireyor onlara...

Esendal'ın yapıtları günümüzde de severek okunuyor.

"Onlar kadar iyi hikaye 'anlatan' artık gelmeyecek"

HULKİ AKTUNÇ

Anlatılmış hikâye" ile "yazılmış hikâye" arasındaki bağlar, ayrımlar ve kopmalar, öteden beri çekmiştir ilgimi. Ülkemizde, "anlatılan hikâye" yerini "yazılan hikâye"ye bir anda bırakmadı, bırakamazdı. Önceki, sonrakinin içinde uzun zaman sürdü... Hem kendiliğinden, doğal ve zorunlu olarak sürdü; hem de ustalarımızın bilinçli çabalarıyla, sonraki öncesinden yararlandı, hatta bazen, insanımıza daha kolay erişmek için, sonraki öncesine yaslandı. Bu bağlanma ve kopma noktalarını, bir yazar olarak ilkerimde duyduğum. Aynı konu üzerinde bir

liğinden ayrılarak köşesine çekildikten sonra kendini tümüyle edebiyat çalışmalarına verebilmiştir. Bunun için de usta bir hikâyeci olduğu çok geç anlaşılmıştır.

"Günümüze kadar gelen etkileri" diyorunuz; Esendal'ın hikâyeciliğimize bir etkisi olduğunu sanmıyorum. Çünkü hikâyecilerimizin Esendal'ı gereğince tanıdıklarını sanmıyorum. Sabahattin Ali'yi, Sait Faik'i düşünerek söylüyorum bunu. Oysa Esendal hikâyeciliğinden öğrenilecek çok şey var: Halkı idealize etmeden anlatmak, sadelik, kısa ve özlü yazış, temiz ve duru bir dil, konuşma dilinin incelikleri...

"Yapıtlarımdan hiçbirini otobiyografik değildir. Yalnız **Çimen Türküsü**, ikinci romanım uzun yıllar önce ölen sevgili arkadaşımın güzel anılarına yazılmıştır. Kitapta, Dolly Talbo ve Catherine Creek diye isimleri geçen..."

Truman Capote **Çimen Türküsü** adlı kitabından söz ederken bunları söylüyor bir yazısında. Capote, çağdaş Amerikan edebiyatının dönemeçlerinden biri. "İmaj sanatı"nın başarıyla kullanıyor yapıtlarında. Düş dünyası ile gerçek dünyanın ikilemini ustalıkla bir dille yansıtır.

Çimen Türküsü de bu anlayışla yazılmış. Geçtiğimiz ay içerisinde Can Yayınları arasında yeniden basıldı, (İlk basılış tarihi 1954 - Varlık Yayınları) Filiz Karabey Ofluoğlu Türkçeye çevirmiş. Capote'nin ikinci romanı (1951). (Bir yıl sonra da yine yazar tarafından tiyatro haline getirilmiş.)

Capote, **Çimen Türküsü**'nde de bütün kitaplarında olduğu gibi "küçük insanlar"ın ince duygularını dile getiriyor. Konunun açılmasından duyguların yansıtılmasına kadar her şey zengin bir dille yansıtılmış.

Dünya ve insanlar karmaşıktır ama; Capote'nin insanları herşeyi olanca basitliği ve içtenliği ile algırlar, kavrarlar. Yaptığı Dolly Talbo ve Catherine Creek de böyledir. Dolly'nin kardeşi Verena Talbo ise, yalnızlığı ve sevgisizliği simgeler. Kendiliğinden böyle olmuştur. Ancak içten içe, ince bir sızı vardır yüreğinde "sanki karanlıkta ayağı kayıp düşmüş gibi, içten, boğuk bir hıçkırık duyulur" odasından...

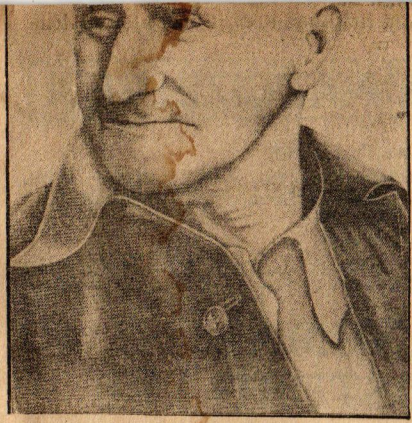
Roman, Collin Fenwick olarak adı geçen Capote'nin, annesinin ölümünden sonra Talbo'ların gösterişli evine babası tarafından götürülmesi ile başlar.

Artık "küçük insanlar"ın gösterişli olmayan sıcak dünyaları yaşanacaktır. Teker teker onları tanımaya başlarız. Hiç evlenmemiş üç kadın.

Dolly Talbo, dümdüz, ayak bileklerine kadar uzanan genç kız elbiseleri giyer. Odasında tüm eşyaları -sayıları pek azdır- ve duvarlar toz pembeye boyalıdır. Yaşamının en önemli ve en güzel şeylerinin başında ise -onun olan tek şey- ormandan topladığı otlarla yaptığı ilaçlar hastalar. Bunları uzak şehirlerde oturan hekilara göndermekte ve onlarla mektuplaşmaktadır. Küseyen otu gibi içine kapanıktır.

Catherine Creek, Dolly'nin biricik dostudur. Talbo'ların evinin bahçesinin arasında çinko damlı gümüş boyalı bir evde oturmaktadır. Kendisinin kızılgerili olduğunu iddia eder ama, katran gibi kapkardır... Dışlerinin çoğu dökülmüştür, bu yüzden de ağzının içine, avutlari na pamuk doldurarak gezer.

Verena Talbo, bütün evi çekip çeviren,

Jan-Relmer Schulz

Bu vesileyle söylemek istediğimiz başka bir şey var: Soruşturmalar, eski değerlere yeni değerler katmıyor. Bu tür çalışmalar, değeri bilinmemiş, hakkı yenilmiş, yanlış anlaşılmış ya da hiç anlaşılmamış yazarlar için yapılmalı bizce. Esendal böyle biri değil. Ama yine de bir "senei devriye münasebetiyle" Esendal gibi özgün bir hikâyecinin gündeme gelişinde bir anlam bir değerlilik var...

"Somut'un gösterdiği ilgi övülmeye değer"

SELÇUK BARAN

Yeni yeni yazmaya başladığım sıralarda, Sait Faik'in ve Sabahattin Ali'nin hikâyelerini baştan okumak gereğini duymuştum. Ama üçüncü büyük hikâyecimizin "Bütün Yapıtları"nın baskısını yapmaya hiçbir yayınevi kalkışmamış olduğundan Memduh Şevket Esendal'ın elime geçirebildiğim Leş-on hikâyesiyle yetinmek zorunda kaldım.

Hızlı devrimci olduğumuz yıllarda edebiyat kuruluşlarımız Sait Faik'e sahip çıkabilmek için, onu önce aklamak gereğini duymuşlardı: Böylece biz de Sait Faik'in nasıl büyük bir toplumcu gerçekçi olduğunu öğrenmek mutluluğuna erişmiştik. MŞE için böyle bir zahmete kimseler girişmedi. Siyasal kimliği, adının anılmasını bile yasaklıyordu.

SOMUT'un herhangi bir aklamaya kalkışmadan, büyük hikâyeciye, yüzüncü doğum

inceleme ya da eleştiriye yıllardır rastlamak da, bu alanın boşluğu karşısında tedirgin etmiştir beni. Ülkemiz hikâyeciliğinde (en geniş anlamıyla 'hikâyeciliğimizde') koskoca bir çağ, çağdaş izleriyle birlikte kapanmak

yıldönümünde gösterdiği ilgi övülmeye değer. Ne var ki, 150 kelimelik sınırlama beni korkuttu doğrusu. Bunca yıl adı bile anılmamış bu büyük öykücüyü anlatabilmek için 150 kelime... Ya kendimi alamaz da sınırı aşarsam!

Neme gerek, ben bu işi 150 kelime ile becerebilenleri, ya da 150 kelimayı aşma cesaretini kendinde bulanları okurum daha iyi.

Bes kitaplarında "günün konuşma dilini" edebiyata soktu, sade dille yazdı," filan gibi beylik yargılar, eleştirmenlerimizin sorgulamadığı o sıradan yargılar, derin bir hüznle dolu meddah izlerinin, o incelik dolu, —kimi zaman kendiliğinden, kimi zaman bilinçli— naiv söz ustalığının hiç anlaşılmadığını gösteriyor. İşte bu yaklaşımda, Memduh Şevket'i meslekdaş ve konuşkan bir amca olarak görmüşümdür hep... Onun yazdıklarıyla sık sık konuşmak, söyleşmek, dertleşmek gereksinmesini duymuşumdur. Yazma'ya çabalamayı seçtiysem, tek nedeni şudur: o ve onlar kadar iyi hikâye anlatan, artık gelmeyecek. Şimdi, hikâye yazar'lar olarak, ilerde hikâye yazacak olanlara neler bırakabiliriz? Bunu düşünmeli. Ustalara saygının temel ölçüsü, artık bu sorunun yanıtlarında aranmalı.

İLANLAR

surekisi nesap kitapta uğraşan çok kişi ne iyi olduğu halde tek bir yakın dostu olmayan, sanki sevmeyi unutmuş bir kadındır.

Çimen Türküsü'nün diğer kişileri de (Yargıç Riley v.d.) saflığın ve sıcak ilişkilerin arasından geçerler. Kimileri büyük bir pay alır, kimileri ise pek anlayamaz öylesine olduğu gibi kabul ederler herşeyi. Ancak her türlü ikilem sonlara doğru çözülür. Aslında hayat sürüp gitmektedir. Hayat öykünün ta kendisidir. Tıpkı öykünün bildirisinin, öykünün kendisi olması gerektiği gibi. Belirli bir biçim ya da içerik yoktur. Kişiler doğal sesleri ile konuşurlar.

Capote'nin kişileri alabildiğine özgürce kendi iç dünyalarını yaşamaya çalışırlar. Yaşamayı bilmeyenler ise kısa sürede bunu öğrenirler...

Tıpkı Çimen Türküsü'nün sonlarına doğru Verena'da olduğu gibi...

Aslında Capote'nin insanların içiçe yaşamlarında belki de hiçbirinin kendilerine ait bir yerleri yoktur. Belki de tüm yaşamları o yeri aramakla geçmektedir. Ama güzel bir görünüm ya da güzel bir yemek, tüm tasaları uzaklaştırmaya yeter. "Önemli olan söylenirken duyulan güven, dinlenirken duyulan anlayıştır."

Çimen Türküsü bir öykü değil, bir roman değil bence. O Capote'nin özetlenemeyecek, şiirsel bir yapıtı. İnsanların renk renk ışıltılı bir "taf"ı...

David Hume'un "Din Üstüne" adlı denemesi çıktı

David Hume'un bilimsel yaklaşım la kaleme aldığı Din Üstüne adlı denemesi yayımlandı.

Mete Tunçay'ın Türkçeye çevirdiği Hume'un Din Üstüne adlı iki denemesi daha önce 1979 yılında Kültür Bakanlığı yayınları arasında çıkmıştı. Kitapta ayrıca iki ayrı uzman H.E. Root ile Ernest C. Mossner'in "Dinin Doğal Tarihi Üstüne" ve "Hume ve Söyleşiler'in Kalıtı" adlı açıklayıcı ve yorumlayıcı yazıları yer alıyor.

David Hume'un Din Üstüne adlı kitabı, bütünüyle önemli bir içeriğe sahip, herkesin başvurmak zorunda kalabileceği yapıttır.

Dede Korkut Hikayeleri Belgrat'ta yayımlandı

Dede Korkut Hikayeleri, Türkolog Prof. Dr. Slavolub Cincic tarafından Sırpça ve Hırvatça'ya çevrildi ve Belgrat'ta yayımlandı.

Büyük ilgiyle karşılanan Dede Korkut Hikayeleri, Yugoslavya'daki Türkoloji ve Doğu Dilleri Bölümlerinde ders kitabı olarak okutulmaya başlandı.

DÜNYADA NELER OLUYOR?

EKONOMİK VE JEOPOLİTİK DÜNYA YILLIĞI 1983

Salvador'dan Polonya'ya Filistin'den Almanya'ya

ARJANTİN...

30 Nisan 1977'den bu yana, Arjantin'de "kaybolmuş" binlerce insanın yakınları, Cuntadan bu insanların akıbeti konusunda bilgi isteyip durdu. Bu tarihten beri, sözkonusu kişiler her perşembe günü Mayıs Alanı'nda tam başkanlık sarayının karşısında toplandılar. Bazıları tutuklandı... Fakat bu buluşmalar aksamadı. O kadar ki Arjantin askerleri, bu her hafta yinelenen randevularını kaçırmayan insanlara "Mayıs Alanı Delileri" adını taktılar.

Genel Dağıtım: Cemmay Ankara - Aday İzmir - Datic

Sungur Yayınları

«BİZİ AŞKTAN KORU» dan sonra 2. Kitabını sunuyor

GERNİKALİ ÇOCUKLAR

HERMANN KESTEN

Türkçesi: Dilek Z. Akcın

Bahıllı Cad. 16
Pak Han Kat 4 No. 403
Tel.: 27 33 08

ASIM BEZİRCİ

NURULLAH ATAÇ

Yaşamı, kişiliği
eleştiriyi anlayışı, yazıları

geliştirilmiş baskı

VARLIK YAYINLARI A.Ş.
Cağaloğlu Yokuşu
40/2 İstanbul

Varlık yayınları

Gülseren Südor Teoman Südor

Resim sergisi
7-28 Nisan 1983

URART SANAT GALERİSİ

KAYNAK YAYINLARI

DEMOKRASİYE GEÇİŞ: 1946-1950

Çok partili düzene geçişin belgesel öyküsü
MAHMUT GÖLOĞLU

TARİHTE BİREYİN ROLÜ

Birey-toplum diyalogları üzerine iki makale
G.V. PLEKHANOV
Çev. İbrahim Altınsoy

1640 İNGİLİZ DEVRİMİ

Fransız Devrimi kadar büyük bir toplumsal hareket
CHRISTOPHER HILL
Çev. Neyyir Kalaycıoğlu

DİN ÜSTÜNE

Tanrı, Heptanncılık, Tektarncılık ve kutsallık üzerine
aydınlatıcı bakış
DAVID HUME
Çev. Mete Tunçay

ULUSLARARASI ŞİRKETLER

Dünyadaki yeni ekonomik biçimlenme
üzerine araştırma
Doç. NURİ YILDIRIM

MARTİN LUTHER ve THOMAS MÜNZER

ya da
MUHASEBENİN BAŞLANGICI
Luther'in köylülere karşı prensler ve Katolik
Kilisesiyle ittifakından tek kazançlı çıkan
"kapitalist" Fugger'in muhasebesinin kurulması
Epik Oyun
DIETER FORTE
Çev. Dr. Sargut Şolçun

OSMANLI İMPARATORLUĞUNDA ALMAN NÜFUZU

Yakın tarih araştırması
İLBİR ORTAYLI

Birleşik Yayıncılık ve Ticaret Limited Şirketi
Cağaloğlu Nuruosmaniye Cad. 3/2 İstanbul Tel. 20 66 27

İstanbul Dağıtım: Özgür Bilgi, Serhat, Say, Barış, Deniz
Ankara Dağıtım: Can Dağıtım ve Pazarlama
İzmir Dağıtım: Sentürk

KURTULUŞ SAVAŞI GÜNLÜĞÜ

ZEKİ SARİHAN
MONDROS TAN ERZURUM KONGRESİNE

ZENGİN BİR KAYNAKÇAYA DAYANILARAK HAZIRLANMIŞ AÇIKLAMALI KRONOLOJİ. O GÜNÜN BAŞINDAN ÖZETLERLE. BAŞVURU KİTABI BOYOK BOY 440 s.650TL.

İSTEME ADRESİ: ÖĞRETMEN DUNYASI,
TUNA CAD. 2/402 KIZILAY ANKARA

GABRİEL GARCİA MARQUEZ YAPRAK FIRTINASI

İngilizce'den Çeviren: Yaşar Anday
"Yaprak Fırtınası" yazdığım ilk kitaptır. Sanırım, o zamandan beri, yazdıklarımın çoğu bu kitaptan kaynaklanıyor. En sınırlı teknik olanaklarla, en büyük güçlüklerle ve tam içimden doğduğu gibi yazılmış tek kitaptı o. Öteki yazdıklarım da bulunmayan doğal bir içtenliği vardı."

Genel Dağ. Cemmay
Ankara Dağ. Aday
İzmir Dağ. Datic

KAYNAK YAYINLARI

TURAN GÜNEŞ

Araba Devrilmeden Önce

BERTOLT BRECHT

Aşk Şiirleri

HALİL BERKTAY

Cumhuriyet İdeolojisi ve
Fuat Köprülü

Birleşik Yayıncılık ve Ticaret Limited Şirketi
Cağaloğlu Nuruosmaniye cad. 3/2 İstanbul Tel. 20 66 27
İst. Dağıtım: Say, Deniz, Barış, Özgür, Serhat, Bilgi
Ank. Dağıtım: Can

yazko

YAYIN
DÜNYASINDA
EN ÖNDE

YENİ KİTAPLAR

A.KADİR/ şiir

bugünün diliyle

HAYYAM

120 Lira

RECEP BİLGİNER/ anlatı

İNSAN BİR

DÜŞÜNCE DİR

160 lira

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

ALPASLAN IŞIKLI KURAMLAR BOYUNCA ÖZYÖNETİM

ve
Yugoslavya Deneyi

"Bir toplumsal model olarak 'demokrasi'nin geçirdiği evrim ve Yugoslavya Deneyi'nden çıkan sonuçların tartışılması..."

Genel Dağ. Cemmay
Ankara Dağ. Aday
İzmir Dağ. Datic

Haftanın Filmleri

SUNGU ÇAPAN

Gece Şahini

"Nighthawks" Yönetmen: Bruce Malmuth. Senaryo: David Shaber. Görüntü Yönetmeni: James A. Contner. Müzik: Keith Emerson. Oyuncular: Sylvester Stallone, Billy Dee Williams, Lindsay Wagner, Rutger Hauer, Nigel Davenport, Persis Khambatta. Amerikan filmi, 1981.

Rocky" dizisi ve özellikle bu mevsim "İlk Kan"la ülkemizde de çok tutulan, "perdeyi gerçekten dolduran", İtalyan asıllı Amerikalı oyuncu Sylvester Stallone üzerine kurulu, New York'ta geçen soluk soluğa bir gerilim öyküsünü aktaran bir film, "Gece Şahini-Nighthawks". Yenilerden Bruce Malmuth adındaki yönetmenin kotardığı bu film, bilinen kalıpları bir kez daha ustaca yineleyen bütünlüğü içinde, iyi iş yapmaya aday nitelikte görünüyor. Birleşmiş Milletlerden bazı önemli kişilere yönelik saldırıların hazırlığındaki, "Çakal"ı anımsatan, amansız uluslararası terörist Wulfgar'la (Rutger Hauer) ölümüne bir çatışmaya giren polis Da Silva'nın (Sylvester Stallone) serüveni, Amerikan sinemasına özgü bir beceriyle gerçekleştirilmiş diskotek, metroda takip, vb. gibi sürükleyici ve etkileyici bölümlerle allanıp pullanarak sunuluyor. Gene Vietnam gazisi ama bu sakal ve gözlükle "entellektüel"leştirilmiş, barıştan yana terörist avcısı Da Silva'nın sık sık kadın kılıfına büründüğü "Gece Şahini", şaşırtmacalarla gelişip önceden tahmin edilebilecek kanlı bir finalle sonuçlanıyor. Ünlü Pop Star'lerden Keith Emerson'ın müziği kimi sahnelerde kafa şişirirken James A. Contner'in kamera çalışmasına diyecek yok doğrusu. Bu özenle çekilmiş, eli yüzü düzgün ama yeni bir şey getirmeyen, tipik Amerikan yapımı gerilim filminden geriye kalan Alman oyuncu Rutger Hauer'in değişik fiziği ve oyunu.

Bruce Malmuth'un "Gece Şahini" konusu, sinema anlatımı, oyunu ve yorumlanmasıyla önemli bir film değil kuşkusuz ama belli bir düzeyi tutturun, güncel ve vurucu motifler içeren, seyredilir nitelikte iyice "cılalanmış" bir "Star" filmi sonuçta.

Çılgınlar Okulu

"National Lampoon's Animal House". Yönetmen: John Landis. Senaryo: Harold Ramis, Douglas Kennen, Chris Miller. Görüntü Yönetmeni: Charles Carrell. Müzik: Elmer Bernstein. Oyuncular: John Belushi, Tim Mathe-son, John Vernon, Verna Bloom, Thomas Hulce, Donald Sutherland. Amerikan filmi, 1978

Londra'da Bir Amerikalı Kurt Adam" adlı korku filmiyle ilgi çeken, 1950 doğumlu genç Amerikalı yönetmen John Landis'in adını ilk kez duyurduğu ünlü güldürüsü "National Lampoon's Animal House-Çılgınlar Okulu" (1978), Amerikan usulü bir "Hababam Sınıfı" çeşitlemesi, seyirciyi kıyısından köşesinden de olsa kişisel okul anlarına, öğrencilik günlerine götüren

dönemlerinin bozulmamışlığını taşıyan, kanlı canlı, sağlıklı, bir yığın taze "yüz"ün arasında, Marx Biraderlerin sarsak, dayanılmaz Harpo'sunu (dilsiz'ini) kimi zaman çağrıştıran davranışlarıyla "şişman" John Belushi öne çıkıyor "Animal House-Çılgınlar Okulu"nda baştan sona. Geçen yıl "beyaz at"ına atlayarak doludizgin öte tarafa göçtüğü sıralarda (filmde kalp krizinden nalları diken beyaz atı kasdetmiyor tabii) çılgın bir güldürü olan son filmi "Neighbors" la izleyip tanımak şansına erdığım. TV'den ünlü olmuş, yaşamını eroin'le noktalamış bu "trajedi-komik" oyuncunun yanısıra, Milton ve "Yitik Cennet" dersi veren, fırsat buldukça kız öğrencilerini ağına düşüren kısa bir edebiyat öğretmeni rolündeki Donald Sutherland'ın görünmesiyle yitmesi bir oluyor "Animal House"da.

Amerikan eğitiminde özel bir öneme sahip kolej kurumuna ve bu kolejlerdeki öğrenci örgütlerine, kardeşlik kulüplerine giderek 1960'lardaki Amerikan yaşamına ilişkin tutarlı eleştirilen getiren "Animal House", "National Lampoon" adlı bir gülmece

narak yazılmış bir senaryodan kaynaklanıyor. 1960'ların gözde melodilerinin kulağa çaldığı, Elmer Bernstein imzalı şenlikli bir müzik çalışması eşliğinde, John Vernon'un oynadığı tutucu, gaddar bir yöneticinin diktasındaki bir Kolej'de süregelen Delta ve Omega adındaki kardeşlik kulüplerinin çekişmesi, şamata, gır gır bölümlerle görüntüleniyor. Henüz sinema dilini kurma çabaları içindeki John Landis'in amatörülüğün parıltılı çöküşünü yansıtan anlatımı, oyuncuların sevimliliğiyle de büyük ölçüde destekleniyor. Kurulu düzene karşı çıkan, ders çalışmaktan sa kız ayarlamaya ve eğlenmeye eğilimli, hayalci, "serseri" tavrılı Delta'cıları kahraman edinenek ön plana çıkaran, serseriliğe, başboşluğa bir çeşit övgü düzen "Animal House"da, Delta'cılarının tam tersi, kurulu düzenden, "Nazi" disiplininden yana, "hafız" tipli, cici bici, nerdeyse "mason" ilişkiler içindeki öğrencilerden oluşan Omega kulübü bayağı karikatürize ediliyor. Delta üyelerinin haylazlıklarından ve tembelliklerinden yaka siiken, topunu birden askere postalamaya kararlı, Belediye başkanıyla da al takke verilecek ilişkiler içindeki üyeler, çarşı

Belushi'nin içlerindeki kıvılcımı tutuşturduğu Delta'cılar da varolma savaşına yöneliyorlar ister istemez. Ve temponun doruğa çıktığı, alabildiğine taşkın bir final bölümünde, mezuniyet dolayısıyla düzenlenen geçit töreninin altını üstüne getirerek, bütün kenti bir anda birbirine katarak kovulmalarının öcünü alıyorlar. "Animal House"ın sonunda öykümüzün başkca kişilerinin okuldan sonra, yaşamın dikenli yollarında hangi baltalara sap olduklarını da öğreniyoruz birer birer, tabii ne kadarı gerçek ya da uydurma orası ayrı konu.

John Landis'in kaba saba öğrenci esprileriyle, "hafif"liği altında kimi zaman okkalı kaçan taşlamalarla, keskin alaylarla bezediği "Animal House-Çılgınlar Okulu", ardarda gelen boşalmalarla bol bol güldüren, gerçekten eğlendirici, çizgi dışı, özgün bir güldürü. Filmde aklıda kalan kimi çılgınca bölümlerle, kendine özgü bir komedi oyuncusunu (John Belushi) tanıtmaya ve eleştirel özellikleriyle öğütlenilecek bu ilginç okul güldürüsüne, özellikle "güldürü" türü nü önemseyen ve benimseneyen sineması severler ilgisiz kalmasın.

YALNIZ BİR KADIN

ÖMER FARUK

Son aylarda 'aile'yi işleyen Amerikan Filmleri peşpeşe gösterilmeye başlandı. İlk önce 'Kramer Kramer'e Karşı'yı izledik. Daha sonra "Sıradan İnsanlar". Bu iki filmde de ortak nokta, kadının erkeğe göre daha sorun yaratan, 'mutlu aile'yi bozan kişi olarak işlenmesiydi.

Geçtiğimiz günlerde gösterime çıkan, yönetmenliğini Paul Mazursky'nin yaptığı 'Yalnız Bir Kadın'da ise kadın ve sorunları ön plana alınmış. Sanki 'Kramer Kramer'e Karşı'nın karşıtı olarak düşünülmüş bir film. 'Kramer Kramer'e Karşı'da -kabaca- sıkıcı ev hayatından kurtulmak isteyerek kendini aramak için evi terkeden bir kadının evde yarattığı boşluk işlenir. Ama kadının kendisini nasıl aradığı gösterilmez. 'Yalnız Bir Kadın'da ise, 16 yıl 'mutlu bir aile' yaşantısından sonra kocanın karısını terketmesiyle kendini bulmaya, bağımsız yaşamayı öğrenmeye çalışan bir kadının sorunları işlenir.

Film, hem erkeğin kadını tanımaya yardımcı olma açısından, hem de kadının kendini aşma, kendi 'ben'liğini bulma sürecinde karşılaştığı sorunlar açısından ilginç. Son yıllarda Türkiye'de de kadın sorunu etraflı bir biçimde tartışılmaya başlandı. Kitaplar yazıldı, çevrildi. Paneller yapıldı. 'Mine' konuyu, geleneksel yapıyı da oldukça atak bir içerikle zorlayarak sorguladı. Ben, 'Yalnız Bir Kadın'ın hem erkeklere hem de kadınlara önemli şeyler söylediğini sanıyorum. Ve filmin sinemasal yanlarından çok, söylemek istediklerinin önemli bulduğum yanlarıyla ilgilenmeyi yeğledim.

Erica ile Martin arasındaki evlilik görüntü şeye göre son derece iyidir. Karı koca sabahları beraberce koşu yapmakta, koşudan sonra istekle sevişebilmektedirler. Kızlarıyla ilişkileri son derece modern; öyle ki sabah sevişmesinden sonra kızları rahatlıkla odalarına girebilmekte hatta babasına 'tatmin oldun mu?' diye sorabilmektedir. Erica 'iyi' bir eştir. Kültürlüdür, resim ve baleden anlamaktadır. Bir galeride çalışarak sosyal yaşama katılmaktadır. Vücudunu güzel tutmak için özen göstermekte; 16 yıl evli kaldıktan sonra bile ne kadar güzel vücutlu olduğunu göstermek istemesine sürekli yarıçıplak dolaşmaktadır. Görünüşte çağdaş, mutlu bir ailedirler. Her şey yolundadır.

'Mutlu aile' tablosunu bozan bir iki nokta varsa da bunlar 'pek önemli' değildir. Örneğin:

-Martin bir gece Erica ile sevişmek ister. Erica reddeder. Bu arada Martin 'değişiklik istediğinden' söz eder. Erica hemen kuşkulanarak sorar. 'Benden bıktın mı yoksa?' Martin 'onu sevdiğini' söyleyince ona sarılır. Martin'in kendisinden bıkmamasına karşılık (kendisi az önce istememesine rağmen) kendini Martin'e armağan olarak sunar. -Sabah koşusunda Martin'in ayağına köpek pisliği bulaşır. Erica hemen Martin'in ayak-kabıllarını temizlemeye başlar. Bunu Erica istekle yapmakta, Martin de olayı çok doğal karşılamaktadır.

-Yukarıda Erica'nın sürekli yarıçıplak dolaştığını söylemişim. Martin ve kızları hemen hiç çıplak dolaşmamaktadır. Sevişme sahnelerinde bile Erica Martin'den daha çıplaktır. Erica'nın ailede 'cinsel bir öge' olması altı çizilerek vurgulanmaktadır.

Bir gün Martin ağlayarak başkasına aşık olduğunu söyler. Erica, Martin'in bu beklenmedik davranış karşısında kusat. (Ben bu iki aşırı davranışın nedenini başlangıçta anlayamamıştım. Daha sonra şöyle bir sonuca vardım.) 'Mutlu aile' yıkılmak tehlikesiyle karşı karşıyadır. Martin bunu suçluluk duyarak, ağlayarak söyler. Erica ise her şeyin son derece iyi, kurallara uygun gitmesine rağmen 'mutlu aile'yi yıkmak isteyen Martin'in bu anlamsız davranış karşısında kusat. 'Mutlulukları' ikisinin de anlayamadığı bir neden yüzünden yıkılmak üzeredir.

Martin gittikten sonra Erica ne yapacağını bilemez. Uzun bir süre bunalımlara düşer. Çevresindeki bütün kişiler hatta doktoru bile tek çare olarak başka bir erkekle çıkmasını önerirler. Başka bir erkekle çıksa her şey düzelecektir; hele çıktığı erkek 'yatakta da iyi' ise hiçbir sorun kalmayacaktır. Beraber olduğu dostları da başka bir çözüm önermektedir. Bir boşlukta gibidirler. Canları da sıkılmaktadır. Vietnam savaşı bitmiş, suikastlar da kalmamıştır. Onları meşgul edecek 'renkli, oyalayıcı' bir şey yoktur. Cansıkıntılarını çözmeye yardımcı olacak en iyi çare 'yatakta iyi olan bir erkek'tir.

Böyle bir çözümün geçerliliğine inanan Erica tanımadığı bir ressamla (Saul) yatar. Birini tanımadan yatmanın kendine ne hissettirdiğini merak etmektedir. Sonuç; boşluktur. Ama Saul'dan yine de hoşlanır. Saul da onu beğenir. Hatta Saul onun için kavgaya bile eder. Erica da Saul resim yaparken ona yemek pişirir.

Erica'nın Saul'la tanışmasından buraya kadar olan bölümde bilinen, alışılmış şeyler olmaktadır. Yeni bir evliliğin ön hazırlıklarıdır bunlar. Benzerlerinden hiçbir farklı yanı olmayan bir evliliğin...

Fakat Erica bir şeylerin de farkına varmaya başlamıştır. Eski, alışılmış ilişkiler ve 'yatakta iyi olan erkek' ona yetmemektedir. Aradığı bunlar değildir. Bir gün Saul'a "16 yıl hep Martin'le Erica olduk. Hep 'biz' olduk" der. Saul da "bundan sonra Saul'la Erica oluruz" der. Oysa Erica önce 'ben' olmayı istemektedir. (Burada; Saul'la Erica ya da Martin'le Erica Saul ve Martin anlamına gelmektedir. 'Biz' sözcüğü aldatıcı bir görüntüdür. Erica'nın 'ben' olmayı istemesi böyle bir durumu karşı çıkmadığı)

Erica'nın 'ben'liğini ortaya koyduğu olay, hafta sonu tatiline gitmek için Saul'la aralarındaki tartışmadan doğar. Saul hafta sonları Erica'nın tatile, yanına gelmesini ister. Erica kabul etmez. Saul'un da kendi yanına gelebileceğini söyler. Saul 'resim çalışmalarımı yarım bırakmam' der. Bu olay, Saul'un genel mantığını çözmemizde önemli bir rol oynadığı için çarpıcı. Şöyle ki; Saul'un gerçekten istediği kendisi resim yaparken yemek pişiren, istediği zaman sevişebileceği, güzel vücutlu, yatakta iyi olan, kültürlü bir kadındır. Erica'nın kendine bağlı olmasını istemektedir. 'Ben'liğine kavuşmuş bir kadın ona pek cazip gelmemektedir. Nitekim Erica'nın önerisini reddeder. (Hatta bir ara Erica'nın işini bırakmasını bile ister. Kendisiyle beraber olmasının da başlıbaşına bir 'iş' olduğunu söyler.) Saul tek başına tatile gitmeden önce Erica'ya kendi yaptığı bir resmi armağan eder.

Erica, kendi ayakları üstünde durabilen, 'ben'liğine kavuşmuş bir kadın olarak elinde 'doğan bir güneş resmi' Newyork sokakların-

Kur'ül abilecek en güzel iliskilere doğru...

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	C	A	H	I	T	Ø	Z	T	E	L	L	I
2	I	D	I	L	Ø	Ø	R	E	Z	E	Ø	Z
3	H	A	N	T	A	L	Ø	K	E	S	T	I
4	A	K	T	I	V	I	Z	I	M	Ø	Ø	N
5	N	Ø	E	F	A	D	I	L	Ø	A	Z	E
6	S	A	R	A	M	Ø	S	E	D	E	Ø	D
7	Ø	L	T	Ø	E	R	I	K	E	Ø	Ø	E
8	M	A	A	Ø	Ø	A	M	I	S	Ø	Ø	L
9	U	N	N	A	B	I	Ø	A	S	E	V	I
10	L	I	T	U	R	Y	A	Ø	Ø	Ø	Ø	Ø
11	Ø	S	Ø	B	A	Ø	E	Z	I	L	A	Ø
12	R	A	G	O	D	E	D	S	E	N	Ø	G

YANILMA
PAYICEMAL
SÜREYA

Melisa Gürpınar'ın *Geceyarısı Notları*'ni severek okudum. Doğrusu, beklemiyordum ondan böyle bir başarıyı. Kitaba uzun süre yaklaşmamamın bir nedeni de buydu belki. İlk yapıtı, *Umud Pembeleri* bende bir iz bırakmamıştı. O kitabı çıkardıktan bir süre sonra yazı alanından çekildi Melisa; yıllarca sürdü bu. Her şeyden koptu, diyordum, zaten eskiden de neydi ki?... Geçen yıl *Geceyarısı Notları* çıktı. Zaman zaman karşılaştığımızda ödüm kopuyordu, yeni kitabını nasıl bulduğumu soracak diye. İş öyle değilmiş ama. O uzun süre bir gelişim süreci olmuş. *Geceyarısı Notları* 120 sayfalık uzun bir şiir. Melisa kendi hayatını anlatıyor. Ama alttan alta bütün bir İstanbul, bütün bir Türkiye toplumu var kitapta. "İnsan Manzaraları" var. Uzun şiirin bu kadar rahat geliştiğine pek az tanık oldum. Yalnız "ozan" sözcüğünün yüzlerce kez yinelenişine tutuldum. Melisa bağlantı noktası, nakarat olarak kullanıyor o sözcüğü. Başka bir öge bulsardı daha iyi ederdi. İyice ayırık bir plandan bütüne ışık düşürme durumu ortaya çıkıyor.

Ülkemizde çok şiir kitabı yayımlanıyor. Bunların büyük bir bölümünün de dağıtımını hemen hiç yapılmıyor. Geçende S. Aldanır'dan söz etmişim. S. Aldanır'ın şiirini seven bazı arkadaşlar kitabın çıktığını benim yazımdan öğrenmişler; kitapçılarda aramışlar, bulamamışlar. Ben de bir rastlantıyla (Sedat Simavi edebiyat ödülüne katıldığı için) edinebilmişim.

Dostum A. Remiz İnanç'ın *Dilsu* adlı yapıtını da, o yollamasa, kitapçılarda bulamazdım belki. *Dilsu*'ya karşı nesnel olamam. Yalnız A. Remiz'in dili "su gibi akıtmak" çabasında olduğunu belirtmeliyim. Ayrıca şiirin onun tüm hayatını

"YA ONLARDAN BİRİ
DAHA İYİYESE?..."

doldurduğunu söylemeliyim. Kitaptaki iki şiiri daha önce *Papirüs*'te yayımlamıştım. Yer yer ilginç ve erotik bir kıvam taşıyan dilsu'larda A. Remiz'in işi bazan dağıttığı da görülüyor. Sevdiğim "Buluşma" adlı şiirin ilk bölümünü alıyorum: *Seviyoruz ya senle biz alt katlarına iniyoruz birbirimizin dizlerin yeşermiyor mu ansızın birden çıkıyoruz beynin serseri tavanına buluşmanın telaşlı noktasından.*

Kitaptaki siyasal temalı şiirlerden pek tat alamadım. Bence dilsu'lar onlarda tam bir akış gösteremiyor. Nesnel olamam, dedim demin. Gerçekten, çok severim A. Remiz'i; şiiriyle kendisi birbirine karışmıştır benim için. A. Remiz yalnızlaştıkça kazanıyor. O zaman Türkçede söz sahibi olabiliyor.

Herkes yalın yazsın demiyorum. Ama kimilerine yalnlık yakışıyor. Kimilerinin de yalnlığa gereksinimi oluyor.

Zaten bugün konuştuğumuz Türkçe adamakıllı yalın bir dil.

Gazetede okudum, dilimiz dünyada en çok konuşulan ilk beş dil arasındaymış. Beni önce biraz şaşırttı bu. Sonra gövündüm. Sonra da bu gövencimin boş olduğunu anladım. Fransızca basılan bir kitap Fransızca konuşulan her yerde aynı kitaptır. Ve aynı Fransızca söz konusudur. Türkçe için durum öyle mi? Ülkemizin içinde bile iki Türkçe çarpışıyor.

Hep söyleriz, Türkçemiz güzeldir diye. Ama bakın İspanyolca nasıl kötü:

"Cervantes'i, Quevedo'yu saymazsak, bir İspanyol edebiyatı yok. Dilimiz çok yoksul da ondan. Sözgelimi hem uyku, hem düş kavramı için aynı sözcüğü ("sueno") kullanıyoruz. Ayrıca çirkin bir dil İspanyolca. Neruda bir gün bana

İspanyolca yazılabileceğine inanmadığını söylemişti. Ben de zaten pek bir şey yazılmadığını söyleyerek karşılık vermiştim. Bu böyle ya, İspanyolca yazmak zorundayım; yazgım bu benim."

Yukarıdaki sözler Borges'in. Bir yazarın kendi anadiline karşı bu tür tavır alışını fazlaca acımasız bulabiliriz. Ama, n'eyleyelim ki, böyle düşünüyor Borges. Borges ki İspanyolcanın ulularından.

Aşağı yukarı bu sözleri okuduğum günlerde geçmiş bir olayı anımsıyorum şimdi. İstiklal Marşı'nın güncellik kazandığı günlerden biriydi. Birkaç kişi oturmuş konuşuyorduk. Daha önce hiç görmediğim bir genç de katılmıştı aramıza. Arkadaşlardan biri, "keşke, dedi, İstiklal Marşı için açılan yarışmaya katılmış öbür şiirler de yayımlansa. Hepsini görmüş olurduk." Yeni tanıdığım genç buna şiddetle karşı çıktı. Öfkelenmişti birden, boyun damarları kabarıp inmeye başlamıştı. Ona göre İstiklal Marşımız, İstiklal Marşı mıydı; öbür şiirlerin yayımlanması sakıncalı olurdu; kendimizi inkâr etmek olurdu. Nedenini sorduk. Şöyle karşılık verdi yeni genç:

- Ya onlardan biri daha iyiyeşe?..

Burda sorun İstiklal Marşı yarışması değil. Ayrıca bugün, birçok şairin, Mehmet Akif'in devreye girmesi üzerine yapıtlarını yarışmadan çektiğini de öğrenmiş bulunuyoruz. Seçme işlemi (TBMM oylaması) iki aday yapıt arasında yapılmış: Mehmet Akif'in ve Muhittin Baha'nın şiirleri. Yani "İstiklal Marşı Yarışmasına Katılan Şiirler" adlı bir kitap düşünülemez.

Ama yeni gencin bağnazlığı ürpertmişti beni.

Bir de Borges'in sözlerini düşünün.

OKURKEN
YAZARKENAHMET
OKTAY

Sanat yararsızdır" diye yazar Dorian Gray'in ünlü önsözünde ama, tek sorunu vardır Oscar Wilde'in: Aktöre ister amaçlamış olsun bunu ister amaçlamamış, fark etmez: Yapıtı, günün törelliğine ve statuquo'suna saldırır. Kuşku yok; bu gün çok kişinin benimseyemeyeceği bir tavidir; ama Wilde, snobizm ve estetizm'de kurulu düzene başkaldırının etkin silahlarını buluyordu. Zindana düşünceye kadar "egemen sınıfın" bir üyesi olarak kalması, kendi sınıfının değer yargılarına yönelttiği ya da yöneltmeyi öngördüğü eleştirinin değerini azaltmıyor elbet. "Yeşil frak" giymenin, züppeliğin ötesinde bir anlam içerdiğini biliyordu belki de Wilde. De Profundis'i şu cümleyle açar: "Benim yerim Gilles de Retz ile Marquis Sade'in arasında olabilir"(1). Bu ünlü kitabın çevirmeni Burhan Toprak'ın bu cümleyi atlamasının nedenini, ancak şimdi kavrayabiliriz(2): Retz de Sade da kendi sınıflarının, aristokrasinin karşısındırlar. Özgürlüğü aramışlardı en kökten biçimde. Simya, büyü ve cinsellik: Bunlarla yargılanır verili aktöre ve erdem. Oscar Wilde da bilerek ayırır kendini; nefret ettiği toplumsal ikiye bölünmüşlüğü ötesine geçmek ister: Snob, estetik ve mahkum olarak.

Oscar Wilde, insanın bütün eleştirel amaçlarına rağmen kolaylıkla sınıf değiştiremediğini ve ideolojiyi aşamadığını kanıtlayan yetkin bir örnektir. Ama, örneğin Upton Sinclair, Wilde'in tüm yapıtını görmezden gelir De Profundis ve Readine Zindanı Baladları dışında. Dahası, böylesine yapıtlar üretebilmeleri için Wilde ve benzeri eğilimdeki yazarların hep içinde tutulmasını diler. Söylemek bile fazla: İnsanlık değerleri adına elbet. Doğrusunu söylemek gerekirse, toplumcu kuramın uygulayıcısında naif, daha açıkcası yan'ış bulunan Sinclair'in bu dileği yıllar sonra gerçekleşmiş, yazarlar, ressamalar, hâttâ bilim adamları psikiatri kliniklerinde "iyileştirilmişlerdir". "Hızlı" Sinclair, "kapatılması" gereken Lautrec'in yaptığı Oscar Wilde portresini görmüş müdür bilmiyorum. O resimden bize bakan, bir eşcinsel değildir sadece, hâttâ hiç de o değildir: Egemen güçlerin bir kurbanıdır. Yanyana koyup baktığımda Man Ray'ın, Sade'in gövdesini yıkılan Bastille'in taşlarına bütünleyen portresi ile Lautrec'in resmi arasında garip bir benzerlik buluyorum. Bana kalırsa Wilde'in gözlerindeki öfkeyi ve ilenci gölgeleyen yalnızca Lautrec'in biçimi. Wilde da Sade gibi düşüncesiyle pratiğini birleştirir sonunda. Özden ve içten olmayı seçer. Çifte aktörenin adaleti önünde savunmayı değil saldırıyı da bu yüzden yeğler. Törelliğe karşı güzelliği öne sürer. Egemen mantığa karşı da paradoksu.

OSCAR WILDE
VE BAŞKALDIRI

Dorian Gray de yazarı gibi kurulu düzeni yadsır. Kendisine öğütlenen erdem'in yapaylığını kavrar ve o erdemin gereklerini yerine getirmeye başlar. Yani, her türlü suçu işler gizlemeyi başararak. Aşk dahil her türlü insanal ilişki ve değer düzmedir ve aktöre ancak güçlü olanın yararına işlemektedir. Cinayet bile ussallaştırılabilir. Kişisel çıkar bunu gerektiriyorsa, Gray de bu yolu seçer: Portresini yapan Basil Hollward'ı öldürür. Çünkü portre, Dorian Gray'ın toplumsal yaşamdan gizlemeyi başardığı her kötü edimden sonra biraz daha çirkinleşmekte, egemen ikiye bölünmüşlüğü açıklamaktadır. Gelgelelim, bu garip anlatı, sanat yapıtının gizini de açıklar gibidir: Yaratıcısı (üreticisi) öl(dürül)müş olsa da işlevini sürdürür yapıt. Varoldukça tanıklığını kimse önleyemez. Dorian Gray bu gerçeği Sinclair'den çok önce görür aslında ve yaratıcının yok edilmesinin yetmediğini anlar kısa sürede: Yapıttır yok edilmesi gereken. Romanı okumamış okurun da kolaylıkla kestirebileceği gibi, Dorian Gray de sanatçıdan sonra yapıtı öldürmeye karar verir ve resmi bıçaklar. Sokaktan bile duyulan "ürkünç haykırış"tan sonra odaya girenler yerde çirkin bir cesetle "güzellik ve gençliğin" parladığı "yüce bir resimle" karşılaşılır.

Öyle sanıyorum ki, bu bitiş, Wilde'in "sanatçı güzel şeyler yaratıcısıdır sav-sözünü yeterince açıklar: Sanat verili gerçeğin reddinde gizlidir. Reel-yaşam sürecinde çirkinleşen portre, modelinin, dolayısıyla o modeli yaratan maddi-manevi koşulların da ortadan kaldırılmasıyla ilk yaratım anındaki amacına ya da içeriğine dönüşür: Çirkinlik yiter güzellik başlar. Kurmaca ya da sanatsal yalan "gerçeği" açığa vurmanın biricik yoludur. Wilde'in Andre Gide'e anlattığı öyküyü anımsayalım: Her gün perilerden vb söz eden biri, perileri gerçekten gördüğü gün "anlatacak bir şey yok" der dinleyicilerine.

Bu öykü bir estetik kuramının öncüllerinden birini oluşturabilir mi diye sormuyorum elbet. Asıl sorunun şu olduğunu sanıyorum çünkü: Bu yaklaşımın günümüzün kuramsal yaklaşımları içindeki yeri nedir? Ama, dileyen Upton Sinclair'in Shakespeare için söylediklerini Oscar Wilde için de haydi haydi söyleyebilir: "Düşmanın şairi ve propagandacıdır ve bugünkü insan zekâsı için bir yüküttür"(3).

- (1) The Works of Oscar Wilde - Edited with an Introduction by G.F. Maine-Collins London and Glasgow, 1940)
(2) O. Wilde: Du Profundis - Çev: B. Toprak - İnkılâp Kitabevi, 1948
(3) U. Sinclair: Altın Zincir - Çev: E. T. Eliçin - Numune Matbaası, 1940

MÜZİK

BİR KONSER, BİR BALE

FAHİR AKSOY

İzmir'de sanat yaşamı, eski yıllara göre, önemli değişikliklere uğradı.

Bir yandan Güzel Sanatlar Fakültesi'nin etkili tutumu, öte yandan Senfoni Orkestrası'nın kuruluşu, Opera'nın açılışı, tiyatro ve plastik sanatlarda etkinliklerin kaliteli bir düzeyde boy göstermesi gibi nedenlerle kültürel ve sanatsal yaşamın boyutları, alabildiğine yayılmakta ve derinleşmektedir.

KARAKOÇ'UN İNSANLARI

Hareketli figürlerde, hareketin dinamizmini vermek, daha belirgin hale getirmek amacıyla Karakoç, bu hareketlerin evrelerini de çiziyor aynı resim üzerinde. Böylece

PLASTİK SANATLAR

24 Mart 1985 akşamı saat 20.30'da Opera salonunda verilen dinleti olağanüstü ilgiyle karşılanmış ve yılın en güzel dinletisi olarak kabul edilmiştir, sanat çevrelerince...

Soprano Selmin Günöz'ün, konser günü rahatsızlanmasına karşın, peşpeşe beş parçayı kusursuz, içli ve çok duygulu bir düzeyde sunması, dinleyicileri coşturmuştur.

Kemanda Hazar Alapınar'ın parmaklarının, tellerle yay arasında bir balerin hafifliği ve dokunaklılığı içinde dolanması, duygularının uyumlu seslerle akışı, dinletinin önemli bir ögesini oluşturuyordu.

Piyanoda Nuran Altuğ'un, sanatına egemen bir piyanistin rahatlığı ve teknik ustalığı içinde piyano tuşlarına dokunuşundaki derin duyarlılığı ile eşlikte gösterdiği uyum ve dikkati, dinleyiciler övgüyle izlediler... Bu sanatçının ileri aşamalarda tek başına ya da başka bir enstrümanla dinleti vermesi, İzmirli sanatseverleri sevindirecektir.

2. kemanda Ayşe Özdeklil, viyolada Ethem Günöz, viyolonselde Hakkı Çoban, klarnette Ender Gülenler, yukarıda belirttiğimiz başarı çizgisine değer taşıyan katkılarda bulunmuşlar ve doyumsuz bir dinletinin oluşmasında önemli yadsınamayacak payları olduğunu açık-seçik ortaya koymuşlardır.

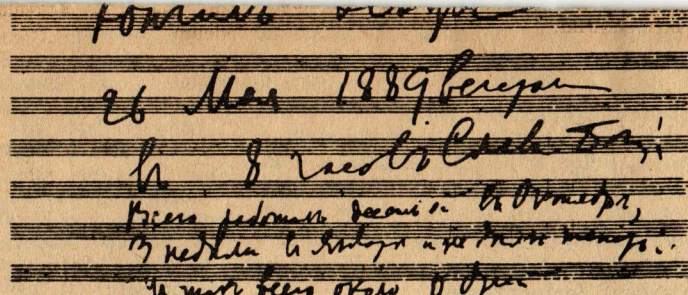
Oda müziği dinletisinin programını kapsayan Haendel'in, Bach'ın, Scarlatti'nin, Mozart'ın parçalarının dinleyiciler tarafından yüksek oranda bir coşku ile izlenmesinin bir başka yanı da, Devlet Konservatuarı öğretim üyelerinden Önder Kütahyalı'nın sade bir üslupla dile getirdiği bilgili, içtenlikli, aydınlatıcı açıklamaları Necdet Levent'in yapıtı üzerindeki yorumlarıydı.

Saygıdeğer Önder Kütahyalı, sözlerine şöyle başlamıştı: "Barok dönemi bestecilerinin yapıtlarını, bazen yeni düzenlemelerle seslendirmek, 20'inci yüzyılın bir uygulamasıdır; çünkü günümüzün müzik yaşantısında, Barok dönemine kıyasla büyük değişiklikler olmuştur. Örneğin, o dönemin temel çalgısı olan çembalo, çalgı yapım tekniğindeki gelişmenin bir sonucu olarak, yerini bugünkü piyanoya bırakmıştır. Bu yüzden, dinletimizde yer alan Scarlatti ve Haendel'in yapıtlarını yeni düzenlemeleriyle dinleyeceksiniz..."

Dinletinin sürprizi, Necdet Levent'in "Üç Saz Eseri" adlı, tek sesli müziğin makamlarından uyguladığı çoksesli yapıtıydı: Nihavent, rast, buselik makamlarından özümlemelerle, öz ve biçim uyumluluğu ve ustalığıyla varetmiş olduğu yapıtta, kendi ülkelerinin kültür birikimlerinin öğelerini, yansımalarını bulan, algılayan dinleyiciler, bu parçayı büyük ustaların yer aldığı programa karşın- uzun uzun alkışlamaktan kendilerini alamadılar.

"UYUYAN GÜZEL" BALESİ

1948 yılında tatbikat sahnesi olarak ilk opera denemelerine girişen Ankara Devlet Operası'nın salonunda, "Madam Butterfly"ı ancak koltukların beşte birini dolduran bir mutlu azınlık alkışlıyordu. 1958'de yani on yıl sonra, aynı oyunu hınca hınç dolu

Uyuyan Güzel partisinin son sayfası. El yazması özgün metinde Tchaikovsky şöyle diyor: "26 Mayıs 1889 akşamı saat 20.00'de bitti. Hepsini hepsi, Ekim'de on gün, Ocak'ta üç hafta ve şimdi bir hafta çalıştım. Toplam, kırk gün veya civarı..."

bir salonla birlikte ayakta seyretmeye razı kırk kişilik bir meraklı kitlesi de vardı.

Oysa İzmir Devlet Opera ve Balesi 1982 yılının sonbaharında Çeşmebaşı'yla kapılarını açtığında, karşısında umulmadık bir kalabalığı bulmuştu.

Bugünlere değin geçen süre içinde kadro yetersizliklerine, araç gereç noksanlıklarına karşın -Genel Sanat Yönetmeni Necdet Aydın'ın tam bir özveri içinde, aşkla, içtenlikle, sevgiyle işe koyulmasının bir sonucu olsa gerek- sürdürülen etkinlikler tam bir başarıya ulaşmış, günden güne artan bir ilgiye neden olmuştur.

Dünyanın gelmiş geçmiş en usta bale müziği bestecilerinden biri olan Çaykovski'nin ilk önce 1980'de Petersburg'da sahneye konan Uyuyan Güzel adlı yapıtı, sonraları bütün Batı'yı etkisi altına almış ve ölümsüz bir üne kavuşmuştur. Olağanüstü güzellikteki müziğinin yanı sıra insancıl duyguların, sevinçlerin, tasaların, iyiliklerin, kötülüklerin, güzelliklerin, çirkinliklerin işlendiği dramatik gerilimli yapıt, evrensel boyutları içermesi nedeniyle her toplumda ve her dönemde tazeliliğini, manyetik albenisini korumasını bilmiştir.

Suna Şenel'in övgüyle anılmaya layık bir düzeyde sahneye koyduğu yapıt, 25 Mart 1983 gecesi İzmir'de oynandı.

Tümüyle büyük bir başarı çizgisinde sürdürülen oyunda, dansçıların genellikle deneyimli olmamalarına karşın, şaşırtıcı kompozisyonlar çizmeleri, coşku doğuran çizgilerle etkileyici bir dil yaratmaları, yarımlar için büyük umutların uyanmasına neden oldu ve uzun uzun alkışlandı.

İstanbul ve Ankara bale topluluklarıyla boy ölçüşecek niteliklere sahip dansçılardan oluşan İzmir Operası'na bağlı balerin ve baletlerin aralıksız çalışmalarını ve bu "mükemmellikte" oyunlar çıkarmalarını dileriz...

hareketin dinamizmi belirgin biçimde ortaya çıkıyor. Karakoç, bu dinamik yapıyı büyük boşluklar içerisine yerleştiriyor ve durgun boşluklar içinde hareket, kontrast bir yapı oluşturuyor

ŞAHİN KAYGUN

Daha çok liseye yeni başladıkları dönemlerde, genç kız ve erkeklerin kan kıışırtıdıkları ve ne anlama geldiğini tam olarak bilmedikleri, değerlendiremedikleri halde büyük heyecan duydukları, boyutsuz sevinçler ve kederler yaşadıkları, anlamlı bir bakış, gizemli bir davranış yakalamaya çalıştıkları, sevgilinin elini bir an tutabilmek için çok şey vermeye hazır oldukları gençlik aşklarından, sonunda kala kala bir renkli defter kahr o günleri için için yaşatan. İçinde şiirlerin, duygulu yazıların, acemice çizilmiş genç kız ve erkek resimlerinin bulunduğu bir anı defteri.

Kimi kez mektup alış verişinde aracılık eden defter, kimi kez de yeni tanışılmış bir genci -kendi ölçülerinde- daha iyi tanıyabilmek için defter sahibinin sorduğu sorularla, diğerinin yanıtına zemin olur.

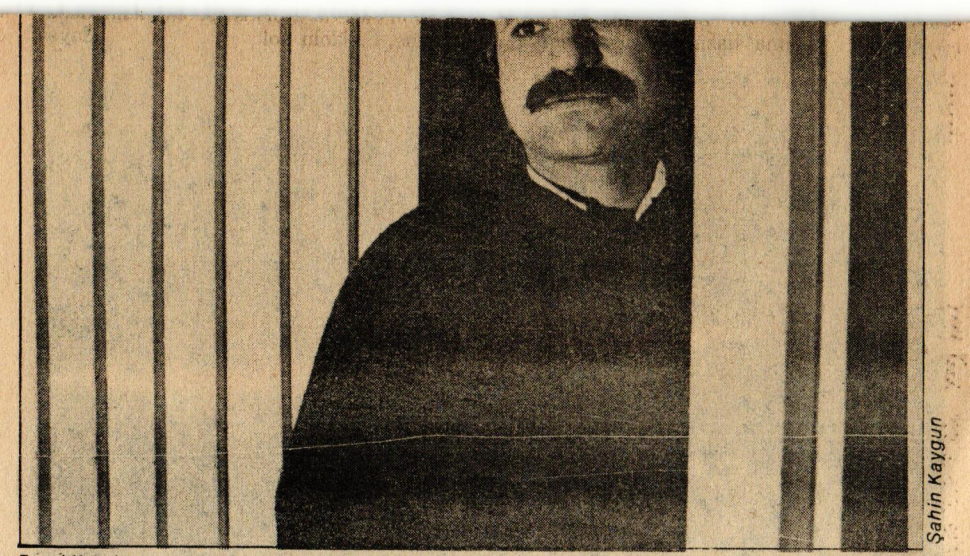
"Sizce mutluluk nedir?"

"En sevdiğiniz renk hangisidir?"

"En sevdiğiniz çiçek hangisidir?"

"Filanca şarkı size neyi hatırlatır?"

Uzayıp giden bu sorulara genellikle defter sahibinin nitelikleri dikkate alınarak yanıtlar verilir. Eğer bu kişi bir de alımlı çalım, atkuyruğu saçlarını sallayarak belli belirsiz

Şahin Kaygun

Fevzi Karakoç

bel kırmalarla seke seke gidiyor ve yeni gelişen göğüslerinden utandıkları için kambur yürüyen genç kızların tersine, başı dik, göğüsleri önde yürüyorsa, verilen yanıtlarda en sevilen renk mutlaka kızın gözlerinin rengi, en sevilen ad kızın adı olur, filanca şarkı kızı hatırlatır, mutluluk ise kızın dünyasına göre biçimlenir.

Ama hep mutluluktur üzerinde durulan. Mutsuzluktan dem vurmak kadar anlamsız hiçbir şey yoktur o dönemlerde. İnsan yaşamının daha sonraki evrelerinde de hep aynı türkü söylenir durur: Mutluluk. Her şey mutluluk için. Kendi mutluluğunu kendin yarat. Mutluluk bir elma şekerine benzer, yalarsın yalarsın vs...

Tümü mutsuzluktan kaynaklanan ama mutluluk özlemiyle taktığımız pembe gözlüklerin bize ulaştırdığı görüntüler bunlar.

Bir de bu mutsuzlukları duya duya yaşayanlar var aramızda. Eğlenenlerden çok eğlendirenlerle ilgilenen, mutlulananlardan çok mutlandırırları gözleyen, onların dünyasına giren, onların yaşamlarını, mutluluklarını, kederlerini anlatan, yorumlayan kişiler var.

Fevzi Karakoç bunlardan biri. Ressam. 1947, Çankırı doğumlu, İstanbul Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu Grafik Sanatlar Bölümü mezunu, çağdaş bir Türk sanatçısı.

Yaklaşık on yıldır yaptığı çalışmalarda, açtığı ya da katıldığı sergilerde bu insanları, bu mutsuzları, bunların sevgilerini, acılarını yorumluyor.

Özellikle özgün baskı ve suluboya çalışmalarıyla tanıyoruz Fevzi Karakoç'u. Geçtiğimiz günlerde Taksim Sanat Galerisi'nde düzenlediği son sergisinde ise bunların yanısıra ilk kez yağlıboya ürünlerini de sergiledi Karakoç.

Özgün baskı ve suluboya ürünlerine oranla henüz çok yeni olmasının verdiği bir tedirginlikten kaynaklandığını sandığım bazı yağlıboya ürünlerindeki bir öz bütünlüğü içindeki bu çalışmalarında Fevzi Karakoç gene bu insanları yorumluyor.

Oturana, konuşana, danseden kadınlara. Kahvehanelerde tavla oynayan erkekler, yalnızlıklarını yaşayan insanlar, bir çiçekle ömür geçirecekmiş gibi masanın başına oturmuş ve bu görüntüleriyle Karakoç'un kadrına girmiş, çerçevelenmiş figürler. Hemen hepsi hüzünlü, kendi dünyaları içinde anlamlı kareler. Mutluluğu, küçük bir çiçekte arayan, yalnızlığı büyük kalabalıklarda eriten, eğlenmek yerine eğlendiren bu insanlar, Karakoç'un dinamik anlatımıyla şarkılarını

Fevzi Karakoç

söylüyorlar, sancılarını yaşıyorlar.

Hareketli figürlerde, hareketin dinamizmini vermek, daha belirgin hale getirmek amacıyla Karakoç, bu hareketlerin evlerini de çiziyor aynı resim üzerinde. Böylece hareketin dinamizmi belirgin biçimde ortaya çıkıyor. Karakoç, bu dinamik yapıyı büyük boşluklar içerisine yerleştiriyor ve durgun boşluklar içinde hareket, kontrast bir yapı oluşturuyor.

Suluboya resimlerde daha dingin bir anlatımı var Karakoç'un. Sözüdü daha yalın bir dille söylüyor. Bunda, boyta tekniğini iyi çözümlemiş olmasının yanı sıra, anlatımı daha ön plana getiren bir tavır içinde olmasının da rolü vardır sanırım. İki kâğıt üstünde ya da renk içinde eriyip gidiveren bir boyun bağı, o boyun bağını boynuna bağlayan kadınla nasıl uyum içerisindeyse, anlatım ve teknik de aynı uyum içinde bu resimlerde.

Karakoç'un resim dilini en güçlü kullandığı yapıtları ise özgün baskıları bu sergideki. İnsanları ve çevrelerindeki atmosferi son derece olgun ve ustaca ele alıyor, yorumluyor bu ürünlerde.

Fevzi Karakoç, en çok hangi rengi sever, mutlu mudur, mutsuz mudur bilmem ama işini sevdiği, saygı duyduğu apaçık ortada. Özgün baskı ve suluboyalarının yanısıra, yağlıboya da başarılı ürünler vereceğinin bir habercisiydi bu sergi. İzlenmesi, gezilmesi, görülmesi gereken bir sergi.

Resim üstüne yazmak, resim yapmaktan zordur

SEZER TANSUĞ

Gülseren Südor ve Teoman Südor'un Urart sanat galerisinin Nisan ayı programını oluşturan ortak sergileri, Bedri Rahmi atölyesinden yetişmiş olan çiftin sanat yaşamlarını sorumluluk ve azimle sürdürmekte olduklarının bir kanıtıdır.

Gülseren Südor'un eşinden farklılaşan yanı, ifadeci gerilim yönünden oldukça aktif bir figür hareketinin doğurgan tensellik çeşitlemelerini simgeleyen kadın imgelerini vurgulaması; Teoman Südor'un özelliği de geniş bir doğal mekâna fantastik ve gizemli anlam değerleri araştırdığı küçük figürlerin ek ilişkilerini katarak, bunların türevleri niteliğinde olan küçük çerçeve birimleriyle, resmin üç boyutluluğunu zorlayan içeriksel vurguları yoğunlaştırmaya çalışmasıdır.

Bir bakıma her iki sanatçının işleri de düşsel olgularla kuşatılmış bir gerçeklik sancısı içindedir. Bu birleşmenin sağlıklı

bir imgeleme ortamını yansıtmakta olduğu konusunda tereddüt edilemez, ama her iki sanatçının da ulaşabildikleri çözümün "nihai" olmayışı doğal karşılanmalıdır. Bu özgün üslup arayışları faaliyetinin önemli bir dayanağı, yapılan işe özenli bir saygı ile yaklaşılması ve ortaya "şeyiyeli" ürünlerin çıkmış bulunmasıdır.

Bu arada Urart sanat galerisinin program ve arşivleme sistematiki açısından ileri düzeyde bir anlayışa sahip bulunduğunu belirtmenin sırasıdır. Tanınmış sanatçıların serigrafı baskılarını lanse ederek, tuval fiyatlarına ulaşamayan "vasatın" gereksinimlerine karşılık getirmekte oluşu da takdire değer bir çabasıdır bu galerinin. Diğer galeriler de sanatçıların baskı çalışmalarını satışa sunmaktadırlar, fakat bu tür bir işin programlı olarak yürütüldüğü özel galeri Urart'dır.

Giderek dünyada en pahalı tek objelerin arasına resmin de girdiğinin söylendiği ilginç bir çağda yaşıyoruz.

Giderek dünyada en pahalı tek objelerin arasına resmin de girdiğinin söylendiği ilginç bir çağda yaşıyoruz. Resim mücevherle kıyaslanıyor artık. Bizim edebiyatçı yazar kesiminin de bu olguyla derinden ilgilenmeye başladığı ve bu konuda yazılar yazdıkları bir atmosfer oluştu

PLASTİK SANATLAR

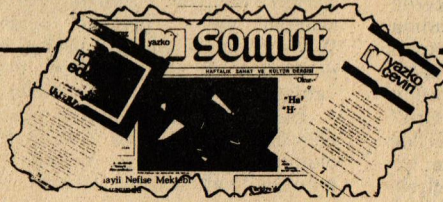
YAZKO kitapları

Yayın alanında YAZKO, 8 adet kitap dizisi ve 3 dergiyle çalışmalarını sürdürmektedir.

Kitap yayınları: İnceleme, deneme ve araştırma (Sarı Dizi); şiir (Mor Dizi), roman, öykü ve anlatı (Mavi Dizi); Felsefe Yazıları Dizisi, Bilim Dizisi, Yardımcı kitaplar, Gençlik Dizisi, Çocuk Dizisi ve İlkgençlik Dizisi'nden oluşmaktadır.

Bütün bu dizilerde toplam 157 kitap yayımlanmıştır. Bunların yaklaşık % 30'unun ikinci ve daha sonraki baskılarının yapıldığı da göz önünde tutulursa, üretilen kitap sayısı 200'ü aşmaktadır.

Dergiler

YAZKO Edebiyat

Memet Fuat'ın yönettiği, ilk sayısı Kasım 1980'de çıkan dergi, aylık olarak yayımlanmaktadır. Dergide Türk yazınından bütün türlere, ayrıca çeşitli incelemelere ve kitap tanıtma yazılarına yer verilmektedir.

YAZKO Çeviri

Ahmet Cemal'in yönettiği, ilk sayısı Temmuz 1981'de çıkan dergi iki ayda bir yayımlanmakta ve yabancı yazın çevrelerinden bütün türlerin çevirilerine yer vermektedir. "Dil Yazıları" ve "Estetik Yazıları" olmak üzere iki bağımsız bölümü sürdüren dergi, "Yazko Çeviri Dil Çalışmaları Grubu'nun çalışmalarını da zaman zaman bağımsız ekler biçiminde yayımlamaktadır.

YAZKO SOMUT

Aylık SOMUT dergisinin devamı olan bu haftalık yayın organı, güncel haberlerin yanı sıra çeşitli disiplinlerde incelemelere, yayın, gençlik, kadın ve cinsellik konularında kapsamlı araştırmalara yer vermektedir. Derginin Genel Yayın Yönetmenliğini Mustafa Kemal Ağaoğlu yapmaktadır.

Üçüncü kuruluş yıldönümünde

Sınırlı Sorumlu Yazarlar ve Çevirmenler Yayın Üretim Kooperatifi (YAZKO) bundan tam üç yıl önce, 22 Nisan 1980 tarihinde tüzel kişilik kazanarak çalışmalarına başladı.

YAZKO'nun kuruluşu, ülkemizde yayıncılığın en büyük bunalımlarından birini yaşadığı döneme rastlar. Bir yandan kâğıt fiyatlarının yüksekliği ve istenilen zamanda kâğıt sağlanamaması, öte yandan kimi yayınevlerinin uyguladığı düşük telif ücretleri politikası, anılan dönemde yaşamlarını kalemeleriyle kazananları tam bir çıkmaza itmişti.

Bu koşullar içerisinde çalışmaya başlayan YAZKO, yazar ve çevirmenlerin ürünlerini tümüyle kendilerinin değerlendirmeleri amacına yönelik bir girişimdir. Üç yıl önce Erol Toy, Kemal Bilbaşar, Bekir Yıldız, Bertan Onaran, Pınar Kür, Asım Bezirci, Afşar Timuçin, Kemal Sülker, Zeyyat Selimoğlu, Atıl Behramoğlu ve Mustafa Kemal Ağaoğlu'nun kurucu üyelikleriyle oluşturulan YAZKO, çalışmalarını bu süreç içerisinde giderek artan bir yoğunlukla sürdürdü.

Türkiye'de, yazarların ve çevirmenlerin kurduğu ilk kooperatif olan YAZKO, benzer yayınlara oranla daha düşük fiyatlarla satışa sunulabilmesi, kooperatif üyesi yazarlarla çevirmenlerin ürünlerine piyasada o güne dek "geçerli" diye bilinen ölçünün çok üstünde telif ücretleri ödemesiyle, ülkemizin yayın yaşamında bazı köklü değişimlere kaynaklık etti. Gerçekten de, YAZKO'nun çalışmaya başlamasıyla birlikte, öteki yayınevlerinin telif ödemelerinde de önemli yükselmelere tanık olundu. Öte yandan kitapların ucuzluğu, okur kitleleriyle yazarlar ve çevirmenler arasındaki kaynaşmanın daha yoğunlaşmasına yol açtı.

Kooperatif biçiminde örgütlenmenin yararı, kısa sürede anlaşıldı ve YAZKO'yu, Ankara ve İzmir'de kurulan başka

yayın kooperatifleri izledi.

Yayın çalışmalarının yanı sıra, her yıl çeşitli yazın dallarında yarışmalar düzenleyen YAZKO, bu alanlarda seçkin ürünler verilebilmesinin ve yeni yeteneklerin ortaya ürünleriyle çıkmalarının da destekçisi oldu. Bu arada yalnız Türkiye'de değil, dünyada ilk kez uygulanan bir ödüllendirme sistemi geliştirildi; ödül kazananlara düzenlenen ödül törenlerinin ödüle layık görülen ürünleri, kitap

olarak basılmış biçimde verildi.

Bütün bu çalışmalardan başka çeşitli paneller, sempozyumlar, sanat günleri, imza günleri gibi yan etkinlikler de düzenlenerek, ülkenin kültür yaşamında bu yoldan da bir bütünleşmenin sağlanmasına çalışıldı.

Dördüncü yılına, bu edimlerden aldığı güçle giren YAZKO'nun başlıca amacı, bundan sonra da çalışmalarını artan bir yoğunlukla sürdürebilme.

Yitirdiklerimiz

Kemal BİLBAŞAR (1910-1983)
YAZKO'nun kurucusu, TDK Ödülü sahibi, ünlü roman Cemo'nun yaratıcısı...

Azra ERHAT (1915-1982)
Sevginin insanı, yaşamını sevgi hamuru karmaya adanmış bir insan dost...

Suat TAŞER (1919-1982),
Şair, tiyatro adamı olarak yıllarca süren bir deney birikimi ile kendi alanında seçkinliğin simgesi...

Enver GÖKÇE (1920-1981)
1940 toplumcu kuşağının özgün sesi.. Eğin türkülerinin derleyicisi, çilekeş ozan...

Ümit KAFTANCIOĞLU (1935-1980)
TRT ödülü sahibi Kaftancıoğlu da, folklorik öğeleri yapıtlarında yaratıcı bir biçimde sergileyen hikayeci ve romancı olarak belleklerimizden silinmeyecektir.

Yan etkinlikler

"Edebiyatımız ve Kadın Sorunu" Paneli:

8 Mayıs 1981 Cuma günü, YAZKO Genel Merkezi Konferans Salonu'nda düzenlenen panele Aytunç Altındal, Doç. Dr. Necla Arat, Doç. Dr. Murat Belge, Avukat Gülçin Çaylıgil, yazar Ahmet Oktay, Doç. Dr. Şirin Tekeli ve yazar Tomris Uyar katıldılar. Çok büyük ilgi gören paneli, Boğaziçi Üniversitesi öğretim üyelerinden Faruk Birtürk yönetti.

"Kadın Sorununun Öteki Yüzü" Paneli:

"Çağdaşlaşma Sürecinde Çeviri Yayınları Seçimi" Paneli:

12 Şubat 1982 günü Sinema-Televizyon Enstitüsü'nde düzenlenen ve Ahmet Cemal'in yönettiği panele Murat Belge, Eray Canberk ve Tomris Uyar konuşmacı olarak katıldılar.

"Çevre Sorunları veya Sorunlar Çevresi" Paneli:

5 Mart 1982 günü Sinema Televizyon Enstitüsünde düzenlenen, Afife Batur'un yönettiği panele Vehbi Belgil, Faruk Birtürk, Günhan Danışman ve Prof. Dr. Rüsen Keleş konuşmacı olarak katıldılar.

Eskişehir'de Özgün Baskı sergisi açılıyor

22 Nisan Cuma günü, Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Bölümü'nde bir Özgün Baskı sergisi açılacak. Sergiyi 3 sanatçı, İsmail Türemen, Mustafa Pilevneli ve Ergin İnan İstanbul'dan götürecekleri 40 yapıtla oluşturacaklar. 3 hafta açık kalacak olan serginin teknik ve içerik açısından tanıtılması için çeşitli söyleşiler ve saydam gösterileri yapılacak.

Tülin Onat'ın resim sergisi açıldı

GÖRECE

MEMET
FUAT

"DİL YAZIYORUM"

Son günlerde yeni bir modanın gittikçe yaygınlaştığı görülüyor.

Bir öykücü, anlatılması çok güç bir şeymiş gibi, düşünce duralaya, elleri omuzları başı bakışlarıyla, "Dil..." diyor... "Dil yazıyorum... Dil çok önemli..."

Öteden bir şair çıkageliyor: "Çok beğeneceksin... Sonunda buldum dilimi..."

Eleştiri yazarlarını açıyorsun: "Ortak-dil, karşı-dil, öte-dil, kaynak-dil, erek-dil..."

Ortada dilden başka bir şey kalmadı...

Yazarın düşünceleri, duyguları, yansıtmak istediği gerçekler, kurduğu düşler, okuyanlar üzerinde yaratmak istediği etkiler artık önemli değil. "Dil" önemli yalnızca...

Dili nasıl kullanmış? Dille nasıl bir yapı kurmuş? Dili nasıl herkesin girebildiği anlaşma alanından uzaklaştırıp kendine özgü kulmuş?

Öyle ya! Yazar söylemek istediklerini okura nasıl olsa iletemez?... Okur kendi algılama gücü, kendi bilgileri, kendi çağrışımlarıyla yeniden üretecektir okuduklarını. Yazar-kaynaklı-dil'e okur-kaynaklı-dil'in çıkışabildiği noktalardan çıkan anlam...

Bu karikatürü çizen ben değilim, bu karikatürü yaşıyoruz.

Son yıllarda dilbilim alanındaki, yazınbilim alanındaki yaygın çalışmalar, araştırmalar, varsayımlar, öneriler, varılan geçici ya da kalıcı sonuçlar, yüksek düzeyde tartışmalar, sanat dünyamıza böyle yansıyor. Bu dünyayı dolduran yetenekli yeteneksiz züppelelerin öne çıkma, gözleri üstlerine çekme çabalarında, nice bilim adamının yıllarını almış, nice önemli çalışma, salt bir moda ögesi olarak kullanılıyor.

Evet, artık dil yazıyoruz, kendi özel dilimizi kuruyoruz, toplum düzenini beğenmiyorsak, siyasal bir başkaldırı olarak, karşı-dil yaratıyoruz.

Tulin Onat, "Yürüyüş 1", 1980, Kağıt üzerine ygb, 35x50 cm.

Gülmece yazını üzerine Aziz Nesin ile bir söyleşi :

"Gülmece uzun yıllar yazın dışı bırakılmıştır"

YASEMİN YAZICI

Sayın Aziz Nesin, öncelikle gülmece-
cenin edebiyatımızdaki konumu
üzerine düşüncelerinizi öğrenebilir
miyiz ?

"-Gülmece yazını, Türkiye'de uzun yıllar
yazından sayılmamıştır, yazın dışı bira-
kılmıştır. O kadar yazın dışı bırakılmış-
tır ki, gülmece yazarlarımız gülmece
yazılarının altına kendi gerçek adlarını
yazamamışlardır. Pervane, Ateş Böceği
gibi hep takma adlar kullanmışlardır.
Orhan Seyfi, Yusuf Ziya ki, bunlar
yaşamlarını gülmeceyle kazandıkları hal-
de, gülmeceyi ciddiye almadıkları için
adlar takmışlardır. Deveküşü filan gibi..
Reşat Nuri yazınsal değeri olduğu
sandığı yazılarının altına "Reşat Nuri"
koymuştur, gülmece yazılarının altına
başka ad. Demek ki gülmeceyi yazından
saymamışlar... Küçük aşağılık bir şey
saymışlar. Bunda haklılar.. Böyle say-
madıkları için de iyi gülmece yapıtları
verememişlerdir."

-Size göre, geçmişte kendisini
ciddiye almamış bir gülmece yazı-
nımız var. Bu yazın türümüzün
bugünkü konumu nedir... Geçmiş-
teki konumu sürüyor mu?...

"-Evet, bugün de bu gelenek sürüyor.
Örneğin ben iki binden çok, belki de üç
bine yakın öykü yazdım. Hiçbiri hikaye
antolojisinde yoktur, Türk öykücülerin-
den söz edilirken beş tane on tane
sayarlar ama Aziz Nesin bunların içinde
yer almaz. Türk romanında da yoktur
bu. Ordan gelen alışkanlık böyle sürdü-
rülüyor. Gülmecenin edebiyatımızdaki
yeri budur. Biz, bunu ilk kez zorladık,
ancak başardığımızı da sanmıyorum.
Çünkü bildiğiniz gibi, ne antolojilerde,
ne edebiyat tarihinde, ne de tartışmalar-

da gülmece yazını, gülmece öyküleri,
gülmece romanları hiçbir zaman yazın
içine girmemiştir."

-Gülmece kitapları genelde eğlen-
dirici nitelikte algılanıyor. Oysa
gülmece yazılarında, yaşadığımız
ancak derinliğine varamadığımız
çelişkileri keskin bir duyarlılıkta
yansıtmaya gücünü görüyoruz. Bu-
rada okurun konumunu da açıkla-
makta yarar var sanırım...

"-Okurun katılımı genel edebiyatçı ka-
nıya uymuyor... Okur son derece ciddiye
alıyor. Öyleki zaten ciddiye almazsa
yapıtlar okurda beğeni sağlamaz. Gül-
mece yazınının bir başka yanı var. Zor
öncelikle... Ayı bir yetenek isteyen bir
iş... İkincisi de gülmece yazarı her zaman
çok yetişen bir yazar değil. Örnek
verirsek, ortalamanın üstünde bir aydı-
na, on tane Fransız şairi say desek, bütün
tarih boyunca sayabilir... Desek ki beş
tane ya da on tane Rus romancısı say,
sayabilir... Amerikan yazarı üç tane,
beş tane say desek sayabilir. Ama hangi
aydın bütün dünyada gülmece yazarı
sayabilir... sayamaz. Nedeni şu; zaten
gülmece yazarı, zor yetişen bir yazar.
Aristo'dan beri, dünyanın her yerinde
böyle olmuş. Bir ya da iki gülmece yazarı
çıkması, onun arkasından yirmi-otuz tane
onu taklit eden yazarlar olmuş. Tabii
taklitleri de zaman içinde pek anlaşılmı-
yor. Bugün Türkiye'de de böyle taklitler
var, hatta böyle taklitçiler de yazar
olarak, hatta hakikisinden de daha fazla
ünlü ve para kazanabilir hale geliyor-
lar..."

-Peki o günlerden bugüne değin
soluğunu sürdüren gülmece nasıl
oluşuyor...

"-Yerelden kalkarak evrensele giden

18 Haziran 1981 Cuma günü İstanbul
Gazeteciler Cemiyeti Konferans Salo-
nu'nda yapılan ve ilkinin bir devamı
niteliğindeki bu panele Oktay Akbal,
Avukat Safiye Alkan, Çetin Altan,
Aytunç Altındal, Murat Belge, Demir-
taş Ceyhan, Ergin Ergönültaş ve Pınar
Kür katıldılar. Paneli Onat Kutlar
yönetti.

"YAZKO Sanat Günleri 1":

14-18 Aralık 1981 tarihlerinde Taksim
Sanatevi, Kenter Tiyatrosu ve Dostlar
Tiyatrosu'nda düzenlenen toplu etkinlik-
lerin programında film gösterileri, sanat-
çıların katılımıyla film-sonrası söyleşiler,
bir oyun, konserle, YAZKO üyesi yazar-
ların imza günleri, bir konferans ve
YAZKO dergilerinin yönetmenleriyle
söyleşiler yer aldı. Ayrıca Fransız film
yönetmeni Bertrand Tavernier ile Avus-
turya Radyo ve Televizyon Kurumu
yöneticilerinden Dr. Gerald Szyskowitz,
YAZKO'nun konugu olarak Sanat Gün-
lerine katıldılar.

"Tarihsel Süreç İçinde ve Günümüzde
Aydın Sorumluluğu" Sempozyumu:

15,16 ve 17 Mart 1982 tarihlerinde
İstanbul Gazeteciler Cemiyeti Toplantı
Salonu'nda düzenlenen, Ahmet Cemal ve
Murat Belge tarafından yönetilen sem-
pozyuma Mehmet Barlas, Selim İleri,
Doç. Dr. Yalçın Küçük ve Prof. Dr.
Mümtaz Soysal bildirileriyle katıldılar.

"Kadın Sorunları: Çalışmanın Gereği ve
Sınırları" Sempozyumu:

İstanbul Gazeteciler Cemiyeti Top-
lantı Salonu'nda 20,21,22 ve 23 Nisan
1982 tarihlerinde düzenlenen, Tomris
Uyar'ın yönettiği sempozyuma Prof. Dr.
Nermin Abadan-Unat, Dr. Metin Başoğ-
lu, Oya Çiftçi, Zeynep Karabey, Şule
Torun ve Fransa'dan Mme. Gisele
Halimi bildirileriyle katıldılar.

Bu etkinliklerden başka Kooperatif,
Cağaloğlu İstanbul Reklam Sitesi'nde
bir "Yayın Pazarı" açtı. Burada YAZKO
üyesi yazarlar için imza günleri düzen-
lendi.

ancak uzun ömürlü dediğimiz gülmeceler
bu dönemlerin ürünleri oluyorlar..."

-Bu ürünlerin niteliği nedir?...

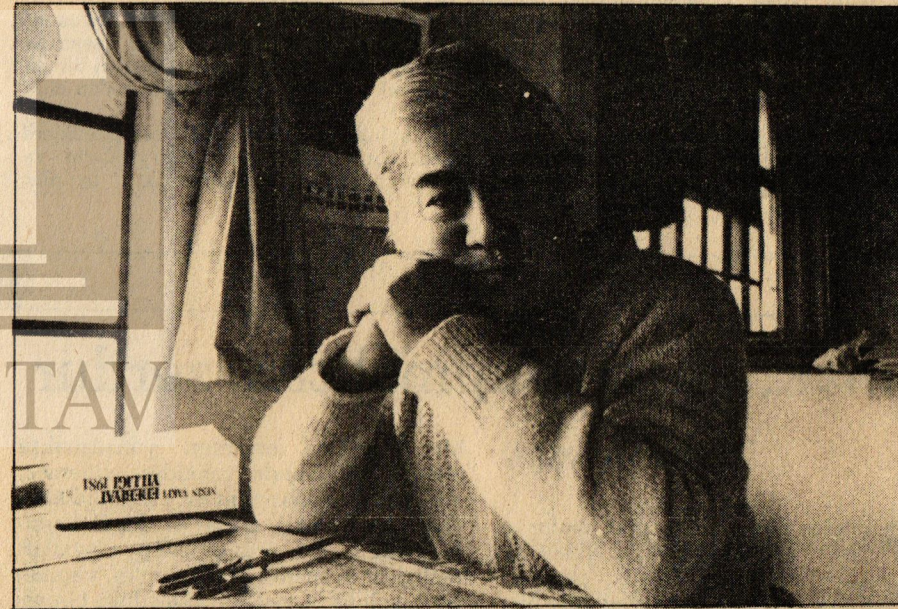
"-Önce biliyorsunuz ki... gelecek değerler
var, kalıcı değerler var. Örneğin zam
olayı gelecek bir olay değildir. Ama buna
karşılık belli bir maddenin diyelim ki,
ispanağın fiyatındaki artış havalardan
oluyor... Dolayısıyla bu çok güncel bir
olay... Buna dayandığı zaman yaşamı
uzun sürmeyebilir. Bunun içindir ki,
sosyal içerikli gülmece en uzun yaşayamı-
yor. Politik gülmece, sosyal gülmece
gibi uzun süre yaşayamıyor. Politik
gülmecenin içinde beşeri bir eleştiri
varsa, yaşama şansı daha çok oluyor."

-Bize gülmece yazarının hangi
koşullarda oluştuğunu açıklar mı-
sınız ?

"-Gülmece yazarlarının yetişmesinin
zorluğu hem bireysel hem de toplumsal
oluyor. Toplum her zaman gülmece
yazarına gereksinmiyor. Bazı dönemler-
de, zor dönemlerde, baskı dönemlerinde
gereksiniyor, o zaman da bireysel
yeteneği olan, yazar olarak çıkabiliyor.
Oysa diğer yazın türleri her zaman
yazımlarını sürdürmekte..."

-Gülmece yazını çağın çalkantısı-
la orantılıdır diyebilir miyiz ?

"-Evet, evet... Şey gibi bu... Toplumsal
bünye bazı gereksinimler duyuyor.
Tıpkı şeker hastası nasıl çok su içerse,
öyle dönemler geliyor ki toplumsal istek
olarak gülmece her dönemde, her zaman
var... Bizim sözünü ettiğimizize, toplum-
sal gülmece ya da yararlı gülmece
dediğimiz türü. Yoksa gülmecesiz top-
lum olmaz. Yalnız yazar olarak değil,
bilim olarak, tiyatro olarak gülmece

Cengiz Civa

içindedir... Her zaman Gogol yetişmi-
yor, her zaman Molier yetişmiyor...
Onlara dikkat ettiğimiz zaman görüyo-
ruz ki değişik dönemlerde, değişik
ölkelerdeki toplumsal koşullar arasında
benzeşme var."

- Biraz da gülmece yazarının nite-
liğine değinebilir miyiz ?

"-Gülmece yazarına baktığımızda ortak-
laşa nitelikler görürüz. Bu niteliklerin
başında kompleksler gelir... Nasıl komp-
leksler bunlar... Örneğin yoksulluk,
çirkinlik, karşı cinsi bulamama, homo-
seksüellik, kadınsızlık gibi olanları saya-
biliriz. Bir Hüseyin Rahmi'ye bakıyoruz,
kadınsız bir adam çıkıyor karşımıza.
Tabii bunun gibi pek çok örnek saymak
mümkün. Bireysel kompleksin doymu

Ressam Tulin Onat'ın yağlı boya işlerini
içeren resim sergisi, 20 Nisan günü Cade-
bostan Güzel Sanatlar Galerisi'nde açıldı.
Sergi 10 Mayıs tarihine kadar açık kalacak.

Bugüne değin çok sayıda karma sergiye
katılmış, kişisel sergiler de açmış olan Tulin
Onat, yaratma sürecini şöyle tanımlıyor:
"Gerçeklerden hareket ediyorum. Bir gazete
haberi, çevremdeki olaylar ve yaşadıklarım
beni konudan konuya götürüyor. Ama bir
süre sonra konu artık önemini yitirmiş,
resmin sorunları, plastik değerler ön plana
geçmiş oluyor."

Urart koleksiyonu Arap Ülkelerinde

Dışişleri Bakanlığı'nın Arap Körfezi ölkelerine yönelik kültür, sanat ve tanıtma etkinlikleri çerçevesinde düzenlediği "Kültür ve Tanıtma Haftaları"na, Urart Sanat Galerisi toplam 92 adet ve hepsi de çağdaş Türk resmini temsil eden örneklerle katılıyor.

Resimler Bahreyn, Dubai ve Abu Dhabi'de gösterilecek.

"Züppe" sözcüğünü kötü anlamda
kullanınca, İsmet Özel'in sözleri geli-
yor aklına.

İngilizcede iki sözcük var Türkçe-
leri "züppe" olarak verilen.

Biri:

Dandy, Giyimine çok özen gösteren, züppe. (Argoda: Kendi türünde eksiksiz olan.)

Öbürü:

Snob, 1. Kendisinden üstün gör-
düklerine özenen, onlar gibi görünmeye
çalışan, onlarla birlikte olmanın yollarını
arayan, gösterişçi. 2. Kendisinden
aşağı gördüklerini yanına yaklaştı-
rmak istemeyen, herkesi küçük gören,
züppe.

İsmet Özel, züppeliği "dandy"lik
olarak değerlendirince, sanat dünya-
mızı dolduran züppelerden "işine özen-
me, türünde eksiksiz olanı arama" gibi
gerçekten üstün nitelikler bekliyor.

Oysa bizim züppelerimiz, çeşitli
düzeylerde, tam anlamıyla, birer
"snob". Kendilerini üstün görebilmek
için cabalıyor, çevrelerindeki kü-
çümseyebilecekleri bir yere ulaşmak için
herşeyden yararlanıyorlar. Keşke
"dandy" olabilseler...

Bir ara Mallarmé, Rimbaud, Verlaine,
bir ara gerçeküstücüler kullanıldı,
sonra uzun süre varoluşçular kullanıldı,
şimdi de dilbilimciler, yazınbilim-
ciler kullanılıyor: Sanat alanında üs-
tünlük sağlamak, şu ya da bu nedenle
bu bilgilere ulaşamayanları aşmak,
ezmek için...

Kötü olan, bilginin üstünlük ararışı
için kullanılmasıdır. (Bunu önlemenin
yolu ise, bilgiyi olabildiğince yaymak,
orta malı etmektir.) Üstünlük ararışı
içindeki kişi, belli bir yere oturduktan
sonra, kendi "özel görüş"ünü "ortak
görüş" olarak kabul ettirme, sanatlara
başka türlü yaklaşanları kendi etki
alanına alma denemelerine girişir.

Yazarların ilgisini dilbilim, yazınbi-
lim alanlarındaki çalışmalara çekmenin
kesinlikle karşısında değilim. Bu bilim-
ler herkesten çok onları ilgilendirir.
Ama bu gibi bilimsel çalışmaların
sanatçıyı yaratıcılık sürecinde yönlendireceğini sanmıyorum.

Yazarı biçimlendiren, değiştiren,
kuramsal bilgiler değil, kişiliğini oluş-
turan etkilerdir. Yaşamdan, doğadan,
toplumsal ilişkilerden, insanlardan alı-
nan, ardı arkası kesilmez etkilerdir
temel belirleyici... Arkadan, yorumla-
ma gücü gelir. Bilgi birikimi, inançlar,
onların ürünü olan, ama onları da
içeren dünya görüşü... Sonra da
saptamaları, yorumları, düşünceleri,
duyguları iletecek olan sanatsal araç-
larla dil. Çok daha önceden işin içine
girmiş olan dilin, bilinçle (yazarca) ele
alındığı, etkili bir iletici olarak kullanıl-
maya başlandığı nokta, işte böyle ta-
uhtadır. Dahası, tıpkı öbür sanatsal
araçlar gibi, dil de -her türlü bilimsel
yaklaşımın ötesinde- sanatçının öznel
eleştiri gücüyle denetlenip yoğurula-
caktır.

Dilin önemini kim yadsıyabilir!
Ama dil yazmıyoruz. Bu kesin...

Bilindiği gibi, Yunus Emre, Kara-
caoğlu, Yahya Kemal, Nâzım Hik-
met, Türkçenin şiirsel doruklarına
ulaşırken dilbilim çalışmalarından,
yazınbilim çalışmalarından yararlan-
madılar.

"-Kızmak bir şeylere, kırılmak, gücen-
mek, elde edememekten kaynaklanan
acılar... Elbette bunlar etkiliyor yazarı.
Düşünün ki, iki kişi kavga ediyor, eğer
bir tanesi zayıfsa, yaşlıysa, açsa, ötekisi
güçlüyse zayıf olan ne yapacaktır?
Kavga içinde taş atıp, alay edecektir...
İşte gülmece bu zaten..."